Izborna kampanja pre raspisivanja izbora

OGOLJAVANJE NARODNE BEDE

Smrt i propaganda

ZAŠTO JE NASTRADAO RANKO PANIĆ

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1467

14. februar 2019.

INTERVJU: SERGEJ TRIFUNOVIĆ

GRAĐANI NISU SVESNI SVOJE SNAGE

Nominujte kompanije, preduzeća
i dobročinitelje iz svog okruženja za
VIRTUS nagradu za filantropiju!

ROK ZA PRIJAVLJIVANJE JE 19. FEBRUAR!

www.tragfondacija.org/virtus18

VREME
BROJ 1467
14. februar 2019.

04 Zoom: Kmet Siman i njegovo pravo

06 Izborna kampanja pre raspisivanja izbora:
Ogoljavanje narodne bede

11 Nuspojave: Kraj kraja diskusije

12 Intervju: Sergej Trifunović, predsednik PSG

18 Politička zloupotreba pravosuđa:
Pravda na vešalima

22 Smrt i propaganda:
Zašto je nastradao Ranko Panić

24 **Intervju:**
Vesna Petrović

29 **Lični stav:** U slavu slobode

KULTURA

30 **Intervju:**
Branko Kukić

34 Spomenik:
Proterivanje iz javne uspomene

36 Film: Retki primerci retke vrste

38 Biografije: Štulić

40 Intervju: Nemanja Bogunović

SVET

42 **Protesti u Evropi:**
Bauk nezadovoljstva

MOZAIK

50 Migrantska kriza:
Čemer i jad zaboravljenih ljudi

52 Studija: Rat različitih pogleda na svet

56 Kobasicijada u Belom Blatu:
Pojačaj, pojačaj i vino i žene

59 Navigator: Tvitnuto maknuto

60 Strip: Vatra i slika

62 Vreme uživanja: Stanovi

"Građani Srbije nisu izašli na ulice tražeći fer i poštene izborne uslove, poštovanje Ustava i zakona, slobodu medija ni zbog izveštaja Fridom hausa, oni su na ulicama jer osećaju duboku nepravdu, osećaju da je partija na vlasti zarobila sve državne institucije"
RAZGOVARAO: RADOSLAV ĆEBIĆ

"Srbija danas liči na pojavu sa nekog festivala mađioničara: jedan nas izvlači iz šešira u obliku svilene marame, drugi u vidu belog goluba, treći kao šarenu lažu, četvrti kao ribu-devojku..."
RAZGOVARALA: SONJA ĆIRIĆ

Širom Evrope tinjaju ili bukte masovni protesti. Protest "žutih prsluka" u Francuskoj može da se posmatra i kao tempirana bomba koja može svakog trenutka da eksplodira u bilo kojoj državi Evropske unije, sa ekstremno desnim, ekstremno levim, mešanim ili umerenim nabojem
PIŠU: ANDREJ IVANJI I GRUPA AUTORA

Fotografija na naslovnoj strani: **Bojan Stekić**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

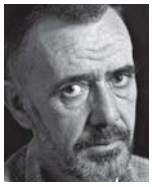
e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Kmet Siman i njegovo pravo: Otkud 200 miliona evra suficita i šta sve može da se kupi za te pare

Vučić ide po Srbiji i obećava kule i gradove, a mene to asocira na nekog ko rošavo lice pokušava da ulepša nanoseći debele slojeve pudera

Država Srbija, kad je o finansijama reč, funkcioniše kao patrijarhalna zadruga iz 19. veka. Ko god iz porodice ode u pečalbu ili najam, sve što zaradi šalje glavi kuće a ovaj pare skuplja pod minderluk i deli ih po sopstvenoj proceni.

Glava te zadruge ima sve prihode i sva prava, kao Aleksandar Vučić danas.

U stereotipe o Albancima spada i to verovanje o patrijarhalnim klanovima i to se uzima kao dokaz naše, srpske superiornosti nad njima, ali ako je to dokaz o nekim promenjenim porodičnim odnosima, utoliko gore po nas – ovde je reč o državi u kojoj "glava familije" deli sve ono što je strpao u ćup, a radi se o mnogo većim iznosima nego što je onih Palminih "a gospođi tri hiljade".

Vučić ide po Srbiji i obećava kule i gradove, a mene to asocira na nekog ko rošavo lice pokušava da ulepša nanoseći debele slojeve pudera.

Otkud njemu moć da obećava i ono što nije predviđeno ni u jednoj budžetskoj stavci, kao, na primer, most do teritorije Republike Srpske; sitnica, sto miliona evra. Ja se, najiskrenije, radujem svakom mostu, svakom kilometru puta ili železničkog koloseka, ali to bi moralo da prođe neku budžetsku proceduru, osim ako Vučić ne misli da pare izvuče iz svog džepa.

On i njegovi idu okolo i udaraju u talambase o 200 miliona evra budžetskog suficita u prvom kvartalu ove godine. Postavlja se logično pitanje otkud toliki suficit. Nema dokaza da je nešto spektakularno krenulo u privredi Srbije, a još manje ima dokaza da su poreske službe toliko unapredile svoje poslovanje pa da je njihova efikasnost uterala te pare u državnu kasu.

Ekonomista Boško Mijatović, jedan od onih koji su imali osnov da Sinišu Malog, aktuelnog ministra finansija, optuži za plagiranje pri izradi doktorata, kaže: "Suficit u budžetu nije sam po sebi pozitivna stvar. Ukoliko je iznenađujući, kao što ovaj jeste, očigledno se radi o pogrešnom planiranju. Zatim, višak naplate, ukoliko je priličan, ne treba spiskati na plate i penzije, već ili vratiti dugove ili odmah pripremiti smanjenje poreza (i doprinosa). Naplata dažbina veća od planirane ne uzima novac iz blagajne MMF-a već od građana i privrede Srbije, što je loše kako za potrošnju u zemlji tako i za vitalnost privrede. Srbija nije krava muzara da je treba iscediti do maksimuma."

IZBORNI ADUTI: SVE JE U NJIHOVIM RUKAMA

Na to upozoravaju i drugi ekonomisti, uključujući tu i Fiskalni savet. Ali lošim planiranjem budžeta stvoren je višak kojim se mogu dobiti svaki izbori. Za sirotinju kao što smo mi 200 miliona neopredeljenih sredstava velika je cifra i u rukama veštih manipulatora pretvara se u izborno blago.

Ovde je sve u magli, dakle u Vučićevim rukama.

Sad je aktuelno nadgornjavanje oko sistemskog zakona o usklađivanju penzija. Nema zakona, ima arbitraže. Penzije, kako sada stoje stvari, neće još dugo biti uređene zakonom nego će zavisiti od vladine volje. Čisto sumnjam da će Anu Brnabić neko o tome bilo šta da pita, već će Vučić na osnovu istraživanja takozvanih fokus grupa da meri kome koliko dati i koliko to glasova donosi.

Već pripremljen zakon o platnim razredima u javnim preduzećima koji je predviđao iste ili slične plate za isti rad

Foto: Zoran Žestić /Tanjug

– trebalo je da stupi na snagu od januara ove godine – gurnut je u ropotarnicu istorije i ostavljen je širok, beskrajno širok prostor za manipulaciju izbornom voljom onih koji su u najmodernijoj srpskoj istoriji "uhvatili boga za bradu", odnosno zaposlili se u nekom javnom preduzeću.

Broj tako zaposlenih, sabrano s penzionerima koji što imaju manje-više ćute i trpe, sve u nadi da će i njima pripasti nešto od tog suficita, glavna su izborna baza Srpske napredne stranke i Socijalističke partije Srbije.

MERA NEJEDNAKOSTI: VIŠE OD SIROTINJE

Realno, nejednakost građana po visini dohotka (dohodovna nejednakost) u Srbiji je najveća u Evropi i merena "džini koeficijentom" poslednje tri godine iznosi 38 (što veći koeficijent, veća nejednakost).

Kod nas 20 odsto najimućnijih imaju devet puta veća primanja od 20 odsto stanovništva sa najmanjim prihodima.

Za takvu situaciju, prema mišljenju Mihaila Arandarenka, profesora na Ekonomskom fakultetu u Beogradu, zaslužni su slabi efekti poreskog sistema i socijalnih transfera.

Da su sa stanovišta jednakosti poreski i sistem socijalne zaštite neadekvatni, pokazuje i to što je nejednakost u Srbiji pre poreza i socijalnih transfera slična kao i u EU, a nakon njih veoma visoka. Jedno od čestih objašnjenja je da je u Srbiji siva ekonomija velika, da se ne plaća porez pa ni država nema para za socijalu. Međutim, Arandarenko otkriva da Srbija kroz poreze u odnosu na BDP prikuplja koliko i stare članice EU, a više nego nove članice.

"Recimo, Slovenija i Slovačka imaju 'džini koeficijent' 25, među najmanjima u Evropi, a prikupljaju isti iznos sredstava kroz poreze u odnosu na BDP kao Srbija. Očigledno da nešto nije u redu sa poreskim sistemom i socijalnim transferima", napominje on, dodajući da je poreski sistem Srbije kreiran početkom 2000-ih na tadašnjim neoliberalnim načelima da poreska osnovica bude što šira, odnosno da svi, bogati i siromašni, plaćaju porez, da bude jednostavan za naplatu i da se što više prikuplja porezima na potrošnju. Prema rečima Arandarenka, to je bio klasičan izbor za siromašne zemlje u koje je Srbija tada klasifikovana. I umesto da se poredi sa evropskim, poređena je sa afričkim i azijskim zemljama. Otuda danas raskorak između poreskog sistema Srbije i sistema u EU. U Srbiji 52 odsto ukupnih poreskih prihoda dolazi od PDV-a, koji je regresivan, više opterećuje siromašne od bogatih, dok u EU PDV daje 34 odsto poreskih prihoda. S druge strane, direktni porezi, kao što su porezi na rad, dobit, imovinu, koji su progresivni, više opterećuju bogate nego siromašne, u Srbiji daju 16 odsto ukupnih prihoda, a u EU 33 odsto.

Ovo me je podsetilo na pripovetku o kmetu Simanu u kojoj Ivo Andrić piše o kmetu koji je odbio da agi dâ šljive, sve nadajući se da su Turci izgubili vlast i da će Austro-Ugarska biti pravedna prema njemu. Kad, vraga. Zemlja agina, pa je i rod šljive agin. Tu se kmet propije, načisto propadne i tako dalje...

Kakve ovo veze ima sa Srbijom danas? Ima, jer se sirotinja ponadala u novu vlast. Počela je da propada, propija se i beži odavde a 200 miliona evra suficita samo odlaže Simanove muke, taman za još jedan izborni krug. ¶

OGOLJAVANJE

Samo jedan pogled na fotografiju na kojoj predsednik sedi za stolom i ruča sa radnicima razbija Vučićevu ružičastu stvarnost više nego tabaci teksta: Vučić jede pasulj i kupus salatu i ima jedno parče hleba. Radnici za stolom imaju i pasulj i kupus salatu, ali i gotovo celu veknu hleba, svaki od njih. Mogu biti samo dva zaključka: da radnici mnogo vole hleb ili da znaju da će to biti jedino što će pojesti tog dana

Građani Srbije, poznato je, već puna dva meseca protestuju protiv aktuelne vlasti i to bez nagoveštaja da će protesti da se smanje ili ugase. Naprotiv, protestne šetnje prenele su se sa beogradskih na ulice više desetina gradova i opština po Srbiji. I stoga je predsednik Srbije zaključio da je za njega najbolje da postoje i okupljanja građana koji će mu pružati podršku. No, pošto građani nisu spontano izašli da mu pruže podršku – dapače, izašli su da protestuju – predsednik je rešio da te skupove podrške samom sebi sam i organizuje.

Nekoliko dana već, zvanično od četvrtka 7. februara, Aleksandar Vučić nalazi se u kampanji. Iako nisu raspisani nikakvi parlamentarni izbori, iako mu je do kraja predsedničkog mandata ostalo još više od tri godine, iako ni u Skupštini Srbije više nema opoziciju da mu smeta – a prema rečima poslanika Socijalističke partije Srbije Neđe Jovanovića, "bojkot dela opozicije pokazao je kako parlament može da funkcioniše pristojno i posvećeno" – predsednik je odlučio da za mesec dana obiđe svih 29 okruga Srbije i "razgovara sa narodom".

"Ovo pokrećem kao predsednik Republike. Moja želja je bila da obiđemo, otići ću i razgovaraću u svih 29 okruga. Hoću da razgovaramo sa svim ljudima, da kažemo šta je to što smo uradili, da pokažemo rezultate, da podnesemo izveštaj narodu, ali da, pre svega, pokažemo šta je to što ćemo da radimo u budućnosti. (...) Da čujem šta je to što tišti ljude, šta je to što možemo bolje da uradimo", najavio je svoju turneju Vučić u "Ćirilici", 4. februara.

Iako bi neko možda primetio da ima više smisla da razgovara sa onim ljudima koji su toliko nezadovoljni da se lomataju šetajući svake subote po snegu, ledu i hladnoći, Vučić se, kao pravi populista, opredelio za "razgovor" sa onim "pravim" narodom, koji njega podržava, i kojeg mu njegova stranka dovlači i drži zatvorenim dok on sa bine "razgovara". No, kako god, opsežno medijsko pokrivanje Vučićeve kampanje odlično je pokazalo u kakvoj razvalini od države građani žive.

Kao i za svaku izbornu kampanju napravljen je spot u kome se ponižavaju i kriminalizuju dva lidera opozicionog Saveza za Srbiju. Iako u članu 47. Zakona o elektronskim medijima jasno piše da je pružalac medijske usluge (u ovom slučaju televizija sa nacionalnom frekvencijom) dužan da "poštuje zabranu političkog oglašavanja van predizborne kampanje", TV Prva je u okviru informativne emisije pustila ovaj SNS spot. Neko sumnjičav bi posumnjao na kršenje pomenutog Zakona, ali ne i REM: ovo telo je našlo opravdanje za promociju saopštivši da je prikazan "samo deo spota", te da "oglašavanja nije ni bilo, već se radilo o neprikosnovenom pravu gledalaca na informisanje o događaju (objavljivanja spota na društvenim mrežama)". Ako bismo otišli korak dalje u zaključivanju, mogli bismo da kažemo da je dozvoljeno emitovanje bilo čega što dolazi iz Srpske napredne stranke, ukoliko nije ništa plaćeno, tj. ako nema oglašavanja.

REM, naravno, nije odgovorio na pitanje novinara "Vremena" šta su preduzeli povodom fakta da je TV Pink u subotu 9. februara u direktnom prenosu puštao kampanju "Budućnost Srbije". Međutim, to je i očekivano – novinar još uvek čeka da mu, po izvršnom rešenju Poverenika, REM dostavi sve one silne žalbe građana koji su usred emisije zvali REM da se bune što je onomad na RTS-u utišavan Goran Vesić (emisija još od 1. marta

NARODNE BEDE

Foto: Predsedništvo Srbije /Tanjug

prošle godine). A sa svoje strane, RTS je dao podršku pumpanju kampanje tako što je našao za shodno da napravi vest od informacije da je napravljen profil na društvenoj mreži Instagram koji će pratiti Vučića u pohodima. Takođe, u udarnoj informativnoj emisiji 7. februara, RTS je od ukupno 32 minuta čak 10 minuta posvetio Vučiću i njegovim pustolovinama po jugu Srbije.

PROSJAČENJE

Štimung za predsednikov "razgovor sa narodom" dao je skup u Aleksincu gde je predstavljen projekat "Norveška za vas", putem koga ova skandinavska zemlja sa blizu 4,3 miliona evra pomaže nerazvijene opštine u Srbiji. Ostaju zapamćena dva detalja sa ovog skupa: Aleksandar Vučić koji investitorima nudi prekovremeni rad žena iz opštine Žagubica, a potom, uprkos mnogo hvaljenom sufícitu države i uprkos faktu da izlazi iz svojih ustavnih nadležnosti, prosjači pare od ambasadora Norveške i "uči" predsednike opština da i oni moraju tako.

"I ja kad vidim ovog našeg stručnjaka Safeta iz Žagubice, vredan čovek, ali ja znam da tamo ima vrednije žene. Ima njih 10-20 žena, imaju posebne radionice, strašno vredne, svašta mogu svojim rukama da urade, i da rade po 10-12 sati dnevno", rekao je Vučić, pominjući pritom predsednika opštine Safeta Pavlovića. Pavlović je, inače, 2002. hapšen zbog posredovanja u prostituciji, jer su u njegovom lokalu pronađene neprijavljene dve Moldavke i jedna Rumunka, osumnjičene za prostituciju, a 1994. bio je hapšen za falsifikovanje dokumenata i trgovinu devizama. Postao je predsednik opštine Žagubica 2013. godine.

"Molim vas da ne računate na tekuću budžetsku rezervu kao stalni prihod, kao što su mnogi od vas počeli da računaju",

»

GDE SVE NIJE BIO: Turneja A. Vučića
Foto: Predsedništvo /Tanjug

bio je oštar Vučić prema okupljenim predsednicima opština, a onda ih zamolio za "još discipline, da učestvujete u svim ovim projektima i da se ne stidite – ovako kako je to tražio Vlada, kako su tražili svi drugi, da tražite pare. K'o što umete i meni i Ani da nalegnete na kičmu, tako i ovim našim stranim prijateljima. (...) Ja se nadam da ćemo u budućnosti imati saradnju još bolju, ja sam molio za još više para Norvežane, to je moj posao. Tako da, vaša ekselencijo, još jedanput vas molim za još više novca, ali ne samo novca, već i brige i obuke koje možete da pružite našim ljudima širom Srbije, mi bismo na tome bili veoma zahvalni."

A onda je krenula kampanja. Ili, nešto slično tome. Novinarka TV Prve našla se u problemu – da li je zvanična doktrina da je reč o kampanji ili nečemu drugom?

"Predsedniče, 'Budućnost Srbije' to je kampanj... to je ovo što počinje danas, zapravo skup, ovde su se okupili brojni građani...", zbunila se. No, nije joj zameriti – šta je, zapravo, ovo što gledamo već danima?

Iz Aleksinca Vučić je zaređao po južnoj Srbiji, uz pratnju predsednice Vlade Srbije Ane Brnabić. U Grdeličkoj klisuri, na mestu gde se još uvek gradi Koridor 10 – iako je Zorana Mihajlović još krajem 2017. izjavila da je za nju Koridor 10 već završen – Vučić je dao antologijsku izjavu, redefinišući pojam "funkcionerske kampanje"; po Vučiću, funkcionerska kampanja je kad Đilas i Jeremić svojim privatnim džipovima odu da lažu narod:

"Ja ne znam šta vam je funkcionerska kampanja. To kad se skupe tajkuni, Đilas, Jeremić i ostali, pa idu u svojim privatnim džipovima sa onim Vučurovićem, ili kako se već zove, naoružani do zuba, pa ne znam, nešto pričaju narodu, uglavnom neistine? (...) I pošto sam slušao priče o troškovima danas ne znam kakve – mi nemamo troškove nikakve, sem uobičajenog rada. Meni ručak ili spavanje u motelu ne plaća država, ja dnevnice ne uzimam. Meni nije cilj da budem bogat kao tajkuni koji me ruše."

"Vreme" je već pisalo da je Agencija za borbu protiv korupcije u više navrata opravdavala svaki Vučićev potez u predsedničkoj kampanji iz 2017. godine – još i pre nego što je na čelo Agencije došao bivši član i finansijer SNS-a Dragan Sikimić.

Kao i 2017. godine, i u ovoj nesvakidašnjoj kampanji Vučić za svoju promociju obilato koristi javne prostore, poput vrtića, škola, domova za penzionere; dovode se deca – na raspustu i vikendom – da prisustvuju skupovima i da prave priredbe za Vučića i njegovo društvo, a tim skupovima prisustvuju direktori javnih i državnih preduzeća, poput Dušana Bajatovića i Zorana Drobnjaka...

U samom Zakonu o Agenciji piše da je korupcija "odnos koji se zasniva zloupotrebom službenog, odnosno društvenog položaja ili uticaja, u javnom ili privatnom sektoru, u cilju sticanja lične koristi ili koristi za drugoga", dok u članu 29. Zakona piše da "funkcioner ne može da koristi javne resurse i skupove na kojima učestvuje i susrete koje ima u svojstvu funkcionera, za promociju političkih stranaka, odnosno političkih subjekata".

Zbog toga je "Vreme" upitalo Agenciju da li je kampanja "Budućnost Srbije" kršenje Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije ili Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, te da li je Agencija dobila informaciju od Aleksandra Vučića i SNS-a iz kojih izvora se finansira ova kampanja, kada izbori nisu raspisani?

I – Agencija nije izneverila: "Predsednik Republike ovlašćen je da predstavlja Republiku Srbiju u zemlji i inostranstvu, kao i da vrši druge poslove, u smislu odredaba čl. 112. Ustava Republike Srbije. Ni Ustav Republike Srbije, ni Zakon o predsedniku Republike ne propisuju detaljnije šta obuhvata predstavljanje Republike Srbije u zemlji, odnosno vršenje drugih poslova. Predsednik Republike Srbije nije politički subjekt (politička stranka, koalicija ili grupa građana) u smislu odredaba Zakona o finansiranju političkih aktivnosti. Zbog toga se odredbe Zakona o političkim aktivnostima ne mogu primeniti na Predsednika Republike Srbije."

Dakle, deluje da Agencija ovu očiglednu – bode oči koliko je očigledna – funkcionersku kampanju vidi kao "predstavljanje Republike Srbije u zemlji ili vršenje drugih poslova", a da, pošto predsednik nije ni stranka ni pokret niti koalicija, ne potpada pod zakon o finansiranju političkih aktivnosti. I – još jednom – sve je čisto, sve je okej, Agencija nema šta da prigovori.

Još jedno od pitanja koja se postavljaju jeste da li je reč o stranačkoj ili kampanji koju organizuje predsednik države? Na ovo za "Vreme" odgovara Vučićeva savetnica za medije Suzana Vasiljević: "Kampanja je predsednička, ne stranačka. Nema nikakvih dodatnih troškova, regularan obilazak gradova u sklopu predsedničkih aktivnosti."

Poslanik SNS-a Vladimir Đukanović je u jednoj od rasprava na Tviteru napisao da skupove organizuju "stranački, opštinski odbori", da se "naša stranka organizuje da pozdravi predsednika Srbije", a na direktno pitanje "Ko je organizator karavana?", odgovorio je lapidarno: "Narod." Sa druge strane, Suzana Vasiljević nije odgovorila na potpitanje: ako ne postoje troškovi, ko plaća troškove ozvučenja, tehničku podršku, video-bim...?

STILSKE FIGURE

Gotovo svaki "razgovor sa narodom" u poslednjih nekoliko dana bio je predizborni miting (mada izbora još nema) – vređanje opozicije, velike teškoće i hrabrost sadašnje vlasti i bolja budućnost

“Neki su poredili ovaj Vučićev ‘razgovor s narodom’, sa Đinđićevom kampanjom ‘Srbija na dobrom putu’ iz 2002. godine, ali poređenju nema mesta: ovo je tačno onako kako Vučić zamišlja da bi Đinđić radio, ideja iz jednog drugog doba nakalemljena na radikalsku logiku i shvatanje sveta – Đinđić je zbilja razgovarao sa građanima u doba razvaljene države nakon devedesetih, a nije organizovao sebi svečane dočeke i primoravao ljude na masovna okupljanja”

koja je tu, pred nama, gotovo da se može dohvatiti. Svoj doprinos je dala i predsednica Vlade Ana Brnabić, koja je u Vranju optužila bivšu vlast za bahatost i neodgovornost, izmislila je da su u njihovo vreme neredovno isplaćivane penzije, a svoj govor je završila sa “Hvala vam, Vranje, hvala vam, Pčinjski okruže”.

Vučić je pak u svom govoru u Vranju iskoristio jedan od svojih omiljenih retoričkih trikova, gde u tri laka koraka stvarnost učini ružičastom, a prošlost izrazito mračnom i siromašnom. Najpre citat:

“Samo pogledajte rezultate, samo pogledajte brojeve. Kada sam postao predsednik Vlade, prosečna plata u Srbiji je bila 320 evra. Danas je prosečna plata u Srbiji 465 evra. Ja vam ne pričam u dinarima, već u evrima. (...) Moraće plate, i biće nam pre kraja godine, 500 evra, ja sam kriv što sam godinu dana promašio, ali znate, razlika između 320 i 500 je skoro pa 40 odsto rasta.”

Dakle, šta smo ovde imali? Vučić ovo neprestano radi: navede netačne podatke o prošlosti, netačne podatke o sadašnjosti, spoji sadašnjost i projektovanu budućnost koja se neće dogoditi i kaže – pa šta hoćete, pogledajte kolika je razlika sada u odnosu na pre! Jer, šta: Vučić neprestano falsifikuje prošlost, ne samo svoju, već falsifikuje svet brojki, nešto što je veoma lako proveriti. Jedno vreme je govorio da je prosečna zarada kada je on postao premijer (u aprilu 2014) bila 356 evra. Potom se, volšebno, prošlost izmenila, pa je počeo da govori da je ista ta zarada bila 340 evra. Ni to mu nije bilo dosta, pa je mračna, žuta prošlost postala još gora, jer su zarade iznosile 330 evra, e da bi već neko vreme ta brojka počela da iznosi 320 evra: verovatno je pitanje dana kada će prosečna zarada iz aprila 2014. pasti ispod 300 evra. Naravno, istine radi, prosečna zarada u aprilu 2014. u Srbiji je iznosila 396 evra.

Isto je i sa aktuelnim zaradama. Prema poslednjim podacima Republičkog zavoda za statistiku, prosečna zarada u novembru 2018. bila je 50.566 dinara, odnosno 427 a ne 465 evra. To od aprila 2014. čini porast od 7,9 odsto, a ne 40 odsto – umesto 180 evra, razlika je 31 evro, ne računajući inflaciju koja bi današnju platu učinila još manjom. No, ko će time da se bavi – predsednik kaže da nam je bolje.

Takođe, Vučić je više puta tokom turneje primenjivao i već poznatu i opisanu tzv. “Aleksandrovu antitezu” – to je ono kad u prvom delu rečenice kaže da on nikad ne radi ili govori nešto za šta ga optužuju, da bi u drugom delu rečenice rekao upravo to. Na primer: “Nikada ne govorim ništa protiv bilo koga iz naše zemlje, nisam baba narikača kao neki drugi da govorim protiv svojih protivnika” (izjava iz aprila 2018. godine).

Tako, za 20 sekundi, Vučić je u Vranju 7. februara prvo rekao da “u Srbiji ambasade stranih zemalja neće upravljati našom političkom scenom, neće upravljati niko sa strane”, a potom da je on “više puta bio sa predsednikom Putinom nego svi njegovi prethodnici” i da je dobio Orden Aleksandra Nevskog. U Pančevu je tri dana kasnije izjavio sledeće: “Ja neću mnogo da govorim o drugima. A šta mislite, zašto bi neki da nas vrate u prošlost, i da se vraćaju na vlast, kao da nismo videli kako je bilo pod njihovom vladavinom?”

Naravno, tu su i poznate, zavodljive populističke izjave, poput one da će u devet gradova Srbije podići “nove, velelepne stadione, videćete kakva će to lepotica od stadiona da bude ovde (u Vranju)”. Uostalom, kom podstanaru ili porodici bez rešenog stambenog pitanja i nehotice ne zaigra srce kada čuje da će država da gradi kvalitetne stanove koji će koštati 400 evra po kvadratu, te da bi rata za takav stan bila oko 70 evra? Doduše, za početak samo za članove bezbednosnih struktura, ali, bože moj, biće za sve:

“Sutra u Vranju za prvih 186 ljudi, dakle u Nišu otprilike isti taj broj, ali ubrzo će biti mnogo veći, i u Vranju, i u Nišu, i u Kragujevcu, i u Kraljevu, i u Beogradu, i u Novom Sadu, i u Sremskoj Mitrovici, i u svim drugim mestima, i naravno da će država da subvencioniše...”

ĐAVO JE U DETALJIMA

Ko je gledao snimke drugog dana kampanje, kada je predsednik sa kompanijom obilazio jug Srbije – Surdulicu, Trgovište, Vranje, Bujanovac, Levosoj – mogao je da posvedoči ne samo koliko su institucije razorene do temelja, već kolika je materijalna beda u ovom delu zemlje, nakon skoro sedam godina neprikosnovene vlasti SNS-a i SPS-a.

Na jugu su Vučića dočekivala deca u narodnim nošnjama, sa hlebom i solju, deca su izvodila priredbe – u jednom trenutku teško je bilo razaznati da li je reč o predsednikovoj kampanji ili o nekoj sceni iz filma *Majstori, majstori* (“Doći će, kažu, čuven gost / loviće maglu po šumarcima / sa tvojom će se kućom sudarati / mora da bude kao iz bajke” – pesma Aleksandra Sekulića)...

Svirali su mu trubači, igrao je šah sa penzionerima (“Prijatelju, jeste sigurni za taj tu potez?”), čak je i pasulj jeo u menzi fabrike Simpo. I samo jedan pogled na fotografiju na kojoj predsednik sedi za stolom i ruča sa radnicima razbija Vučićevu ružičastu stvarnost više nego tabaci teksta: Vučić jede pasulj i kupus salatu i ima jedno parče hleba. Radnici za stolom imaju i pasulj i kupus salatu, ali »

i gotovo celu veknu hleba, svaki od njih. Mogu biti samo dva zaključka: da radnici mnogo vole hleb ili da znaju da će to biti jedino što će pojesti tog dana.

Slično je bilo i u Levosoju, u osnovnoj školi – predsednik pita "Ima li još nešto što možemo da uradimo za vas?", a službenik škole kaže: "Malo nameštaja, predsedniče." Kakvog nameštaja vam treba, pita Vučić. "Đačke klupe, stolice...", odgovara službenik.

BEZ IZBORA: Radnici Jumka u Vranju tokom posete A. Vučića
Foto: Zoran Žestić /Tanjug

Neki su poredili ovaj Vučićev "razgovor s narodom" sa Đinđićevom kampanjom "Srbija na dobrom putu" iz 2002. godine, ali poređenju nema mesta: ovo je tačno onako kako Vučić zamišlja da bi Đinđić radio, ideja iz jednog drugog doba nakalemljena na radikalsku logiku i shvatanje sveta – Đinđić je zbilja razgovarao sa građanima u doba razvaljene države nakon devedesetih, a nije organizovao sebi svečane dočeke i primoravao ljude na masovna okupljanja.

"Razgovor sa narodom" ogolio je i nivo nefunkcionalnosti države. Jedino u Bujanovcu Vučić je zapravo razgovarao sa ljudima, umesto da im se obraća sa bine. Tu je bio prisutan i Zoran Stanković, predsednik Koordinacionog tela Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa:

"Imamo još jedan problem, predsedniče, to su izvodne fekalne vode iz sela Rakovac, i iz ostalih mesta, recimo, cela romska mala, izlivaju se pored Bujanovačke banje, i prvo treba da uradimo kolektor...", pričao je Stanković i dodao da je neko pre 20-ak godina napravio smetlište iznad izvora mineralne vode. Vučić je na to odgovorio:

"To za kanalizaciju mi spremite projekte, pa ću da sednem i sa Anom da to uložimo, zato što ćemo imati najjeftinije pare da uzmemo od Banke Saveta Evrope, koja nam to daje pod najpovoljnijim uslovima, jedan odsto kamate, što su džabe pare."

Šta predsednik Vladinog tela ima da priča ovo predsedniku, zašto ne priča predsednici Vlade? Zašto se predsednik bavi fekalnim vodama u selu Rakovac i smetlištem iznad izvora mineralne vode? Zašto ne postoji lokalni nivo vlasti koji će rešavati ove probleme građanima? I šta tu predsednik ima "da sedne" sa predsednicom Vlade i "da ulože"?

"LJUDI SU STAJALI I SLUŠALI"

"Vranjske" su izvestile da je pre posete predsednika sa panoa srednje škole "Milutin Bojić" u Trgovištu morala biti skinuta pesma jedne učenice, jer je puna stihova poput: "Čovek se ubio zbog kredita / Šef radnika ništa ne pita / Otkazi lete na sve strane / Kada će bolje jutro da svane?"

Iz istog izvora saznajemo da su radnici Gumoplastike iz Bujanovca – koji štrajkuju više od godinu dana – hteli da blokiraju put prema Trgovištu kako bi predsednik razgovarao i sa njima, ali da ih je policija rasterala. Međutim, Gumoplastika je bila jedna od tema razgovora građana Bujanovca sa predsednikom:

A.V.: Možemo li nešto oko Gumoplastike da uradimo?

Meštanin: Da nađemo pravog investitora...

A.V.: Šta radi Gumoplastika?

M.: Sad trenutno ništa.

A.V.: A šta je radila Gumoplastika?

M.: Gumu, plastiku i obuću.

A.V.: Do koje godine je to bilo?

M.: Do 1998, 1999. je otišla u stečaj.

A.V.: A šta ste radili od gume i plastike?

M.: U automobilskoj industriji su rađeni rezervni delovi, a što se tiče plastike, plastika je bila kompletna: imala je PVC, cevi, tehničku robu...

A.V.: Pretpostavljam da su mašine zastarele?

Dakle, usred "zlatnog doba" i rekordnih suficita, predsednik države pita da li su zastarele mašine fabrike koja je otišla u stečaj pre 20 godina – u vreme kada je on takođe bio na vlasti kao ministar informisanja u vladi Mirka Marjanovića.

U, za sada, poslednjem danu kampanje, kada je Vučić obilazio Južnobački okrug, društvene mreže je "zapalio" snimak koji je postavila narodna poslanica Ljupka Mihajlovska. Na snimku iz Pančeva čovek pita kada će moći da napusti ograđeni deo u kome su se ljudi nalazili i dobija odgovor – ženski glas kaže "kada se završi", te da, ako napusti taj prostor, ona mora da ga uslika.

Objašnjenje ove prakse ograničavanja slobode kretanja pretnjama opet nalazimo na Tviteru, i opet od poslanika Đukanovića. Na pitanje zašto ne dozvoljavaju ljudima da izađu, Đukanović odgovara:

"Zbog bezbednosti skupa. Odakle ja znam da taj kada izađe neće napraviti incident, a mi da budemo krivi. Da se zna red na skupu i šta je prostor za miting. Uvek to radimo i radićemo i ubuduće. Zato kod nas nema nereda, nema incidenata i sve je pod kontrolom. Ne prepuštamo ništa slučaju."

Nalazimo za prikladno da ovde ostavimo još jedan citat predsednika Vučića, dat uz osmeh par dana ranije, ispred fabrike Jumko:

"Presrećan sam zbog broja ljudi sinoć u Vranju, pre svega presrećan zbog toga što su ljudi se smrzavali i slušali. Ja sam jedva otvarao usta od hladnoće, da budem iskren, a ljudi su stajali i slušali, niko nije želeo da napusti, niko nije želeo da ide."¶

RADMILO MARKOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Kraj kraja diskusije

Povratak Utiska nedelje označava ništa manje značajnu prekretnicu u društvenom životu od one koju je predstavljalo njegovo proterivanje

Kada je onomad, 2014. godine, takoreći juče, likvidiran Utisak nedelje, pred tadašnjom zgradom još tadašnjijeg B92 skupilo nas se možda dvestotinak, mahom novinara i sličnih sumnjivaca, da se pobunimo protiv toga ili, pre će biti, da kao kakva ožalošćena porodica (ali bez nušićevskih konotacija, jer nije bilo nasledstva za deobu) ispratimo Utisak na "večni" počinak – večan onoliko koliko je u Srbiji bilo šta doveka. Bog zna šta su tada radile hiljade ovih što se sada ponosno kite bedževima "jedan od pet miliona" – možda im bilo daleko da potegnu čak do Novog Beograda, i to baš kad počinje nova epizoda španske serije na turskom jeziku, ili šta god. U svakom slučaju, Utisak je skoro pa šaptom pao, iako je bio veoma gledan, omiljen i omražen (to ide jedno s drugim, ako baš niste Zdravko Čolić). Paradoks? Ne, stanje duha i duše Srbije hipnotisane, omamljene, uspavane vučićevskim "evo ti ništa i drži ga dobro" sedativom s narkoleptičkim svojstvima. Hoću da kažem: operacija gašenja Utiska izvedena je lakše nego što su se njeni kreatori i izvršioci mogli nadati; prethodno su taj zahvat uvežbavali na manje rizičnim metama, i videli su da sve ide bez značajnog otpora. Zato su se okuražili da udare na emisiju koja je – šta god ko o tome mislio – s vremenom stekla status referentnog nacionalnog diskusionog kluba, onog po kojem se mere svi drugi, i kroz koji se na razne neposredne i posredne načine ogleda stanje demokratije i javnih poslova u zemlji.

Poruka proterivanja Utiska ne samo sa jedne stanice nego iz TV etra uopšte, morala je biti jasna: radilo se o svečano obznanjenom kraju nacionalne diskusije o svemu važnom i nezgodnom po "vladare javnog jezika". Preostale slobode svele su se na mrmoreće gunđanje po ćoškovima, ali na centralnim scenama – a to su one koje prate stotine hiljada, ako ne i milioni pari očiju i ušiju – ima da se peva horski ili da se pokorno ćuti i klima glavom. Degeneracija Srbije i svih standarda javnog života u njoj dobila je žustro ubrzanje, i od tada nije prestala da radi na turbo pogon. Ne, niko tu nije slučajno, iz neznanja ili nepažnje, pritisnuo pogrešno dugme: bio je to sastavni, zapravo i centralni deo projekta *postdemokratske Srbije*. Zlopamtilima poput mene preostalo je samo da se priseća kako su, eto, baš i u tom Utisku nedelje uzaman upozoravala i uzalud se svađala s nekim nekada uglednim ljudima o tome kuda će nas odvesti infantilni (anti)politički nihilizam kao crveni tepih za novu tiraniju.

Okej, jesmo li iz svega naučili lekciju? Videćemo. Ima dokaza i da jesmo i da nismo... Sigurno je tek da povratak Utiska nedelje označava potencijalno ništa manje značajnu prekretnicu od one koja je bila njegovo zatiranje, ali s obrnutim predznakom. I razume se da nije slučajno što se ona događa baš u vreme u kojem sve više hiljada građana jasno, glasno i uporno saopštava da više ne želi da tavori zatočena u vučićevskom matriksu, i u kojem je gotovo cela akademska elita zemlje saopštila toj groteskoj punjenoj ptici, tom dileru vlastite ispraznosti i toksičnosti (a na koju je istovremeno "navučen", što je najgora kombinacija) da može još neko vreme da se trsi da predstavlja sirote, zabludele i intelektualno neotporne, ali nikoga više osim njih. Ako je ukidanje Utiska bilo veselo obznanjivanje da smo dotakli dno, njegov povratak je znak da... smo ustali? Ne, još ne: samo smo guzice malo pridigli s poda, i sad se spremamo da zakoračimo. Ali tu smo, i teško da ćemo ponovo zaleći. A ne bih bio u koži geniju koji bi sada pokušao da nas obori.

Sve ovo s Utiskom se, inače, ne događa prvi put, kako misle zaboravni ili premladi. Isto je tako UN prinudno odsustvovao iz javnosti četiri godine tokom devedesetih, da bi se vratio u etar u proleće 1997, nimalo slučajno nakon lokalnih izbora koji su proterali Miloševićeve gaulajtere iz gotovo svakog naseljenog mesta s više od tri semafora. Razgovarao sam tada s televizijskom povratnicom Oljom B, intervju je izašao u *Vremenu* br. 337 od 5. aprila 1997, u nedelji, gle simbolike, inače važnoj za mene i moje bližnje. I ona i ja tek što smo pošteno zakoračili u tridesete, iz sadašnje perspektive beznadno mladi; Olja, međutim, samokritična: "Reakcijama sam prezadovoljna, ali sam pomalo i nesigurna. Ne znam koliko je sve to realno. Ljudi su se uželeli ovakvih emisija, nekoliko godina nije bilo nigde ničega sličnog. Prosto se bojim da su se kriterijumi snizili i da oni koji me toliko hvale možda nisu dovoljno strogi, verovatno bi bili stroži u nekom drugačijem kontekstu. Ja sam zadovoljna onim što je moja namera da radim. U jednom trenutku sam ukapirala da sam porasla, da sam postala zrelija, a ne znam koliko se to vidi u emisiji, ali nadam se da će se videti sve više. Odjednom mi neke stvari od ranije izgledaju 'seljačke', mislim da cela ta stvar mora da izgleda elegantnije. Moram dobro da pripazim da mi se ni u jednoj varijanti ne dogodi ono o čemu mnogi pričaju, ta druga strana 'TV Bastilje'."

Dvadeset i dve godine kasnije kanda smo svi još mnogo zreliji, no Olja kaže da ovaj put ne namerava ništa bitno da menja u Utisku: nastaviće se tamo gde je nasilno prekinut. Nije to inat, to je takođe deo sazrevanja: nakon zrelog uvida u sebe, isto tako pogledaš i druge. Pre svega one koji se igraju tvojom glavom. I koji, sada je već odviše jasno, nikada neće dozreti do istinske ljudske, kamoli političke i državničke odgovornosti. Pa dobro, nije tvoje da ih vaspitavaš: tvoje je da ih portretišeš. Što tvojim rečima, što njihovim delima. ¶

GRAĐANI NISU SVESNI SVOJE SNAGE

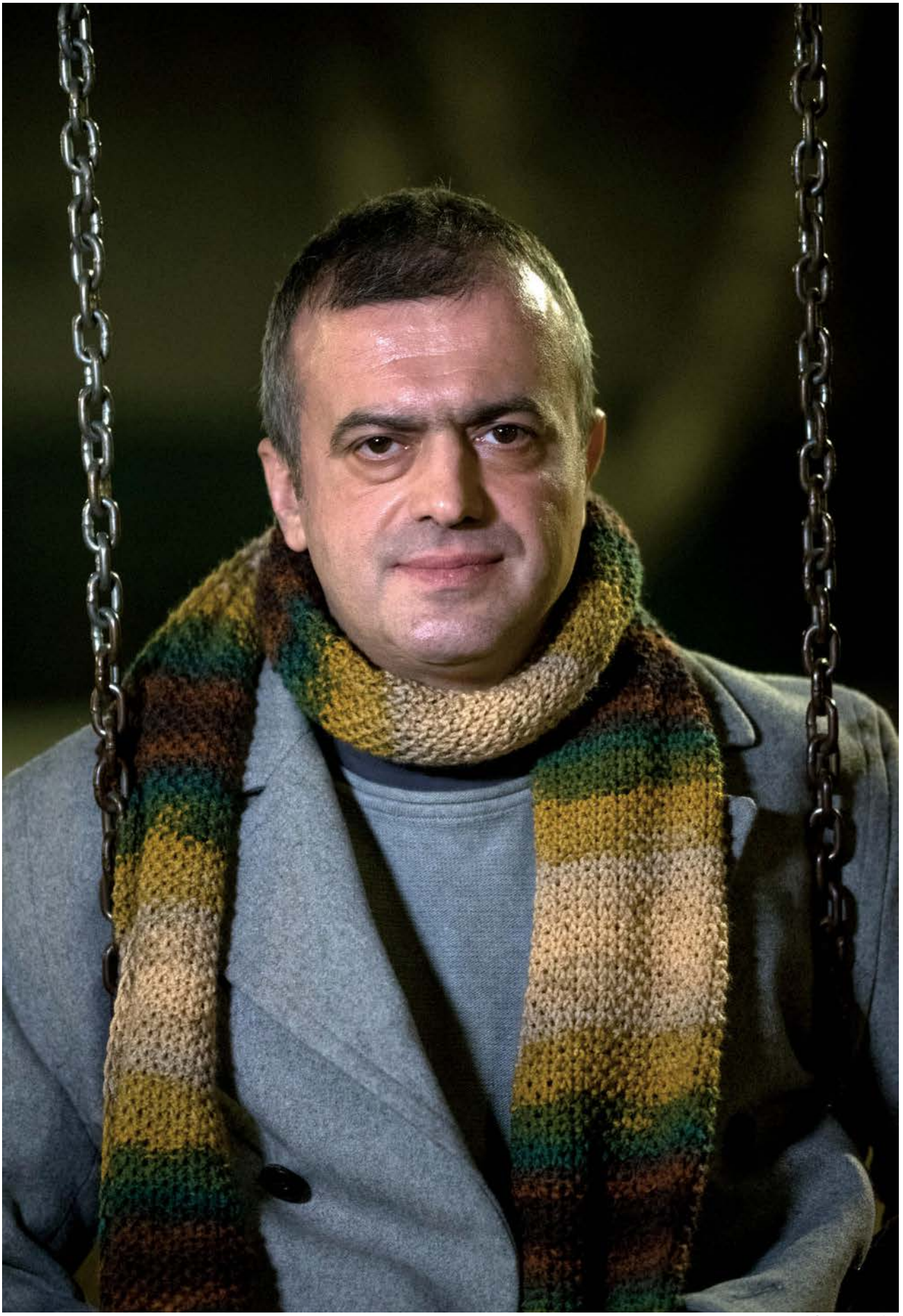
“Ja imam jako lep život. Od glume idem na skijanja, na letovanja, od glume sam kupio stan, kola, gliser. Ali, osamdeset posto mojih drugara nema da plati piće u kafani. I kako meni može da bude lepo? Pre neki dan, sedimo kod nas u Pokretu sa Lokalnim frontom, bistrimo politiku i jednom od njih stiže poruka... Sad mi se plače: ‘Ako imaš 200 dinara, treba da uzmem...’ ne znam, nešto. Alo, to su ponižavajuće stvari. To su strašne stvari, jer mi pričamo o ljudima koji kao imaju neki posao i negde čekaju neku platu, a ona nikako da legne. I drugo, kroz rad Fondacije ‘Podrži život’ imao sam priliku da jako dobro vidim kakav je ovaj sistem, šta radi ljudima i koliko ih nije briga za ljudske živote”

Od petka u ponoć, kada je rađen intervju sa Sergejom Trifunovićem, do utorka uveče kada “Vreme” odlazi u štampu, dogodilo se bar deset stvari kojima je glumac i novoizabrani predsednik Pokreta slobodnih građana (PSG) uzdrmao javnost. Do četvrtka kad se “Vreme” nađe na kioscima, dogodiće se bar još deset. U trenutku “skidanja” ovog intervjua, sve se trese jer je Trifunović na osnivačkoj skupštini PSG u Kragujevcu rekao da mu nije bitno da li neko u kući drži sliku Josipa Broza Tita ili Dimitrija Ljotića, na šta je reagovala Jevrejska opština Beograd, poslavši mu otvoreno pismo. Pa je on njima poslao otvoreno pismo, pa ćemo videti šta je sledeće. Ipak, razgovor vođen u petak počeli smo onim što je tog dana bilo najaktuelnije: puštanjem maloletnog Nikole P. iz Centralnog zatvora, gde mu je bio određen pritvor zbog nošenja makete vešala na protestu u Beogradu 2. februara.

“U četvrtak mi se javila žena koja mi čisti stan, kaže: to je sin moje drugarice. Ja poruku vidim tek u tri ujutru, napišem joj da mi se javi odmah i ona se stvarno javi jer ustaje rano”, počinje Trifunović priču za “Vreme”: “Kaže da ide sa majkom dečaka u Centralni zatvor. Dogovorimo se da me probudi da idem sa njima, krećem tamo sa našim pravnikom iz PSG, ispred CZ srećemo Srđana Noga za kog tek tad povezujem ko je. Nogo nam priča da je on taj koji je doneo vešala na protest, da je tu maketu nosilo dvadesetak ljudi naizmenično i da je klinac samo jedan od njih. On je hteo da dâ iskaz tužiocu kako je on doneo vešala, ali ovi nisu hteli ni da čuju za to. I onda su priveli maloletno dete. Naš pravnik kaže da tu nema nikakvog osnova, nema dela, nema varijante da klinac može da ostane u pritvoru. A detetu određen pritvor do 30 dana sa glupošću da može da ponovi delo. A nema dela! Došli smo tamo, ja nisam ni sa kim razgovarao, krenuo sam zbog te majke, da joj čuvamo strah jer je bila izbezumljena, bukvalno vidiš da žena “ne zna koju glavu nosi”. Onda smo krenuli da peglamo, napravili smo proglas, pustili to na Tviter i ja stvarno verujem da smo tako uspeli da napravimo pritisak pa je mali pušten u petak popodne. Nazvao sam Branislava Trifunovića iz organizacije protesta, pošto ga slučajno znam, jer smo kolege, a upoznali smo se na tajnoj večeri u američkoj ambasadi, pa smo razmenili brojeve. S njim komuniciram isključivo preko Signala (aplikacija za kriptovanu komunikaciju, prim. nov.). Rekao sam mu: ‘Hajde da žena u subotu govori na protestu’, jer sam mislio da ćemo tako napraviti još veći pritisak i isterati stvar, ali isterali smo je mnogo pre. E sad, super je što je dete pušteno iz zatvora, ali je pitanje kojim tek treba da se pozabavimo zašto je dete uopšte bilo u zatvoru.”

“VREME”: To je moje pitanje vama. Šta mislite, zašto je dete uopšte bilo u zatvoru?

SERGEJ TRIFUNOVIĆ: Ne, to je moje pitanje ministru Nebojši Stefanoviću i time će se pozabaviti tim advokata. A to je jedno od milion pitanja koje imamo za ovu vlast. »

Fotografije: Bojan Stekić

“Predsednik opštine Brus napada i siluje žene, a oni imaju kampanju ‘Zaštitimo žene’ zato što je neki tamo glumac rekao onoj da je kurva. Pa, što ne zaštite ove žene koje napada Jutka”

“Ovde građani nisu svesni svoje snage, a pri tome se na tom ubeđivanju ljudi da nemaju snage vrlo sistematično radilo, jer su godinama unazad hranjeni lopatama đubreta, Pinkom, ‘Informerom’, ‘Srpskim telegrafom’, Draganom Vučićevićem i mutacijama mutacije sličnih aždaja”

Poslednji put smo politička hapšenja maloletnika imali 2000. godine, pa je Milošević tri meseca posle toga pao. Šta nam to govori, u kojoj je fazi ovaj režim?

Neće oni pasti za tri meseca, ali ovo jeste znak nervoze. I to ne prvi. Ova vlast je prilično glupa, što ne znači da je zbog toga manje opasna. Moj deda je uvek govorio: sačuvaj me bože glupog neprijatelja. Kad ga pitam što, on kaže – od pametnog znaš šta možeš da očekuješ, a od glupog ne. Srpska napredna stranka nema kadrove. Vučić je rešio da se okruži glupljima od sebe. Ta vrsta bahatosti i egomanijaštva će ga koštati. I koštaće sve njih, jer su greške koje prave ozbiljne, a mi te njihove greške još ne koristimo dovoljno protiv njih.

Kako ih ne koristite dovoljno ako u Srbiji imamo 80 gradova u protestu i sporazum opozicije?

Jeste, ali koliko smo poniženja, pljuvanja u usta i šamara otrpeli da bi se sve ovo desilo? Ja nemam pojma kako će izgledati njihov kraj, ali se plašim onoga na šta su spremni, jer bog te pita šta su sve u stanju da urade. Naravno, to ne znači da ih se treba plašiti, nego da ih treba loviti u greškama. Hapšenje maloletnika je greška. Saobraćajna nesreća Zorana Babića i to što Koridori ne daju snimke ne da je greška, nego je ubistvo. Predsednik opštine Brus napada i siluje žene, a oni imaju kampanju “Zaštitimo žene” zato što je neki tamo glumac rekao onoj da je kurva. Pa, što ne zaštite ove žene koje napada Jutka? Pa, Grocka i kuća Milana Jovanovića... Prebijanje Borka Stefanovića ispade “nezgoda na priredbi”. Dakle, to su sve stravične greške i treba ih koristiti.

Jedan od nauka za nas, kao inertno društvo, jeste da u sledećem životu, kad neko drugi dođe na vlast, za prvu grešku koju napravi treba odmah da izađemo na ulice, kao Rumuni. Predsednik suspenduje zakon da bi malo gledao kroz prste korupciji – 500.000 ljudi na ulici. Onda oni povuku taj zakon, a Rumuni kažu: e, ne majstore, sad ćeš ti što si taj zakon suspendovao da podneseš ostavku i mi ne mrdamo s ulice dok to ne uradiš. Dakle, zbog jednog zakona. Nisu čekali da im neko poruši noću ceo kvart, da nekoga pretuku metalnim šipkama, da se obesi radnik u Goši, da mu ortaci lažiraju doktorate, nego zbog jednog zakona svi na ulicu. Jeste, malo tuče policija, malo izvedu vodene topove, ali niko nije jači od mase. Ljudi ovde treba da shvate da su najjači kad se drže zajedno, kad se napravi kritična masa. Pa, Milošević je srušen kad se okupila kritična masa ljudi koja je htela da mu vidi leđa, a ruku na srce, Milošević je bio mnogo dostojniji protivnik, ovi danas su u odnosu na njega presmešni.

Ali, ovde građani nisu svesni svoje snage, a pri tome se na tom ubeđivanju ljudi da nemaju snage vrlo sistematično radilo, jer su godinama unazad hranjeni lopatama đubreta, Pinkom, “Informerom”, “Srpskim telegrafom”, Draganom Vučićevićem i mutacijama mutacije sličnih aždaja. Ja s tim medijima ne razgovaram jer mi osećaj dostojanstva ne dozvoljava da odgovaram Željku Mitroviću ili Goranu Vesiću. Sad mi kažu: moraš, ušao si u politiku. Neću. Jedino što sad moram da promenim je pristup nekim ljudima koje bih ranije prosto oterao u pizdu materinu, a sada im objašnjavam jer su pogrešno hranjeni đubretom.

A da li treba da menjate ponašanje, mesta gde se pojavljujete, pošto ste, na primer, tajno snimani u kafiću hotela Hilton sa ljudima iz američke ambasade?

To je smešno. Dođe ortak pa te uslika i napiše: “Razgovarao sa političkim savetnikom ambasade!” Pa da, razgovarao sam, ali to je normalna stvar. Ušao sam u politiku, normalno da ću da razgovaram sa političkim savetnikom bilo koje ambasade jer oni pričaju sa svim političarima. Oni su tražili da se upoznaju sa novim predsednikom opozicionog političkog pokreta, da vide koja su moja razmišljanja i stavovi. A to što sam njima rekao ni po čemu se ne razlikuje od onoga što ćete od mene ionako čuti. Jedino što je to hranjenje javnosti đubretom dovelo do toga da svako ko sedne da priča sa ne-

“Ja često ulazim u diskusije u Tviter zajednici, koja je puna seratora i slobodno napišite da je Sergej to rekao. Tviter zajednici ne valja niko. Likovi kojima nikad ništa ne valja su seratori. Dakle, upuštam se tako u rasprave na Tviteru i jedan mi kaže: ‘Daleko je cenzus.’ Glupane, ja se u tvojoj glavi borim za cenzus upravo sad dok pričaš sa mnom. Moja borba nije politička, nego borba za promenu svesti i načina razmišljanja. Borim se za spas nas od nas samih, jer jedemo sami sebe ovakvi kakvi smo trenutno”

kim strancem, automatski znači prodaju zemlje. Polako... Ja sam sedeo sa tim ljudima, ispričao se o svemu, isto kao što to radi predsednik SNS-a Aleksandar Vučić. Ali za razliku od Vučića, ja nemam pare da dovedem Gerharda Šredera na konvenciju PSG-a, nemam pare da Tonija Blera, koji mi je bombardovao zemlju, zaposlim da mi bude savetnik i nemam dva miliona dolara da doniram fondaciji Bila Klintona, koji mi je isto bombardovao zemlju i neće me Angela Merkel odvesti na šniclu. Pa onda pitaju da li ću tako razgovarati sa Rusima. Naravno da ću razgovarati sa Rusima. I sa Uzbekistancima, Tadžikistancima, Rumunima, svima...

Šta mislite, da li ste snimljeni na javnom mestu na navodno tajnom sastanku da bi vama lično poslali poruku da ste “na merama” ili da vas diskredituju u javnosti?

Prvo, sastanak nije bio tajni čim je bio u Hiltonu. Ja već godinu, godinu i po dana sve bitne razgovore obavljam preko Signala. Sa ljudima iz američke ambasade sam insistirao da se nađem u javnom prostoru jer nemam šta da krijem. Taj ortak koji me snimao, stvorio se za stolom pored nas sa neke dve žene. U jednom trenutku sam čak pomislio da mu pošaljem piće jer mi je bilo jasno šta radi. Pa, ja odem u Novi Sad kod doktora koji mi leči koleno, njegov asistent kaže: “Znao sam da ćeš doći.” Ja mislim rekao mu doca, ali ne, kaže čovek: “Eno nam se tri pingvina već sat vremena smrzavaju pod prozorom.” Znači, znaju da imam zakazan pregled i neka trojica čekaju da dođem. I ovde sada, dok sedimo, imaš bar dvojicu koji nas gledaju.

Kako je izgledala ta ekipa za susednim stolom u Hiltonu?

Frajer je bio s dve žene, vide se na snimku neki lakirani nokti. Ne verujem da mi šalju poruku da me prate jer već znam da me prate. Ali to isto služi tome da opet hrane javnost đubretom... “Evo ga ovaj, sedi s Amerikancima, prodaje državu”... A ti razgovori ne znače ništa, to je rutina, čisto informativnog karaktera. Ljudi su diplomate u Srbiji i informišu se u kakvoj su zemlji tako što pričaju sa svim političkim i društvenim akterima. Pa, pričaju i sa novinarima...

Pričaju i sa nama, a vas su verovatno pitali kako planirate da razvijate PSG. Dakle, šta je vaša vizija PSG-a?

Neophodno je da okupimo ljude. To sam pričao i Saši Jankoviću, jer je i ranije, kad uđeš u prostorije pokreta, energija bila slabašna. Trebaju nam intelektualci i to je okej, njih imamo. Ali trebaju nam i terenci, trebaju nam klinci, treba nam sve. Ja sam glumac pa se razumem u kasting. Treba ti Lorens Olivije, ali treba ti i Zoran Tasić (filmski producent, prim. nov). I tako sam gomilu ljudi još ranije doveo u PSG. Pola njih je otišlo, neke pokušavam da vratim, neke nema potrebe vraćati, možda još neko ode, to ne znam, ali sigurno znam da imam talenat da se preda mnom ljudi sami razotkriju. Sve što ne bude valjalo otići će samo, a sada smo dodali nove ljude. Za prvih pet dana od mog izbora učlanilo nam se 300 ljudi, što je 15 odsto članstva.

Jeste li vi svesni da je razlog tome verovatno vaša lična popularnost?

Ja sam toga potpuno svestan. Pa i u vreme dok je Saša Janković vodio PSG, od njega sam tražio da budem skaut, da dovodim ljude, a ne da se direktno bavim politikom. Hteo sam isto što i sad: da pravim ekipu, da proizvodimo kadrove. Ja sam strašno ponosan kad mi Dragan Đilas kaže da je naš Pavle Grbović najbolji gradski odbornik. Jer je taj dečko kod nas i on je ostao kod nas nakon promene u vrhu pokreta. E, ja želim još i još ljudi kao što je taj dečko. I uspevam, jer u ovim danima otkako sam predsednik, držimo razne sastanke i gledam te mlade ljude koji dolaze iz najrazličitijih univerzuma, a okupljeni su oko zajedničkog cilja. A to je samo prvi turnus, jer nema još dve nedelje otkako sam predsednik. Dakle, još okupljamo kadrove. Tek kad budemo imali ljude, moći ćemo o nečemu da pričamo. Mada, već smo do sad formirali osam novih odbora: Gornji Milanovac, Kragujevac, Brus, Ćuprija, Pirot, Niš, Leskovac, Zvezdara. Dolaze nam ljudi iz drugih stranaka jer njihova energija ne odgovara energiji u tim strankama. Sad polako raslojavamo ko šta radi. I tu sam rekao da nemam nameru ja da određujem ko šta radi, nego da ljudi moraju da se orijentišu prema svojim afinitetima.

Dakle, ono što sada radimo je: ljudi, ljudi, ljudi... A onda – borba za uspostavljanje sistema, arhitektura, nacrtni plan kakvu državu hoćemo, kako treba da izgleda kultura, zdravstvo, privreda, poljoprivreda, ekonomija, prosveta. To su sve delići slagalice koji se zove država. Hoću da okupim ljude koji su pametniji od mene jer se ja gotovo ni u šta od toga ne razumem. Ali učim i slušam one koji se razumeju. Već sam čuo primedbe da nisam političar. Ali nisam ni zdravstveni radnik pa imam fondaciju koja je prikupljanjem novca za lečenje spasila 163 života. Ni o tome nisam znao ništa na početku, pa sam naučio sve i znam stvari kojima uopšte u životu nisam morao da se bavim. Ja sam svestan šta sve ne znam, ali imam uz sebe Srbijanku Turajlić, Ratka Božovića, Jelenu Đorđević, imam i Borku Pavićević, ali još se s njom nisam video. Dakle, uspevam da se okružim pametnijima od sebe.

Planiramo da redefinišemo i program i statut, pogotovo što je statut jako loš.

Šta ćete menjati u programu?

Hajde da mi prvo sredimo kuću, pa ćemo vas zvati u goste da vidite kako je. Još je rano da pričamo, a ne moram baš o svemu ni odmah da pričam, tek sam »

“Hoću da se ispita odgovornost 152 do 157 poslanika koji konstantno glasaju protiv humanih zakona samo zato što ih predlaže opozicija. Hoću da mi svaki od njih pojedinačno objasni zašto je šest puta glasao protiv humanih zakona kad mu je čobanka stisla zvonce, zašto su glasali za ubistva dece u Srbiji. Pa onda Maja Gojković da se izjasni što pritiska to zvonce i na kraju, zahtevam ostavku Zlatibora Lončara”

izabran. Znam sigurno da za sve oblasti u kojima želimo promenu, moramo da imamo stručnjake. Nedavno nam je u Pokret došao čovek koji je stručnjak za poljoprivredu, profesor na Poljoprivrednom fakultetu. Ne možete da zamislite koliko ja o poljoprivredi nemam pojma, ali znam koliko je ovde seljak ponižen. To što se mi zovemo Pokret slobodnih građana znači da želim da svaki seljak bude ponosni građanin ove zemlje.

Potpisali ste Ugovor sa narodom, koji se u vašoj verziji zove Ugovor sa građanima. Kako ste se izborili da dobijete tu izmenu u nazivu?

Mene formalnosti uopšte ne zanimaju. Formalno, taj Ugovor sa narodom je zapravo ideja Branislava Trifunovića, onog finog dečka kog sam upoznao u američkoj ambasadi. Taj Ugovor sa narodom ili građanima, meni lično nije bitno kako se zove, jer smo po meni svi narod i svi smo građani, ali, taj ugovor je rađen samo četiri nedelje. Pri tome sam ja ušao u “trećoj sezoni serije”, jer su prva dva sastanka opozicije održana dok nisam izabran za predsednika PSG, pa nisam bio na njima. Dođem i dobijem tri lista papira. I onda kažem: znate li vi kako izgleda ugovor? Ja imam ugovor sa Sonijem za film u kom izgovaram 4 rečenice, taj dokument ima 601 stranu. A ugovor sa celim narodom ima tri strane. U njemu ima mnogo manjkavosti, paušalnosti i površnosti da je na tome moralo da se radi bar još tri meseca, i to ne jednom nedeljno kako su oni radili, nego svakodnevno. Niko nas nije bio po ušima da moramo što pre da izađemo sa tim. E, onda oni meni kažu: pa ljudi nam se već smeju. Insistirao sam da to ne bude konačna verzija i da se jasno kaže da će se ugovor dopunjavati. Međutim, mislim da je važno potpisati to kao akt dobre volje, jer sam i sâm rekao da ću na čelu PSG-a raditi na ujedinjavanju opozicije.

Bili ste na ta dva sastanka opozicije. Kako vam sad to sve izgleda iznutra?

Mi smo se skupili i potpisali sporazum. Bujrum! Što bi rekao naš član iz Kragujevca Borivoje Radić kad se članstvo tamo pobunilo, kao, neće sa Đilasom. Bora Radić ima 82 godine, pa je studirao etnologiju u Beogradu dok je ovaj grad bio manji. I onda on kaže: “Deco, mi moramo svi zajedno do Slavije. A posle će neki levo, neki desno, neki pravo...” Ali rečenica “Moramo zajedno do Slavije” je nešto što sada stalno koristim i ponosan sam što sam zajedno sa Srđanom Nogom, s kojim ne delim nijedan stav, čak mi ni način na koji nastupa nije simpatičan, bio zajedno ispred Centralnog zatvora i što smo zajedno izvadili dete odande.

Nije li baš to nešto što će vam prosečan glasač PSG-a zameriti?

To nas vraća na način razmišljanja. Ja često ulazim u diskusije u Tviter zajednici, koja je puna seratora i slobodno napišite da je Sergej to rekao. Tviter zajednici ne valja niko. Likovi kojima nikad ništa ne valja su seratori. Dakle, upuštam se tako u rasprave na Tviteru i jedan mi kaže: “Daleko je cenzus.” Glupane, ja se u tvojoj glavi borim za cenzus upravo sad dok pričaš sa mnom. Moja borba nije politička, nego borba za promenu svesti i načina razmišljanja. Borim se za spas nas od nas samih jer jedemo sami sebe ovakvi kakvi smo trenutno.

Vidite ovako: meni ne treba ništa. Ja od glume živim jako lepo, imam mnogo lep život. Od glume idem na skijanja, na letovanja, od glume sam kupio stan, kola, kupio sam gliser. Dakle, ovo u šta sam se upustio meni uopšte ne treba. Ali imam neka uverenja i oduvek sam politički aktivan. Bio sam u Savetu Otpora, učestvovao u kampanji DOS-a, na poziv Igora Miklje svih mesec dana koliko je trajala kampanja. Pa bre, stane Kolubara, počne građanska neposlušnost, mi rešimo da blokiramo Terazije tako što ćemo da igramo mali fudbal u majicama Otpora. Izađe na hiljade ljudi i bukvalno telima formiraju igralište, Savo Milošević izvodi loptu iz kornera i onesvesti ženu. Dakle, uvek sam bio politički aktivan, mahom kao pojedinac i baš zato sad uopšte nemam nameru da jurim cenzus.

Kažete da od svog posla natprosečno dobro živite. Vama egzistencija uopšte ne zavisi od toga ko je na vlasti. Ali, svako ko u ovoj zemlji danas izlazi na ulicu i šeta, oseća se kao da ga nešto davi i pritiska. Šta je to što vas žulja?

Znate šta me davi? Davi me što ja živim lepo, a osamdeset posto mojih drugara nema da plati piće u kafani. I kako meni može da bude lepo? Hajde nek mi neko objasni. Pre neki dan, sedimo kod nas u Pokretu sa Lokalnim frontom, bistrimo politiku i jednom od njih stiže poruka... Sad mi se plače. Stiže poruka: “Ako imaš 200 dinara, treba da uzmem...” ne znam, nešto. Alo, to su ponižavajuće stvari. To su strašne stvari, jer mi pričamo o ljudima koji kao imaju neki posao i negde čekaju neku platu, a ona nikako da legne.

I drugo, kroz rad Fondacije “Podrži život” imao sam priliku da jako dobro vidim kakav je ovaj sistem, šta radi ljudima i koliko ih nije briga za ljudske živote.

Da li vam je hajka na vas zbog rada fondacije bila jedan od motiva da uđete u aktivnu politiku?

Jeste, evo u kom smislu. Priča o fondaciji je priča o pravoj moći. Ta priča počinje jednog jutra u devet sati. Ovo sam pričao sto puta, izvinjavam se čitaocima, ali važno je. Dakle, u devet ujutru me zove Antonije Pušić, koji ne kapira da neki od nas spavaju do 11, ali on je jedan od retkih ljudi kome moram da se javim kad god da me zove. “Možemo li mi, Trifunesku, da skupimo milion dolara?” To je rečenica koja mi je promenila život, kao što je Antonije Pušić osoba koja je mnogo kvalitativno izmenila moj život. Da je rekao: “Možemo li mi, Trifunesku, da skočimo sa Beograđanke u čašu vode”, ja bih rekao: možemo. Krenuli smo da skupljamo pare za malu Tijanu Ognjanović i to se završilo kako se završilo. Ali sa mnom ima još jedna stvar: navikao sam na neuspehe.

„Već sam čuo primedbe da nisam političar. Ali nisam ni zdravstveni radnik pa imam fondaciju koja je prikupljanjem novca za lečenje spasila 163 života. Ni o tome nisam znao ništa na početku, pa sam naučio sve i znam stvari kojima uopšte u životu nisam morao da se bavim"

Imate na Jutjubu govor Majkla Džordana kad je ušao u Hol slavnih, on se sat vremena zahvaljivao ljudima koji su ga kočili u životu. Moj uspeh je zbir neuspeha jer sam bio prilično tvrdoglav u životu. I tek kad se sa Tijanom Ognjanović desio neuspeh, rešio sam da sistematizujem stvar i napravim fondaciju koja ima dva zaposlena i dvoje volontera i radi perfektno i molim čitaoce "Vremena" da sad, dok čitaju ovaj intervju, na trenutak prekinu i pošalju SMS na broj 5757.

Slično je bilo i sa ovim. Mesecima nisam odlazio u Pokret, sedim u kafiću, čekam drugaricu i vidim da Saša Janković podnosi ostavku na Tviteru. Prvo što mi pada na pamet je: okej, gasi se jedna lepa priča... Ali, već sledeća misao mi je: a što bi se ugasila jedna lepa priča? Počinjem da se pitam da li je neko nesposoban ili namerno hoće da ubije jedno krilo opozicije i zatvori ga zauvek, da stavi ključ u bravu. Pazite, ja sam osnivač, još uvek sam član, mada već dugo pričam da nisam, jer mesecima planiram da odem i formalno se isčlanim. Pazite, ja sam u svojoj 44. godini prvi put pristao da se u nešto formalno učlanim, da postanem član. I osamdeset odsto ljudi u PSG nikad ranije nisu bili ni u jednoj stranci ili pokretu. Ali, taj pokret je jedna čista ideja, i sad ja gledam kako ona umire i negde oko 11 uveče pomišljam: pa ja ovo neću da dozvolim. Zamolim ortaka koji je u tom trenutku još uvek aktivan u PSG da vidi kakvo je raspoloženje ako se kandidujem. Posle par dana mi javlja da su mahom ljudi oduševljeni.

Naravno, krećem da razmišljam šta ja sad radim sa svojim životom, već sam državni neprijatelj, već me razvlače tabloidi, policija mi češlja fondaciju, bleje mi panduri ispred zgrade. Ali baš zato kapiram da ništa spektakularno ne može da mi se promeni. Sve što mogu, već mi rade i kažem: idemo. I dodatno: Šešelj, Maja Gojković i ostali šoder odozgo kad god me pomene, kažu kako ja nisam političar i da politiku treba da ostavim njima. Dakle, oni sve vreme šalju poruku: politika nije za vas, to je nešto ekskluzivno za nas.

Da li ste se sa sličnim stavom susreli na zajedničkim sastancima opozicije?

Apsolutno ne, naprotiv. Video sam da i njima treba osveženje i dočekan sam tamo sa simpatijama. To vam je isto i sa pojedincima. Danas sam krenuo u Pokret i zaustavlja me lik na ulici, kaže: "E, super si, gde ti je to tvoje, hoću da se učlanim." Reko', 'ajde sa mnom. Dovodim ljude s ulice. Isto tako su opozicioni političari reagovali. Moje nove kolege... Boris Tadić, koji je najiskusniji tu, imao je jednu divnu, jako toplu dobrodošlicu koju mi je poželeo na prvom sastanku. Pojavio se neko ko malo raskravi atmosferu, nije tipičan političar. I njima je dosadno, i oni su ljudi. Opozicija mora da bude jaka ekipa, a nema jake ekipe bez dobrog zezanja. To mogu da potvrdim i iz iskustva sa snimanja, najbolje stvari smo radili uz dobro zezanje, jer je to vezivno tkivo pravog tima, prave ekipe.

I vi se u toj ekipi pojavljujete kao *enfant terrible*, pa nikako da prestanete da budete tema u prorežimskim tabloidima. Režim za svakog opozicionog političara ima protivotrov, a na vas se ništa od toga ne prima. Kažu da ste narkoman, vi odgovorite: jesam. Kažu: Sergej nasilan prema ženama, vi napišete za novinarku "Srpskog telegrafa" da je fuksa. Da li ima nešto što vam mogu?

Pa ne znam, mogu da me ubiju. To je užasna rečenica. Opet kažem: ne znam na šta su oni sve spremni. Borko Stefanović je već dobio metalne šipke po glavi. I to je nešto što preti svakom opozicionom političaru. Ne predviđam ništa, ali to mi sve govori da je režim u terminalnoj fazi. Znao sam da su u terminalnoj fazi još dok je trajao napad na fondaciju. Mesec i po dana pre nego što su Borka odvalili šipkom, ja sam pozvao Borisa Tadića, Dragana Đilasa, Vuka Jeremića, Mariniku Tepić i Sašu Jankovića. Seli smo u Maderu, najšpijunskije mesto u Beogradu, gde su odmah dvoje za stolom do nas prestali da razgovaraju. Rekao sam da mi je policija za organizovani kriminal napala nešto najčistije na svetu, lečenje dece, i da želim da pokrenem ulične proteste. Znao sam da će tužilaštvo u nekom trenutku morati da se izjasni da li ima elemenata za krivično gonjenje ili nema. Ako ima, idem na sud, ako nema, hoću izvinjenje jer se igrate parama građana. Drugo, hoću da se ispita odgovornost 152 do 157 poslanika koji konstantno glasaju protiv humanih zakona samo zato što ih predlaže opozicija. Hoću da mi svaki od njih pojedinačno objasni zašto je šest puta glasao protiv humanih zakona kad mu je čobanka stisla zvonce, zašto su glasali za ubistva dece u Srbiji. Pa onda Maja Gojković da se izjasni što pritiska to zvonce i na kraju, zahtevam ostavku Zlatibora Lončara. Od njih sam samo tražio podršku za te proteste, koji bi bili socijalni. Ne bi Aleksandar Vučić bio pomenut nijednog trenutka. I ti protesti bi se desili da nisu Borka nalupali šipkom u glavu. Tako da... Ako se u mene zabode neki auto ili me neki frajeri nabodu noću negde napolju, da znate o čemu se radi. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Pravda na vešalima

Nepuna tri sata nakon što su organizatori protesta "1 od 5 miliona" objavili da će na sledećem protestu jedan od govornika biti i "majka najmlađeg političkog zatvorenika u Evropi", Nikola P. je pušten na slobodu. Ali kako je ovaj maloletnik uopšte dospeo u Centralni zatvor? O ovom nezapamćenom skandalu za "Vreme" govore advokati Boža Prelević, Vladimir Gajić, Slobodan Ružić i Stefan Ćorda

Kao tempirana bomba odjeknula je u javnosti vest da je u utorak 5. februara maloletnom Nikoli P. određen pritvor zbog postojanja sumnje da je izvršio krivično delo tako što je na protestu održanom tri dana ranije u Beogradu nosio maketu vešala. Ovu vest je potvrdila portparolka Višeg suda u Beogradu, preciziravši da nadležno tužilaštvo maloletnom Nikoli P. stavlja na teret izvršenje krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti.

Performansi ovakve vrste nisu nepoznati u svetu, pa smo tako imali prilike da vidimo giljotinu na protestima "žutih prsluka" u Francuskoj, kao i vešala "personalizovana" za premijerku Terezu Mej na protestima u Velikoj Britaniji pre samo nekoliko meseci. Razlika u odnosu na Srbiju je ipak ta da tamo niko nije bio uhapšen, a kamoli zadržan u pritvoru.

Ipak, mada je Savez za Srbiju je u svom saopštenju istakao da nošenje vešala ne predstavlja vrednosti protesta i pozvao sve svoje pristalice, kao i ostale građane koji protestuju, da se u budućnosti uzdrže od sličnih akcija, ministar unutrašnjih poslova doktor Nebojša Stefanović ne popušta. On je osudio nošenje makete vešala kazavši da je taj čin bio "užasan, neprimeren i protivzakonit" ne precizirajući u čemu se konkretno ogledalo kršenje zakona, čime je indirektno izvršio uticaj na pravosudne organe poslavši im mig da "učinilac" treba biti lišen slobode.

A DA SU NOSILI PREZERVATIV

Tako je Srbija stigla do situacije da se gotovo čitava javnost ogradila od ovog čina smatrajući ga neprimerenim i verovatno politički štetnim i po protest i po opoziciju, ali do danas niko nije prona-

NEVIDLJIV ZA MINISTRA STEFANOVIĆA: Poslanik Srđan Nogo

šao, a verovatno neće ni pronaći, odgovor na pitanje kako je moguće da se nošenje makete vešala, napravljene od nekih cevi, podvede pod izvršenje radnje krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti. U ovom stavu su gotovo jednoglasni beogradski advokati, sa kojima je "Vreme" razgovaralo.

"Nažalost, sada su 'vešala' u skoro svim režimskim medijima simbol protesta", ističe advokat Božo Prelević. "Međutim, kako su veliki psiholozi govorili – lepota je u oku posmatrača. Jer, suštinski, ta 'vešala' mogu i da simbolizuju osudu na smrt građanske Srbije od strane neoradikala, pošto oni uvek polaze od toga šta bi sami radili drugima. Jer, da je neko od učesnika u protestnoj šetnji poneo lopatu, neoradikali bi rekli – vidite, ovi hoće da nas zakopaju! Da je neko od građana na protestima poneo maketu računara, kazali bi – ovi žele da nas hakuju! Ne želim da prejudiciram šta bi režimu palo na pamet kada bi neki šaljivdžija poneo džinovski prezervativ na sledeći protest."

Prelević se potom osvrnuo i na "žute prsluke" u Francuskoj, rekavši da tamo, iako su demonstranti doneli na ulicu pravu giljotinu, zbog toga nije pokrenut nijedan postupak – i pored sveprisutnog nasilja nad policijom grupe ekstremnih učesnika ovih demonstracija.

"U ovom trenutku vrši se neverovatan pritisak na tužilaštvo ne bi li bio pokrenut neki postupak iz kojeg bi se potom videlo da oni koji imaju iza sebe svu silu i moć, vojsku i policiju, kao i navijačke grupe, ugroženi zbog postupka jednog maloletnika i njegovog plastičnog rekvizita", kaže Prelević.

Uprkos apelima na sve učesnike protesta da se od sličnih akcija uzdrže u budućnosti, narodni poslanik Srđan Nogo, na poslednjem protestu u Beogradu održanom 9. februara, ipak se pojavio sa maketom vešala.

"Koliko mi je poznato, hercegovačka porodica Nogo ima sklonosti ka umetnosti, ali je uvek bila na strani radikala, a nikada na strani demokrata", zaključuje Prelević.

POVRATAK NA VERBALNI DELIKT

Advokat Vladimir Gajić ističe da kada je video da je licu određen pritvor zbog nošenja makete, u prvi mah je pomislio da je u pitanju lažna vest. "Koje je to krivično delo nošenje makete vešala? U prvom trenutku smo od nadležnih organa dobili informaciju da se radi o izazivanju rasne i verske mržnje, a potom su prekvalifikovali delo u ugrožavanje sigurnosti, i to u stav 3, jer je tobože ovim činom sigurnost bila ugrožena predsedniku Republike."

Krivični zakonik je u članu 138 propisao da krivično delo čini ono lice koje pretnjom da će napasti na život i telo pasivnog subjekta ili njemu bliskog lica ugrožava sigurnost pasivnog subjekta. Stav 3 istog ovog člana propisuje kaznu zatvora od pet godina za lice koje ugrozi sigurnost predsednika Republike, predsednika Vlade, člana Vlade, dakle, potrebno je da je delo upereno prema licu koje obavlja visoku državnu funkciju.

"Zbog činjenice da pretnja nije bliže definisana u ovom članu zakona, potrebno je da sadrži određene karakteristike", ističe za "Vreme" advokat Slobodan Ružić. "Pretnja mora biti određena ili barem odrediva i mora da bude uperena protiv tačno određenog lica; može biti uperena i prema više njih, ali tačno se mora znati prema kome je uperena. Stvarno bih voleo da vidim kako je sudija za prethodni postupak u rešenju o određivanju pritvora obrazložio da postoji osnov sumnje da je pretnja bila uperena prema predsedniku Republike. Moje je mišljenje da se ovde radi o društvenoj kritici i da je lice koje je nosilo maketu vešala izražavalo svoj stav. Pored toga, pretnja mora biti ozbiljna i konkretna. Da li nošenje nekih cevi, koliko god glupo i budalasto bilo, može da predstavlja konkretnu pretnju?", upitao se on.

Advokat Ružić dalje pojašnjava da karakteristike pretnje nisu dovoljan uslov da bi došlo do izvršenja ovog krivičnog dela: "Pretnja mora da izazove osećaj ugroženosti prema onome prema kome je usmerena. Pa da li se zaista može reći da se neko oseća ugroženo ili nebezbedno zbog toga što demonstrant nosi cevi koje simbolizuju vešala?"

Ružić smatra da je ovaj performans neukusan i nepotreban, ali ističe da nas hapšenja zbog performansa vraćaju u vreme verbalnog delikta. "Kao što aktuelni režim sebi zabije autogolove, tako ih zabijaju i pristalice opozicije, ali ovde nema govora o krivičnom delu. Pa šta bi se desilo kada bi deset hiljada ljudi sledeće subote ponelo maketu vešala? Da li bi nas sve pohapsili?"

OBJEKAT I SUBJEKTI

Beogradski advokat Stefan Ćorda smatra da je izvođenje ovakvog performansa neprimeren i po sam protest kontraproduktivan potez, ali dodaje da je određivanje pritvora maloletniku zbog ovakvog "dela" akt bahate vlasti čiji strah progresira:

"Veoma sam se iznenadio kada sam čuo da je maloletnom licu određen pritvor zbog nošenja makete vešala. Smatram da vlast želi da ovim pošalje poruku svim učesnicima protesta, a činjenica da su sada pokrenuli krivične postupke protiv demonstranata, za razliku od prekršajnih prošle godine, govori mi da njihov strah progresira i da im nikako nije svejedno zbog toga što je sve veći broj građana na ulici. Mišljenja sam da je u ovoj situaciji vlast pala na testu ljudskih prava time što je zloupotrebila aparat krivičnog gonjenja na čelu sa tužilaštvom i sudom. U pritvor je stavljen maloletnik zbog dela koje ne postoji jer nema objekat, a to je onaj čija se sigurnost ugrožava, što je nešto što se ne bi smelo prejudicirati."

Advokat Ćorda dalje navodi da bi se aluzija na predsednika ili na nekog člana Vlade mogla napraviti da je, na primer, na vešalima bila obešena lutka sa odelom i kravatom:

"Jasno je da je ovo bio performans. Šta ako je namera demonstranta bila da kaže »

Pored činjenice da u ovom konkretnom slučaju uopšte nema krivičnog dela koje se maloletniku stavlja na teret, sagovornici "Vremena" su takođe saglasni u oceni da je određivanje pritvora za nošenje makete vešala u najmanju ruku sramotno

Ja, penzioner

“Meni i supruzi je ovaj, mogu jedino da ga nazovem – zlikovac, oteo oko četiri hiljade evra”, rekao je Slobodan Stefanović, koji je u Kragujevcu uhapšen zbog nošenja makete vešala i – sebe na njima

Činjenica je da u društvu postoji konsenzus da je ideja sa nošenjem makete vešala na protestima “1 od 5 miliona” veoma glupa. Ali je isto tako činjenica da se gotovo cela pravosudna struka (osim onog koji je pisao optužne predloge) slaže da u tome nema krivičnog dela. Naravno, nismo blesavi i znamo šta priželjkuje onaj ko na protest donese cev od vodokotlića i kanapče da mu glume vešala. Ali šta se događa kad umesto jedne tako “blanko” makete, na kojoj bi mogao da visi bilo ko, čovek donese maketu sa sve obešenjakom, pa još – samim sobom?

Uradio je to, u subotu 9. februara, Slobodan Stefanović Krklja (66). Na protest “1 od 5 miliona” u Kragujevcu doneo je maketu vešala napravljenu od drvenih letvi. Na jednoj strani letve pisalo je: “Vučiću, vrći pare il’ se besim”. Sa letve je visio “čovečuljak” od stiropora na kom je pisalo “Ja penzioner”. Nije se protestna kolona još ni razišla, a Stefanoviću su prišle osobe iz crvenog pežoa i zamolile ga da pođe sa njima. Ispostavilo se da je uhapšen. Sproveden je u policijsku stanicu u Ulici Svetozara Markovića gde su ubrzo došli njegov sin, advokat i nekoliko ljudi iz organizacije kragujevačkog protesta. Iako je rekao da je policija prema njemu postupala vrlo korektno, doživeo je jednu neprijatnost. “Kada smo stigli u policijsku stanicu, bilo ih je sedmoro-osmoro. Ništa me nisu ispitivali, čekali su da stigne dežurni tužilac. Nisu mi dozvolili da telefoniram, najstariji je rekao da imam advokata po službenoj dužnosti, što nisam hteo da prihvatim, pošto imam svog advokata”, ispričao je za sajt Glas Šumadije.

Za kragujevački portal Pressek rekao je: “Kad smo stigli u policijsku stanicu, počeo je da me hvata bes. Zašto da me hapse? Da li sam nekoga napao, da li sam nekoga uvredio, da li sam nekome rekao ružnu reč. Nisam. Onda sam osetio da mi je pritisak poprilično visok, da ‘divlja’, a policajci su odmah pozvali Hitnu pomoć.”

Stefanoviću je tokom saslušanja pozlilo, pa je prebačen u kragujevački Urgentni centar. Zadržan je u bolnici zbog hipertenzije, pa je noć proveo pod budnim okom dvojice policajaca. U sedam ujutru narednog dana primio je obaveštenje da je pušten na slobodu bez obrazloženja i sa najavom da će “ovih dana da mu jave šta dalje”. Tokom noći, na Tviteru su se sporadično javljale informacije da je Klinički centar opkoljen policijom, što je aktiviste “1 od 5 miliona” nateralo da odu tamo i slikaju ceo bolnički krug. Zatekli su jedno policijsko vozilo i policajce koji su im rekli da su tu zbog slučaja porodičnog nasilja koji se iste noći dogodio. Kragujevački novinar Miroslav Miletić, iritiran Tviter-panikom, digao se iz kreveta i uživo se uključio na Tviteru i Fejsbuku iz kruga bolnice: “S moje desne strane je ulaz u Klinički centar, nema policije. S moje leve strane je psihijatrija, na kojoj leži Krklja, zašto, ne znam, saznaćemo ujutru. A ne znam ni što sam ja ustajao da dolazim ovde i ko me terao”, rekao je Miletić.

Panika se stišala, a Slobodan Stefanović će se u subotu na narednom protestu obratiti svojim sugrađanima, kojima je poznat kao opozicionar od početka devedesetih, a kratko vreme bio je i odbornik u Skupštini Kragujevca. Zašto je poneo maketu vešala rekao je za Glas Šumadije: “Rešio sam da skrenem pažnju javnosti na muku koju imaju penzioneri. Naročito zbog mnogih mladih ljudi koji osuđuju penzionere koji, navodno, podržavaju ovu nakaradnu vlast. Da i ti mladi ljudi vide da nisu svi penzioneri bez mozga, da ima nas koji razmišljaju.

»

da je u Srbiji vladavina prava obešena i da je nema?”

Posebnu pažnju pravosudne struke privukli su razlozi zbog kojih je određen pritvor. Portparolka Višeg suda u Beogradu u izjavi za medije istakla je da je pritvor određen zbog postojanja indicija da će okrivljeni u kratkom vremenskom periodu ponoviti delo, kao i da će uticati na svedoke.

“Ograđujem se unapred jer nisam imao uvida u predmetno rešenje o određivanju pritvora, ali smatram da su apsurdni razlozi zbog kojih je pritvor određen. Kako neko može uticati na svedoke kada su svedoci više hiljada građana koji su šetali Beogradom tog dana, kao i možda više od milion građana koji su videli ovog momka putem medija?”, pita se advokat Ćorda. “Što se tiče opasnosti od ponavljanja krivičnog dela, jasno je da ni ovaj razlog ne stoji. Jer kako sam ranije naveo – ovde krivičnog dela nema, jer nema konkretizovanog objekta, nema lica kojem se preti i kojem je bezbednost ugrožena.”

TEATAR APSURDA

Pored apsurdnosti razloga kojim je obrazloženo zadržavanje u pritvoru maloletnog Nikole P., može se reći da je sam čin određivanja pritvora u najmanju ruku apsurdan. Naime, pritvor je propisan članom 211 Zakonika o krivičnom postupku, u ovom slučaju članom 67 Zakona o maloletnim učiniocima krivičnog dela i krivično pravnoj zaštiti maloletnih lica, kao najteža mera kojom se obezbeđuje prisustvo okrivljenog u krivičnom postupku. Pritvor kao takav je neophodno propisati zato što je prisustvo okrivljenog pred sudom neophodna pretpostavka da bi se u krivičnom postupku suđenje uopšte održalo. Ali, da bi se odredio pritvor, neophodno je iscrpeti sve blaže mere. Tako, zakon kaže da se mora poći od običnog poziva okrivljenom – da se tog i tog dana javi u tužilaštvo ili sud kako bi u svojstvu okrivljenog dao izjavu, ili kako bi prisustvovao suđenju. Nakon poziva, zakon je propisao dovođenje okrivljenog uz asistenciju policije.

U čitavom slučaju posebno je osetljiva činjenica da je okrivljeno lice maloletno i

Foto: Miroslav Miletić

Zatim, meni i supruzi je ovaj, mogu jedino da ga nazovem – zlikovac, oteo oko četiri hiljade evra. Na maketi je pisala samo istina: opljačkani penzioner, što i jesam; napravio sam figuru čoveka, na kome je pisalo – ja penzioner, da bi ovi, koji su uglavnom polupismeni, iz ove vladajuće stranke, znali o kome je reč; na dijagonali sam napisao – Vučiću, da bi se znalo kome se obraćam." U nekolicini intervjua koje je ovih dana dao za malobrojne preostale nezavisne medije u Kragujevcu, Stefanović je ispričao i da je bio učesnik devetomartovskih demonstracija, da devedesetih nije propustio nijedan protest u Kragujevcu, ali i da je podelio sudbinu brojnih Kragujevčana svoje generacije: mobilisan je i poslat na Vukovar.

Poslednja politička hapšenja i privođenja u Kragujevcu događala su se u leto 2000. godine, kada je od juna do septembra privedeno ukupno oko 60 ljudi, među njima gotovo svi lideri lokalnih stranaka DOS-a i SPO-a, četvoro maloletnika i jedan čovek od 84 godine. ¶

J. GLIGORIJEVIĆ

da se prema maloletnicima određuje pritvor kao najteža mera u ekstremno retkim slučajevima. Predmetni zakon daje sudu mogućnost da maloletnog okrivljenog stavi u prihvatilište ili sličnu vaspitnu ustanovu, ta da ostaje nejasno zbog čega je Više tužilaštvo u Beogradu insistiralo da se maloletnik nađe u pritvoru. Ovim činom su tužilaštvo i sud vrlo verovatno naneli političku štetu aktuelnom režimu, najviše zbog činjenice što se predsednik Republike Aleksandar Vučić zbog svog delanja personifikuje sa svim, ionako krhkim, institucijama u Srbiji.

Pored činjenice da u ovom konkretnom slučaju uopšte nema krivičnog dela koje se maloletniku stavlja na teret, sagovornici "Vremena" su takođe saglasni u oceni da je određivanje pritvora za nošenje makete vešala u najmanju ruku sramotno.

"Mislim da je ovaj i ovakav krivični postupak jedan od najvećih skandala srpskog pravosuđa u prethodnih tridesetak godina", smatra Vladimir Gajić.

Slobodan Ružić se slaže i nadovezuje: "Pokretanje postupka je skandal, ali je još veći skandal određivanje pritvora maloletnom licu zbog ovoga što mu se stavlja na teret. Mišljenja sam da će epilog celog postupka biti odustanak tužioca od krivičnog gonjenja ili oslobađajuća presuda, ako dođe do suđenja."

Stefan Ćorda deli mišljenje svojih kolega: "Kao građanin smatram da je ovo sramotno, jer ispada da jedan maloletnik pomoću plastičnih cevi može da ugrozi sigurnost predsedniku Republike iza koga stoji čitav aparat sile. Kao advokat, voleo bih da dobijem ovaj slučaj u rad jer sam siguran da će presuda biti oslobađajuća, ukoliko uopšte dođe do suđenja."

Gajić ističe i da postupajući zamenik javnog tužioca kao i postupajući sudija za prethodni postupak nisu najodgovorniji za ovo što se desilo: "Po mom mišljenju, celokupna odgovornost za ovakvo određivanje pritvora maloletniku leži na predsedniku Višeg suda u Beogradu i na višem javnom tužiocu. Njih dvojica su najodgovorniji za ovaj postupak."

Na osnovu svega što se dešavalo povodom ovog slučaja, možemo zaključiti da je aktuelni režim stavljen pod određeni pritisak zbog sve većeg broja građana koji sada već mesecima protestuju na ulicama cele Srbije. Potvrdu ovom zaključku daje činjenica da je maloletni Nikola P. pušten iz pritvora u petak 8. februara, nepuna tri sata nakon što su organizatori protesta "1 od 5 miliona" na svojim nalozima objavili da će na sledećem protestu jedan od govornika biti i "majka najmlađeg političkog zatvorenika u Evropi". Nikola P. je pušten na slobodu, a da li će ceo slučaj dobiti sudski epilog, ostaje da vidimo u vremenu koje dolazi. ¶

MARKO PANTIĆ

Zašto je nastradao Ran

Jedna od retkih stvari kojih se Aleksandar Vučić nije odrekao iz svoje biografije jeste događaj od 29. jula 2008. kada je tokom nasilnih demonstracija SRS-a povređen Ranko Panić. Njegova smrt, dve nedelje nakon protesta, postaće jedan od simbola Vučićeve "borbe za promene u Srbiji"

Ima toliko dobrih stvari koje je Aleksandar Vučić uradio za vreme svoje vlasti od 2012. do danas, ali se ne trudi mnogo da o tome obavesti javnost. Jedna od njih jeste i pronalaženje odgovornih za prebijanje simpatizera Srpske radikalne stranke Ranka Panića (1967–2008). Uostalom, to je i bilo njegovo obećanje još u danima kada nije izgledalo da će ikada biti u prilici da upravlja Srbijom: iako se vodi postupak protiv pripadnika Žandarmerije Nikice Ristića, Vučić ne govori o tome već se trudi da mistifikacijom tog slučaja zalepi šamar svojim političkim neprijateljima.

Ranko Panić je pretučen kao učesnik nasilnih protesta zbog izručenja Radovana Karadžića početkom leta 2008; organizovali su ih Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić, vodeći ljudi Srpske radikalne stranke u tom momentu. Zajedno sa stotinama hiljada Srba iz Hrvatske, Panić je proteran 1995. tokom operacije "Oluja" Hrvatske vojske i živeo je sa familijom u Mladenovcu, a od posledica prebijanja preminuo je u Kliničkom centru u Beogradu sredinom avgusta 2008.

Od tog trenutka, postao je simbol borbe protiv "diktatorskog režima Borisa Tadića" – kako su u to vreme radikali videli stvarnost u Srbiji. Kasnije, kada se SRS raspao i kada je nastala Srpska napredna stranka sa Nikolićem i Vučićem na čelu, Panić je postao i ostao zastava koju Vučić uvek podiže kada se postavi pitanje o funkcionisanju pravosuđa u Srbiji i o političkim slobodama.

Naime, Vučić i njegovi saradnici su od prvog dana prepoznali simbolički potencijal te smrti i uspeli da u poslednjih deset godina od nje naprave poseban kult sa dve funkcije: prvo, da pokažu biračima da se Vučić nije promenio jer nije zaboravio čoveka koji je verovao da mora da se spreči izručenje Radovana Karadžića u Hag; i drugo, da pokaže svojim političkim protivnicima da je u vreme dok je on bio u opoziciji bilo politički motivisanih ubistava, a da sada toga nema čak i "kada mu se preti vešalima".

Tako je bilo i nedavno, početkom februara 2019. godine, kada se još jednom "obratio naciji" u programu "Ćirilica" na TV Hepi i kada je priču o protestima u Srbiji kontekstualizovao "slučajem Ranka Panića" držeći njegovu veliku fotografiju ispred sebe:

"Ovo je Ranko Panić. Hrabri borac koji je štitio narod u Krajini. Čuvao je položaj vojske, i kada je proteran sa ognjišta, došao je na protest, protiv hapšenja Radovana Karadžića. Ubili su čoveka, ovaj mladi momak je ubijen na demonstracijama, niko nije smeo da objavi, i ovi danas koji mi pričaju o medijskoj zatvorenosti imali su zabranu da pomenu da je ubijen. Došla je majka ubijenog Ranka Panića do SRS-a i nismo verovali šta priča. Kada je žena ispričala priču nekoliko puta, rekao sam dajte da proverimo sve i da pomognemo. Nisam verovao da takvi monstrumi mogu da postoje. Da li ste čuli da je neko od demokrata tada tražio ostavku bilo koga? Objavljena je vest petnaest dana kasnije. Nije bilo dozvoljeno da ovo lice bude zapamćeno", rekao je predsednik Srbije i dodao da ljudi mogu sada da šetaju, da svoju volju iskažu i da rade šta hoće, ali da neće dozvoliti nikakvo nasilje."

VUČIĆEVA ISTINA I STVARNOST

U vreme pada Krajine Panić je imao 28 godina i može se pretpostaviti da je bio vojnik Republike Srpske Krajine. Za njega se posle govorilo u medijskim napisima da je po zanimanju bio pedagog, a u Mladenovcu je radio kao magacioner u mlekari "Granice".

Iz ove Vučićeve hronologije, gledalac bi mogao da zaključi da je Karadžić uhapšen posle pada Krajine što, razume se, nema nikakve veze sa istinom. On, kao i u mnogim drugim stvarima, manipuliše činjenicama i proizvodi potpuno lažnu sliku. Tako kaže da je Panić mlad momak, a imao je 39 godina u tom trenutku, kaže da je ubijen na demonstracijama, a prema podacima objavljenim do novembra 2008, umro je posle dve operacije debelog creva u Kliničkom centru Srbije. Vučić, takođe, ne kaže zašto je došlo do protesta i ne objašnjava sopstvenu odgovornost za nasilje na demonstracijama jer – on je bio organizator. Ne govori ništa o "publici" i "omladini"; ćuti o onome zbog čega je zvao ljude na ulice, ko je Radovan Karadžić i kakav je njegov danas stav o tome.

Ne, Vučić jednu tragičnu ljudsku sudbinu koristi u marketinške svrhe da bi "dokazao" da je njegova vladavina pojam slobode političkog organizovanja u poređenju sa periodom pre toga. Odmah po okončanju nasilnih demonstracija u organizaciji SRS-a, objavljeno je da je povređeno na desetine ljudi – što policajaca što civila.

Ostala je slika na kojoj Vučić u jednom trenutku pokušava da zaustavi sukob policije i demonstranata i na njoj se vidi Ranko Panić nekoliko koraka iza njega. Na tim protestima razbijena je glava Slaviši Kokezi, danas predsedniku FSS-a i jednom od najuspešnijih srpskih privrednika.

Vučić sam kaže, priznaje, da ni on sam u tom trenutku nije bio svestan šta se sve dešavalo u tom haosu, a za koji bi i on kao organizator mogao da snosi odgovornost. Veli i da je docnije saznao od porodice da je Panić u lošoj zdravstvenoj situaciji. Onda priča da je neko iz DS-a trebalo da traži da neko bude smenjen i da je vest o smrti javljena 15 dana kasnije, što je ordinarna neistina: iako je više puta optuživao RTS da nije izvestio

ko Panić

Foto: FoNet

POSLE HAPŠENJA RADOVANA KARADŽIĆA: Jedne od najnasilnijih demonstracija u Beogradu i jedan od njihovih organizatora A. Vučić smiruje učesnika

Foto: M. Milenković

o smrti Panića, lako je proveriti da RTS jeste to objavio u centralnom Dnevniku 16. avgusta 2008. godine, dakle, onda kada se saznalo iz Kliničkog centra da je nesrećni čovek preminuo.

Na kraju, Vučić izjednačava mirne proteste stotina hiljada građana Srbije u više desetina gradova na kojima nije polomljen niti jedan prozor sa nasilnim demonstracijama 2008. A upravo ih je on organizovao 2008. kao gensek ultranacionalističkog SRS-a u nameri da spreči izručenje ratnog zločinca Radovana Karadžića...

PANIĆ I SAVAMALA

Vučić je ispunio svoje obećanje porodici Panić: osumnjičeni za njegovo prebijanje pronađen je i uhapšen u jesen 2014. godine. Zašto nije ranije? E to ide na dušu onima koji su vodili MUP pre toga, dakle Ivici Dačiću, sadašnjem koalicionom partneru Aleksandra Vučića.

Moguće je da je Vučić ceo slučaj doživeo lično, jer vidimo da se i Kokezi odužio na najbolji mogući način po dolasku na vlast. Naime, Kokeza je od vlasnika lokalne menjačnica postao uspešan privrednik i fudbalski radnik, pa je, verovatno, svim silama želeo i da porodici Panić isporuči neki rezultat.

Žandarm Nikica Ristić uhapšen je pod sumnjom da je pretukao Ranka Panića i od njegovog hapšenja u jesen 2014. godine do danas slučaj pred Višim sudom u Beogradu nije okončan. Vlast se tim hapšenjem nije mnogo ni hvalila, kako bi moglo da se očekuje, niti se Vučić u javnosti trudio da podseti da je on taj slučaj rešio, odnosno da je u vreme njegove vlade omogućeno da se ta misterija razreši.

Optužnica protiv Ristića potvrđena je tek krajem 2015. godine, a suđenje je počelo u februaru 2017. Održano je nekoliko ročišta, i to nisu bili događaji koji bi privukli veliku medijsku pažnju uprkos insistiranju Vučića i njegovih saradnika na simboličkom značaju smrti Ranka Panića.

Na jednom od ročišta svedočio je i Ristićev kolega. On nije mogao sa sigurnošću da kaže da je Ristić intervenisao protiv Panića, ali je rekao da je njegova jedinica žandarmerije tada bila poslata da spasava beogradske policajce pošto su se našli pod opsadom grupe u kojoj je mogao da bude i Ranko Panić: na policiju je bacano kamenje, delovi uličnog mobilijara, saobraćajni znakovi, štangle – sve ono što se demonstrantima našlo pod rukom.

Razume se da preteranu upotrebu sile ne može da opravda nikakv napad civila na policiju, ali treba znati da su ti protesti bili veoma nasilni i da nemaju nikakve sličnosti sa onim što se poslednjih meseci dešava u Beogradu i u drugim gradovima Srbije. Pored toga, kada bi ga se setio, Vučić je voleo da izjednači taj slučaj sa slučajem Savamala i da pita kako to da se niko tada nije pitao ko je ubio Ranka Panića, a sada se liju suze zbog rušenja nelegalno podignutih udžerica.

Na kraju, možda je i dobro što je Vučić to rekao jer u nekoj budućnosti možda neko uspe da pokrene pravu istragu o Savamali, kao što je Vučić uradio u slučaju Ranka Panića, pa saznamo kako su i u čije ime "fantomi" rušili u noći između 24. i 25. aprila 2016. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Dosledni, strpljivi,

"Građani Srbije nisu izašli na ulice tražeći fer i poštene izborne uslove, poštovanje Ustava i zakona, slobodu medija i uvažavanje kritičkog mišljenja zbog izveštaja Fridom hausa, oni su na ulicama jer osećaju duboku nepravdu, osećaju da je partija na vlasti zarobila sve državne institucije, da kontroliše većinu medija i da im je uskraćeno pravo da dobiju pravovremenu i tačnu informaciju"

Zimbabve je od neslobodne države prešao u status delimično slobodne tokom 2018. prema najnovijem godišnjem izveštaju organizacije Fridom haus, koja prati stanje političkih prava i ljudskih sloboda u 195 država i 14 spornih teritorija. Uganda i Nikaragva su nazadovale pa su iz statusa delimično slobodne prešle u neslobodne. Srbija je prema istom izveštaju prvi put posle više od deset godina stabilnog statusa slobodne zemlje prešla u one koje se smatraju delimično slobodnim sa indeksom prava i sloboda 67 od mogućih 100 poena. Jedina evropska država koja je odlučna da prati Srbiju u svom sramotnom padu je Mađarska – ona je takođe prešla u status delimično slobodne države. O posledicama ove dramatične promene statusa Srbije razgovaramo sa bivšom profesorkom međunarodnog prava na Pravnom fakultetu Union Vesnom Petrović i nekadašnjom izvršnom direktorkom Beogradskog centra za ljudska prava (BCLjP), koja godinama uređuje godišnji izveštaj ove organizacije o stanju ljudskih prava u Srbiji.

"VREME": Fridom haus u svom izveštaju navodi da je 2018. već trinaesta uzastopna godina u kojoj se globalne slobode smanjuju u odnosu na prethodnu. Izgleda da trend ugrožavanja sloboda postoji na globalnom planu. Šta mislite da je razlog za ovo?

VESNA PETROVIĆ: Fridom haus već nekoliko godina izveštava o tome da su građanske i političke slobode ugrožene i upozorava na ovaj trend u svetu. To je svakako veoma zabrinjavajuće budući da ovakvi trendovi utiču na jačanje desničarskih organizacija i nacionalističkih ideologija a to stvara uslove za podele na nacionalnom ali i na univerzalnom planu. Mislim da je ovaj izveštaj Fridom hausa upozorenje ne samo vlastima u Srbiji već mnogima u svetu da se demokratske vrednosti sve manje poštuju i da se ograničavaju građanska i politička prava i slobode u nemalom broju zemalja. Razlozi za konstataciju koju Fridom haus ponavlja već mnogo godina da se demo-

borbeni

Fotografije: Marija Janković

kratija suočava sa jednom od najozbiljnijih kriza koja se desila u poslednjim decenijama, nisu isti kada je reč o različitim regionima sveta. Negde se razlozi za ovakvo stanje vezuju za veliki uticaj vojnih i sigurnosnih snaga u izbornim procesima i njihov jak uticaj na organizaciju državnih institucija, za masovna kršenja manjinskih prava, političke pritiske na medije, krizu izazvanu velikim prilivom migranata, posebno u Evropi i Latinskoj Americi. Navode se i mnogi drugi uzroci za pojavu ovog trenda urušavanja sloboda među kojima je i jačanje populističkih pokreta i njihovih lidera i mnogi drugi. Svaki region nosi svoje specifičnosti.

Šta za građane Srbije znači ova promena statusa iz slobodne u delimično slobodnu državu?

Postojala je mogućnost još prošle godine da se Srbija svrsta u grupu delimično slobodnih zemalja jer se ona već nekoliko godina, prema metodologiji koju primenjuje Fridom haus kada ocenjuje stanje građanskih i političkih sloboda, nalazi na granici koja pokazuje trend opadanja nivoa ovih sloboda. Mene zabrinjava što vlast u Srbiji nije ozbiljno shvatila ova upozorenja i razumele da nepoštovanje demokratskih procedura, razaranje institucija, ukidanje društvenog dijaloga i nepoštovanje političkog pluralizma neminovno dovode do nezadovoljstva građana. Nije razumela da način vladanja mora da se promeni, da moraju da se uvažavaju različita mišljenja, da se čuju argumenti onih koji se ne slažu sa zvaničnom politikom i povede računa o stvarnim potrebama građana Srbije. Građani Srbije nisu izašli na ulice tražeći fer i poštene izborne uslove, poštovanje Ustava i zakona, slobodu medija i uvažavanje kritičkog mišljenja zbog izveštaja Fridom hausa, oni su na ulicama jer osećaju duboku nepravdu, osećaju da je partija na vlasti zarobila sve državne institucije, da kontroliše većinu medija i da im je uskraćeno pravo da dobiju pravovremenu i tačnu informaciju.

Predsednica Vlade Ana Brnabić kaže da izveštaj Fridom hausa nije dovoljno objektivan i da se bavi "nekim percepcijama sa kojima se ne slažem".

Već dugo vremena teram sebe da se ne čudim tome što većina predstavnika partije na vlasti, ministri, poslanici u Skupštini Srbije, predsednica Vlade i predsednik Srbije svaku kritiku, čak i krajnje dobronamernu, komentarišu vređajući one koji kritiku iznese, ali priznajem da sam se i pored toga iznenadila reakcijom predsednice Vlade na izveštaj koji je objavio Fridom haus. Nisam doduše čula, već sam pročitala u jednom izveštaju sa konferencije na kojoj je ona komentarisala izveštaj Fridom hausa da je tom prilikom dala i definiciju slobode rekavši da je "sloboda kada vlada brine o građanima, pokazuje da im je na usluzi i oslobađa njihovo vreme da oni rade neke druge stvari". Zar to nije, najblaže rečeno, čudna definicija »

“Nisam doduše čula, već sam pročitala u jednom izveštaju sa konferencije na kojoj je premijerka komentarisala izveštaj Fridom hausa da je tom prilikom dala i definiciju slobode rekavši da je ‘sloboda kada vlada brine o građanima, pokazuje da im je na usluzi i oslobađa njihovo vreme da oni rade neke druge stvari’. Zar to nije, najblaže rečeno, čudna definicija slobode”

slobode? Dodatno čudi što njena izjava dolazi u vreme kada u velikom broju gradova u Srbiji hiljade nezadovoljnih građana protestuju tražeći baš to što Fridom haus ocenjuje kao negativno – veće građanske i političke slobode.

Koliko su podaci i metodologija organizacije Fridom haus relevantni?

Reč je o uvaženoj organizaciji, osnovanoj još daleke 1941. godine, a izveštaj “Sloboda u svetu” objavljuje još od 1973. Redovno pratim izveštaje Fridom hausa jer su oni prilično objektivni budući da se njihove procene zasnivaju na određenim kriterijumima koji su vešto balansirani. Pitanja na koja se daju odgovori jednaka su za svaku zemlju ili teritoriju i nudi se veliki broj mogućih odgovora koji sa sobom nose pozitivnu ili negativnu ocenu. U izveštajima koje sačinjava ova organizacija ocenjuju se politička prava i građanske slobode. Stepen poštovanja političkih prava zasniva se na proceni tri glavne oblasti: izborni proces, politički pluralizam i funkcionisanje vlade. Za ocenu izbornog procesa bitni su odgovori na pitanja o tome da li se poštuju izborna pravila, da li se izbori sprovode na način koji obezbeđuje jednaka prava svih političkih subjekata, posebno kada je reč o pristupu medijima, da li se na bilo koji način vrši pritisak na birače, da li su organi koji sprovode izbore nezavisni, da li je dozvoljeno posmatranje izbora od strane nezavisnih institucija i na mnoga druga pitanja koja se odnose na transparentnost izbornog procesa.

Druga oblast – politički pluralizam i učešće u političkom životu – procenjuje se u odnosu na odgovore o tome da li građani imaju pravo da se organizuju u političke organizacije bez ikakve diskriminacije, kako se reguliše finansiranje političkih subjekata, da li se vrši pritisak ili nasilje prema političkim aktivistima, da li vlasnici u privatnim kompanijama i direktori u državnim preduzećima kontrolišu svoje zaposlene kada je reč o njihovom izboru političke stranke za koju glasaju ili je podržavaju, kao i da li pojedine kategorije građana, na primer, etničke, verske ili neke druge manjine, imaju jednaka prava i mogućnost slobodnog učešća na izborima.

Kada je reč o funkcionisanju vlade, pitanja se odnose na to u kojoj meri je rad vlade transparentan i otvoren za javnost, koliki je uticaj izvršne vlasti ili nekih drugih aktera na usvajanje i primenu zakona, da li je vlada uspostavila efikasne mehanizme za sprečavanje korupcije i da li se korupcija kažnjava, da li su osnovana tela ili institucije koji imaju zadatak da spreče moguću korupciju i da li su nezavisni u svom radu, kao i da li postoje mehanizmi zaštite uzbunjivača, novinara ili aktivista civilnog sektora koji ukazuju na koruptivne radnje. Jedno od pitanja odnosi se i na to da li državni budžet i trošenje sredstava iz budžeta podležu zakonodavnoj kontroli. Građanske slobode se ocenjuju na osnovu odnosa države prema slobodi izražavanja i verovanja, slobodi udruživanja, vladavini prava i ličnim slobodama i pravima. Kada je reč o ovim slobodama, ključno je pitanje da li su mediji slobodni i nezavisni, da li postoji cenzura ili autocenzura, da li se vrši pritisak na novinare, koliko su mediji zavisni od finansijske pomoći države i da li vlasnici medija u privatnom vlasništvu utiču na uređivačku politiku da bi ostvarili svoje poslovne ili političke interese.

Za objektivnu procenu stanja u bilo kojoj državi od posebnog je značaja pitanje vladavine prava koje podrazumeva nezavisnost pravosuđa. To je tema koja je u 2017. i 2018. godini bila u žiži interesovanja stručne javnosti u Srbiji zbog predlaganih amandmana na Ustav Srbije koji nisu ostvarili osnovni zahtev da se izvrši depolitizacija pravosuđa i stvore ustavne garancije za nezavisnost sudija i tužilaca. Ne znam kako je moguće očekivati pozitivnu ocenu stanja u ovoj oblasti kada je jasno da je odgovor na sva pitanja koja se tiču nezavisnosti pravosuđa, a koja se koriste u metodologiji Fridom hausa negativan. Nabrojaću samo neka od njih – da li je pravosuđe pod uticajem izvršne vlasti, političkog ili ekonomskog uticaja, da li se izbori i razrešenja sudija sprovode na zakonit način, da li izvršna, zakonodavna vlast poštuju sudske odluke i da li se one efikasno sprovode i slično. Skoro sam sigurna da vaši čitaoci znaju odgovore na ova pitanja i da ih zato ne čudi zašto je Srbija svrstana u kategoriju delimično slobodnih zemalja.

Zanimljivo je da je Srbija najbolji rejting imala 2014, čitavih 80 poena (od mogućih 100) i to za dva više u odnosu na prethodnu godinu. Narednih godina rejting je padao za dva poena godišnje, u toku 2017. izgubili smo tri poena, prošle godine čitavih šest čime smo zaslužili četvrto mestu u svetu po nazadovanju, odmah posle Venecuele i Tanzanije (po sedam) i Nikaragve koja je rekorder sa minus 12 poena na skali sloboda u 2018. Kako tumačite ovako veliki pad naše zemlje?

Mislim da su pozitivne ocene bile zbog toga što je posle pada režima Slobodana Miloševića počeo proces demokratizacije Srbije. Svedoci smo sve češćih kritika onoga što je urađeno od tada do danas, ali moram da podsetim da je vlada formirana posle 2000. godine nasledila užasno stanje. Ekonomija je zbog dugogodišnjih sankcija bila potpuno razorena, poslovanje ogromnog broja privrednih subjekata bilo je ograničeno ili potpuno zaustavljeno, građani osiromašeni a institucije zanemarene. Trebalo je uložiti velike napore da se ojačaju demokratski potencijali, uvede red u institucije, obezbede uslovi za fer i demokratske izbore, da se unaprede položaj manjina i stanje ljudskih prava. Za konsolidaciju demokratije potrebne su decenije, a demokratski procesi u Srbiji su stalno bili ometani na razne načine. Međutim, uprkos svim izazovima sa kojima su se od pada Milo-

ševića susretale nove demokratske vlade, kretalo se u pravom smeru, odnosno počelo je stvaranje institucija sa zadatkom da kontrolišu vlast, uvedeni su demokratski standardi u društveni i politički život a u nekoliko ciklusa su sprovedeni fer izbori. Vlast je smenjena na izborima na kojima su se poštovala izborna prava građana, omogućeni su jednako pravo predstavljanja učesnika izbora i jednaka zastupljenost u medijima, pa je bilo logično da ocena Fridom hausa o političkim pravima i građanskim slobodama bude pozitivnija nego danas kada svega ovoga nema.

Detaljan izveštaj Fridom hausa za prošlu godinu još nije gotov, ali se u prethodnim izveštajima pominju napadi na nevladine organizacije i medije, nelegalno rušenje u Hercegovačkoj, izborni uslovi kao razlozi za gubitak poena na skali. Šta mislite, čime je Srbija zaradila gubitak šest poena prošle godine i prelazak u status delimično slobodnih država?

Verujem da su razlozi očigledni. Kada već spominjete slučaj Savamala, odnosno nelegalno rušenje objekata u Hercegovačkoj ulici, uskoro će biti tri godine od kada se to desilo, a da javnost ne zna u kom pravcu teče i da li se uopšte vodi istraga, iako je reč o suspenziji pravne države i pravnog poretka Republike Srbije pošto je grupa ljudi preuzela faktičku vlast nad delom Beograda, suspendovala važenje Ustava i zakona Srbije i zavela nova pravila preteća po bezbednost i ličnu svojinu građana. Srbija je delimično slobodna država i zato što izbori ni na jednom nivou vlasti ne zadovoljavaju minimum standarda da bi bili okvalifikovani kao fer i demokratski, pritisak na birače se čak i ne sakriva, izborna kampanja se vodi tako što se koriste državni resursi, prostor za delovanje civilnog sektora se iz dana u dan sužava, izvršna vlast vodi politiku suštinskog isključivanja stručne i profesionalne javnosti iz javnih rasprava o važnim izmenama normativnog okvira, političari na vlasti javno kritikuju predstavnike pravosudnih strukovnih udruženja zbog njihovog zalaganja za depolitizaciju pravosuđa, nema reči o poštovanju načela vladavine prava, izvršna vlast ima neprimeren uticaj na zakonodavnu, parlamentarna debata je obesmišljena, vlast je skoncentrisana u rukama jednog čoveka koji donosi odluke koje mu nisu u nadležnosti po Ustavu Srbije, komentariše negativno svakoga ko ima primedbe na njegov način vladanja. To je uostalom i konstatacija koja se nalazi u izveštaju Fridom hausa.

Kako bi status delimično slobodne države mogao da utiče na privrednu saradnju i strane investicije?

Ne razumem se uopšte u ekonomiju i u ekonomske odnose onoliko koliko je potrebno da bih mogla da dam precizan i na znanju zasnovan odgovor na ovo pitanje. Međutim, iskustvo mi govori da i privredna saradnja može da bude usporena kada neka država ne ispunjava minimalne standarde u pogledu uživanja sloboda. Čini mi se da je to posebno važno kada govorimo o stranim investicijama budući da ozbiljni investitori, oni koji imaju nameru da trajno ulažu u privredu neke zemlje, a ne samo da iskoriste subvencije koje im država daje, što je čest slučaj kada investitori dolaze u našu zemlju, vode računa o stanju prava i sloboda, da ih zanima da li su sudovi nezavisni jer im je važno da njihova prava, investicije i imovina budu zaštićeni. Posebno je važno i da država nije okarakterisana kao država sa visokom stopom korupcije. Nisam sigurna da su ovi uslovi ispunjeni kada je reč o Srbiji.

U tom smislu, kako tumačite da Saudijska Arabija na pomenutoj listi ima status neslobodne države sa samo sedam poena, a i dalje ostaje ključni partner zapadnih država na Bliskom istoku, što se potvrdilo u prošlogodišnjem slučaju Kašogi?

U pravu ste, ima izuzetaka i oni se tiču nekih zemalja za koje postoji poseban politički ili ekonomski interes uglavnom velikih sila. Moj odgovor bi bio: Saudijska Arabija ima naftu, mi je nemamo.

Imate li predstavu na kom mestu će Srbija biti u izveštaju za 2019?

Nemam, ali mislim da je mnogo toga urušeno u nekoliko poslednjih godina i da neće biti lako povratiti status slobodne zemlje u ovoj godini. Ne može se Srbija porediti sa državama u kojima vladaju izraziti autoritarni režimi, gde se izriču drastične zatvorske kazne političkim neistomišljenicima, u kojima se ljudi muče i proganjaju zbog svojih uverenja, ali je opasno što su sve vidljivije autoritarne tendencije u Srbiji, a još uvek nisu izgrađene demokratske strukture i institucije koje štite demokratiju, pa je opasnost utoliko veća. Izvesno vreme sam imala utisak da je srpsko društvo anestezirano i da ne veruje u demokratski razvoj pošto nije bilo jačeg otpora ovoj vlasti, ali sam sada ohrabrena time što su građani konačno pokazali da su spremni da se bore za vrednosti koje su odlika svakog demokratskog i slobodnog društva, koji su protiv zarobljavanja države i uništavanja institucija. Svesna sam da neće biti lako da se sistem iz osnova promeni, ali ne smemo da dozvolimo da se institucije potpuno razore, moramo biti dosledni, strpljivi i borbeni. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

U slavu slobode

Dok građani u slobodnom svetu kontrolišu svoje predstavnike, autokrata u Srbiji kontroliše sve

Piše: **Zoran Lutovac**

Predsednik
Demokratske stranke

Dan državnosti vidim kao kolektivni podsetnik na to da se sloboda spoznaje kao vrhovna vrednost u političkom, filozofskom i duhovnom smislu, kao spiritus movens čoveka, građanina.

Na Sretenje, u Orašcu 1804. Karađorđe je podigao Prvi srpski ustanak, a u Kragujevcu 1835. donet je prvi Ustav Srbije. Simbolički značaj ova dva događaja mnogo je veći od stvarnog značaja koji su imali u vreme kada su se pojavili. Srbija je u vreme Ustanka bila iskra slobode koja će zahvatiti i druge zemlje Balkana, a Ustav koji je donela bio je među prvih 10 donetih u Evropi. Nije dugo trajao, ali je zapamćen kao simbol rađanja novog ustrojstva države, ustrojstva koje ograničava vlast i štiti slobodu.

I dok je Karađorđe podizao ustanak, Petar A. Karađorđević, potomak slavnog Karađorđa, preveo je ogled *O slobodi* Džona Stjuarta Mila pre nego što je postao kralj Srbije. Jedan se borio za slobodu, a drugi da budemo dostojni te slobode.

Na Sretenje 1835, pak, knez Miloš je spoznao značaj ograničavanja – ustavljanja ličnog despotizma i duh zakona. Što voljom naroda kroz Miletinu bunu, što uz pomoć svog sekretara, budućeg Ustavopisca Dimitrija Davidovića, shvatio je da, ma koliko od vlastodršca zavisila svekolika politička i građanska vlast, državu ne može da vodi trenutna i hirovita volja jednog čoveka, jer tako ništa u njoj nije stalno i nijedan zakon nije neprikosnoven.

U duhu Monteskjeove misli, Dimitrije Davidović objašnjavao je knezu da je čovek kao krhko biće podložan hiljadama strasti: da ne zaboravi na sebe, filozofi mu nude zakone morala, a da ne bi druge smetnuo sa uma, potrebni su mu politički i građanski zakoni.

Tako je nastao Ustav, za to vreme veoma liberalan i moderan. Tim Ustavom, u delu građanskih prava, dominirale su dve ideje iz francuske Deklaracije o pravima čoveka koje je još ranije Kant formulisao kao moralne smernice: "Delaj tako da maksima tvoje volje može postati mera opšteg zakonodavstva" i "Delaj tako da ti je drugi čovek uvek samo cilj, a nikada sredstvo".

Sretenje nas poziva da spoznamo tu ljudsku iskru u svakom čoveku i njegovu prvu i pravu prirodu – slobodu. Nema večitih junaka i večitih slabića. U svakom trenutku čovek sebe stvara, izgrađuje. Ali jedino onda kada sam vrši svoj izbor, kada prihvati svoju slobodu, kada mu ona nije teška, čovek ostvaruje sebe i istinski biva. Ne živi tek, već stvarno postoji.

U POTRAZI ZA DOSTOJANSTVOM I SLOBODOM

Nalazimo se u teškoj ekonomskoj i društvenoj situaciji i to ništa nije novo. Retki i kratki su bili periodi kada se u Srbiji živelo dobro. Retki su, takođe, i istorijski pasaži kada se razvijala demokratska politička kultura, kada se poštovala i uvažavala sloboda drugog.

Ono što ovaj istorijski trenutak čini posebnim jeste da početkom 21. veka, kada se ljudska prava i slobode u slobodnom svetu tretiraju kao opšte prihvaćeno javno dobro, u Srbiji se ona nipodaštavaju i izvrću ruglu, dok građani u slobodnom svetu kontrolišu svoje političke predstavnike, autokrata u Srbiji kontroliše sve: i medije i institucije i same građane. U Srbiji danas se politički protivnici tretiraju kao narodni i državni neprijatelji.

U političkom smislu, nosioci vlasti sebe stavljaju iznad svih institucija, a u moralnom – iznad svih ljudi. Svoje mišljenje smatraju merom svih stvari. Umesto vladavine prava, sprovodi se puka, sirova volja autokrate i uskog kruga ljudi oko njega. Podstiče se atmosfera straha i opšte nesigurnosti. Nezavisne institucije pod stalnim su direktnim i posrednim pritiskom.

Nezaposlenost i nizak standard građani Srbije vide kao najveći problem u društvu, ali ti problemi se ne mogu rešavati tako što će se sprečiti svaka kritička misao, tako što će se ućutkivati svi oni koji ne aplaudiraju praznim obećanjima, izgovorima i bežanju od odgovornosti. Ako nema medijskog prostora za drugačije mišljenje, onda nema ključnih pretpostavki za slobodno i demokratsko društvo.

Protestima građani danas pokazuju da su zabrinuti za stanje u kojem se nalazimo i da su nezadovoljni putem kojim se krećemo. Uslovi za ostvarivanje slobode izražavanja dramatično su se pogoršali i to se najbolje vidi na primeru ignorisanja ili umanjivanja značaja protesta koji su se proširili na celu Srbiju. Došlo je vreme angažovanog građanina. Svojim delovanjem ne možemo da promenimo sve što je potrebno za kratko vreme, ali možemo da odredimo smisao svog delovanja. I tu je naša sloboda. Nečinjenje, odbijanje nametnutih izbora nije sloboda, već bekstvo od nje. Ne dozvolimo sebi da zaboravimo da je sloboda poprište ljudske, ali i lične istorije. Ne dozvolimo sebi da je se dobrovoljno odreknemo jer nam je preteško breme. Ne potcenjujmo sebe. Ne odustajmo od sebe odveć lako.

Izbor je na nama: da li ostati ponižen i potišten ili zaslužiti pravo da se nazovemo građanima. Mrak neće otići samo zato što smo mi čvrsto zatvorili oči. Sloboda je i gradnja i građevina.

Oduprimo se pokušajima lažnog mesijanizma jer nam nisu potrebne mesije. Oni koji se tako predstavljaju duguju nam vladavinu prava. Nisu nam potrebne ni velike ni male vođe. Zahtevamo snažne institucije. Nisu nam potrebni pravednici, nego pravda. Vlast mora biti omeđena jasnim granicama, podložna kritici i kontroli. Pogubna je po zdravlje političke zajednice i društva ravnodušnost, apatija i povlačenje u privatni prostor, gubljenje interesovanja za društvena pitanja.

Vreme je da se kao građani zajedno odupremo ostacima straha, da se usprotivimo verbalnom i fizičkom nasilju i ponižavajućoj propagandi. Tek ako zaista poštujemo slobodu, bićemo je dostojni. ¶

Intervju: **Branko Kukić, pisac i izdavač**

Čovek je slobodan

Krajem godine objavljena je stota knjiga biblioteke "Alef" izdavačke kuće "Gradac" iz Čačka. To je knjiga eseja Svetislava Basare *Na ivici, Ideologija heliocentrizma*, a prva je bila *Jeretičke lekcije* H. L. Borhesa. U našoj kulturi, jednoj od poslovično skrajnutih oblasti interesovanja državne politike, i ova biblioteka i njen izdavač su simboli misionarske upornosti i istrajnosti u nameri da se ne odustane od najboljeg i posebnog, kao glavnih merila prilikom biranja tekstova koji će postati knjiga u "Alefu".

Razgovor sa Brankom Kukićem, osnivačem i izdavačem "Gradca", podsećanje je da je istrajavanje na vrednostima moguće.

"VREME": Ako je tačno da naziv i izbor prve knjige biblioteke "Alef" određuju sliku koju izdavač šalje publici, zašto ste počeli sa Borhesom? Šta ste hteli da poručite njegovim *Jeretičkim lekcijama*?

BRANKO KUKIĆ: Sve u vezi sa "Gradcom" ima simbolično značenje: od naslova edicija do sadržaja knjiga. Kada sam pokrenuo biblioteku "Alef", Borhes je bio pisac broj jedan u svetu. Sve se vrtelo oko njega. Oko njega se bila sjatila čitava planetarna kreativnost. On je otkrio ono što smo svi znali i nosili u sebi, ali nismo imali ideju na koji način da to iskažemo. Posle raznih *izama*, revolucija, ideologija, pojavio se jedan univerzalni čovek koji bi, da nije pisao knjige, mogao da bude književni lik. On je u svojim pričama i pesmama skupio sve one simbole i figure koje grade priču o univerzumu i čoveku u njemu: beskonačnost, večnost, lavirint, ogledalo, večnu knjigu, ljudsko pamćenje... Time je na jednom mestu skupio sve ljudsko iskustvo, a mi smo preko njega dobili čovečanstvo na dlanu – čovečanstvo koje prebiva u istoriji, u mašti, u religijama, u svakodnevnom životu, u vidljivom i nevidljivom. Pored svega toga smo svakodnevno prolazili ne primećujući ga. Kakva ljudska ograničenost! On je to na virtuozan način sažeo, spakovao u jednu tačku koju je nazvao Alef. A i ta tačka je bila poznata – sreli smo je kod Blejka, kod Bretona, kod Tejara de Šardena, u kabali, u hrišćanstvu. Ali Borhes je bio genije sublimacije, jer je čitav svet smestio u zrno peska. Interesantno je da sam Borhesovu najčuveniju knjigu *Maštarije* – koju je 1963. objavio beogradski "Nolit" (urednik je bio Vasko Popa) – kupio na rasprodaji za jedan dinar, a paklo cigareta koje sam tada pušio bilo je dvadeset puta skuplje od te knjige. Ta tadašnja slučajnost i bizarnost učinile su mi se kao dobar znak. Nesvesno sam u tome istovremeno video nešto talično i važno. To me je poučilo da treba verovati u slučajnost i da su u njoj možda skrivena najveća otkrivenja.

"Srbija danas liči na pojavu sa nekog festivala mađioničara: jedan nas izvlači iz šešira u obliku svilene marame, drugi u vidu belog goluba, treći kao šarenu lažu, četvrti kao ribu-devojku... A što je najgore i najsmešnije, mi sebe doživljavamo zavisno od mađioničarevog trika"

Ako u vremenu populizma kakvo je naše opstaju "Gradac" i "Alef", šta

ako je ličnost

Fotografije: Aleksandar Anđić

čovek da misli o takvom vremenu? Da li ima nade za vrednost?

Prva pomisao je da u našem društvu i kulturi ništa nije dovršeno niti shvaćeno. Kod nas je sve podeljeno na jedan sumanut, neprirodan i nelogičan način. Primera radi, ovde postoje ljudi u svim oblastima rada koji stvaraju vrhunska dela, vode vrhunske poslove i imaju vrhunske ideje, a država – kao iz nekog inata ili prokletstva – podržava one koji nas direktno vode u propast, prave nam i moralne i materijalne dugove, proćerdavaju veliku imovinu, sramoteći nas usput na svakom koraku, prave od pametnog sveta budale i slepce kod očiju. Ovde je smisao za gubitak, obmanu i vaćarenje loz koji uvek dobija. Dakle, moj odgovor na postavljeno pitanje jeste da se kod nas vodi neprestani razgovor između Ludog i Zbunjenog.

Kako biste opisali izdavača? Kakav je on čovek? Mislim na srpskog izdavača.

Budući, dakle, da su ovde Lud i Zbunjen glavne ličnosti u politici, ekonomiji, prosveti, trgovini, parlamentu, kafani, onda je tako i u izdavaštvu kao jednom za ovo društvo krajnje perifernom i ništavnom poslu. S jedne strane, ovde postoji nekoliko vrhunskih izdavača s kojima bi se ponosile vrhunske kulture, a s druge strane je agresivna većina neukih pomodaraca, zagađivača željnih promocije na brzaka i lake love. Nesreća je u tome što je ovde izdavanje knjiga postalo moda i trend. Kada pogledate šta se sve ovde piše i objavljuje, pomislite da ste došli u ludu kuću u kojoj ćete sresti simulaciju svih mogućih struka i stručnjaka, gde će vam neka jebiluda održati, recimo, predavanje o Vasi Pelagiću, koji takođe nije bio najtačniji. U suštini, današnje naše izdavaštvo je odraz podeljenosti ovog društva – s jedne strane su odsustvo znanja, kriterijuma, a bogami i pameti, a s druge su visok ukus i profesionalizam.

Zašto je baš stota knjiga "Alefa" zbirka eseja Svetislava Basare *Na ivici*, iako ste je već objavili kao prvu knjigu u ediciji "Lađa" još 1987. godine?

Basara je na ovim prostorima danas najznačajniji pisac. On u svojim knjigama prikazuje sve osobine ovog prostora i mentalitet onih koji ovde žive. Ne treba izgubiti iz vida da je on svojom knjigom *Fama o biciklistima* napravio prevrat u našoj savremenoj književnosti, kao što je pedesetih godina to učinio Vasko Popa u našoj poeziji. Basara je takođe pisac koga je nemoguće imitirati – ko se ugleda na njega odmah postaje Basara. Ne trebaju vam ni Bodrijar ni Virilio da biste shvatili šta se danas mota oko čoveka – Basara je to davno ukapirao. Knjiga *Na ivici* upravo govori o ljudskoj gluposti, ludilu, zbunjenosti, očaju i patnji.

Da li još uvek verujete da je moguće uspostaviti kulturu duhovnosti, kao što ste verovali u programskom

»

tekstu napisanom povodom stotog broja časopisa "Gradac"? Da li bilo gde u današnjem svetu postoji takva kultura?

Tekst koji pominjete, a objavljen je 1991. godine, bio je neka vrsta manifesta saradnika časopisa "Gradac". Namera je bila da u vremenu koje dolazi – posle meteža koji se događao na ovom prostoru – povežemo tri važna puta: da se uspostavi hijerarhija vrednosti, koja će biti zasnovana na afirmaciji najboljih, i da se naša tradicija zaštiti od napasti primitivizma koji se tada bio nadvio nad našom kulturom, da se odbranimo od stihije mržnje, laži, izmišljotina onih koji su pomešali ideologije, religije, poreklo, jezike, legende, vradžbine, trabunjanja i ludovanja. Ali društvena previranja, a pre svega politička, pokazala su da narod u Srbiji nije bio spreman da krene novim putevima koji su mogli da nam pomognu da spoznamo sami sebe, da ispravimo svoje zablude i da se priključimo na realnost. Ispostavilo se da je do današnjeg dana problem naroda na ovom području Evrope samospoznaja. Ali – prema davnom utvrđenom pravilu – ovde masa, gomila ili rulja ne može sama da donese odluku, nego joj je potrebno da je neko drugi "samospozna". Zbog toga traži vođu. I zbog te nakaradne osobine i potrebe, u Srbiji se nikada nije postavljalo pitanje vođe. Taj konkurs je ovde stalno otvoren. Problem vođe je prisutan uvek kada nisi sposoban da doneseš odluku prema svojoj pameti, nego se savijaš prema prvome koji se samoproglasi za vođu. Na nesreću, mi u novijoj istoriji nismo u vođama imali državnika koji je umeo da narod uputi prema nekom cilju. Ovaj narod je birao vođu ne prema cilju, nego iz straha, iz bezglavosti ili iz udvorištva. Zbog toga se ovde sve završavalo u nekoj jaruzi, kao kod Radoja Domanovića u onoj njegovoj priči. I kada narod u nekom trenutku priviđenja, a ne prosvetljenja, vidi da je vođa slep, onda se pomami, kune, vređa, ruši sve pred sobom, jurca bez glave, tutnji kao nepogoda, zapomaže i leleče, ili se pravi lud. Pa tako sve do trenutka kada mu se navije ona stvar da traži novog vođu. U čuvenoj knjizi *Pobuna masa* (objavljenoj, inače, u "Alefu") Ortega i Gaset kaže i ovo: "Kada vidim da nekom čoveku ili grupi olako i neprestano pljeskaju, u meni se rađa žestoka sumnja da se iza izuzetnog dara u tom čoveku ili grupi krije nešto nečisto." Dakle, ovaj proces, ovo političko i moralno slepilo je vrhunac ovdašnje spoznaje realnosti. O tom slepilu sam svojevremeno pisao u "Vremenu" sa namerom da podsetim da su najumniji naši ljudi davno pisali o tome. Sve se nalazi u knjigama, ali knjige malo ko čita. Ovde se više čita iz šoljice za kafu nego iz pameti. U pomenutom tekstu sam naveo ideju jednog dičnog Srbina koji je svojevremeno predlagao da se pobiju svi učeni ljudi u Srbiji, jer kvare izvornu čistotu srpskog naroda. Koristim i ovu priliku da se odužim tom "geniju".

Problem vođe je prisutan uvek kada nisi sposoban da doneseš odluku prema svojoj pameti, nego se savijaš prema prvome koji se samoproglasi za vođu

Vaša izdanja kupuju i čitaju ljudi koji imaju interesovanja i stavove koje zastupaju vaše knjige. Šta je sa novom publikom i sa onima na čije mišljenje bi mogle da utiču vaše knjige?

Knjige iz "Alefa", kao i mnogi brojevi časopisa "Gradac", kritički se odnose prema savremenom svetu. Na taj način se razvija misao koja nije dirigovana ideologijama, totalitarizmom religija, prekomernom upotrebom tehnologije, pomodarstvom, spektaklima i kvaziumetnošću. Globalizacijom svet gubi suštinu jer se pretvara u formu. Svet se pretvara u ljušturu ispod koje zjape ispraznost i odsustvo bića, prelazi u multiplikaciju, što je oblik entropije i prezasićenog rastvora. Na gotovo svakoj tački planete događaju se identične stvari. Svet je u suštini postao oblik dosade. Umetnost postaje proizvod iz mašine. Ima čak i etiketu sa datumom proizvodnje i rokom upotrebe. Čovek postaje suvišan, a i on ima etiketu. Dakle, ovo su knjige za one koji se ne mire sa svetom kakav je danas, za one koji strepe da će nas na ovom putu sve prekriti – kao u jednom Beketovom komadu – poslednja prašina.

Koje su knjige iz "Alefa" ostavile posebnog traga u našoj javnosti?

Bilo je dosta takvih knjiga, ali ću izdvojiti dve obzirom na političku situaciju u kojoj se nalazimo. *Dijalog u paklu između Makijavelija i Monteskjea* je najprecizniji priručnik za vladanje masama. Sećam se da je predstavnik jedne političke stranke u jednoj beogradskoj knjižari odmah kupio sto primeraka. Prodati broj primeraka te knjige (a još se solidno prodaje) govori koliko je ovde – među političkim diletantima – ogromna i neutaživa glad za vlašću da njenu tehniku žele da pretrukuju iz tuđih knjiga, jer su nemoćni da išta sami izmisle. To su nepopravljivi jediničari, ponavljači, lenčuge i totovi. A takvi se uvek ponašaju kao "žilavi primitivci", kako je za njih govorio Jonesko. Druga knjiga je *Brevijar za političare* kardinala Mazarena, ovde malo poznatog opasnika, za koga je Umberto Eko u predgovoru rekao da spada u najpokvarenije ljude na svetu, jer je podučavao političare kako da u gadluku i pokvarenluku prevaziđu sebe. Umesto, na primer, da pročitaju De Golov govor koji je u najtežim trenucima za Francusku održao Francuzima iz Engleske da podigne narod, oni traže poduke kako da obrlate narod. Kod nas se sve sjatilo u onu Marićevića jarugu u kojoj je slavljen – zamislite! – veliki državni praznik.

Koliko je Srbija prisutna u globalnom svetu o kome govorite, u kontekstu aktuelnih političkih događaja?

Meni Srbija danas liči na pojavu sa nekog festivala mađioničara: jedan nas izvlači iz šešira u obliku svilene marame, drugi u vidu belog goluba, treći kao šarenu lažu, četvrti kao ribu-devojku... A u realnosti Srbija u stvari ne postoji – ona je čista halucinacija i utvara. A što je najgore i najsmešnije, mi sebe doživljavamo zavisno od mađioničarevog trika. Srbija je deo trgovine na neviđeno. S njom se trguje đuture. Sećam se da mi je davno jedan pametan čovek govorio da je za Srbiju najbolje da je nekom prodamo, da je taj kupac malo prepravi i dotegne kako bismo živeli kao normalni ljudi. Sada vidim da bi to bio dobar dil.

Za stanje koje opisujete navode se mnogi uzroci: karakterologija naroda, dugogodišnje robovanje, ratovi, komunistički režim, slaba ekonomija, obrazovanje... Šta još može da se doda?

Nešto što se zaboravlja i preko čega se olako prelazi jesu naša istorija i književnost, a posredstvom njih ovde postoji problem individualnosti. Da se u našim školama, na fakultetima i institutima izučavala istorija isključivo zasnovana na činjenicama, prema naučnim metodama i bez padanja u trans, da u našoj književnosti nisu toliko škripale gusle, zavijale zurle i da se nije toliko uktalo od derta, da se sve u životu nije treslo od pokliča i parola, da nije bilo slavljenja pobeda iz kojih se malo ko vraćao živ, mi bismo danas imali društvo utemeljeno na razumu, istini i toleranciji. To društvo sigurno ne bi bilo moćno, ali bi bilo realno, čestito i neometeno u razvoju. Barem bi svaka stvar bila na svom mestu, a većina ljudi svoji na svome. Zašto je sve bilo onako kako nije bilo, razlog je što se u Srbiji nije podsticala, razvijala i poštovala individualnost. Jedino čovek nezavisan od vlasti, od ideologije, od siromaštva, dugova i straha ima moć da spozna istinu i da upravlja realnošću. Sve ostalo je ucena, zabluda i slabost. Jer čovek je slobodan onoliko koliko je – ličnost. To je prvi uslov za odgovornost i stabilnost. Taj fenomen nije od juče, niti se samo ovde događa. Još je Bodler u Francuskoj – inače veliki kritičar svega masovnog – o ovome govorio u vremenu i društvu u kome je živeo i bio proganjan: "Ovde svako hoće da liči na sve, ali pod uslovom da svi liče na njega. Otud uništavanje svakog originalnog karaktera." Eto, kao da svet funkcioniše kao kopir-mašina. Setite se onih pola veka komunizma. Sećate li se svih onih budaletina, poltrona, folera, neradnika, opsenara i prevaranata koji su se ovde bavili društvenim radom i društvenim naukama? Pa oni su bili proglašeni za intelektualce i umne glave, za "elitu" jednog vremena. Oni su smrsili konce razumu i istini. Oni su proizveli ove današnje koji su gori od njih. Ovde se istorija ne ponavlja; ovde istoričari ponavljaju jedni druge.

I šta sada?

Sada ćemo da čekamo ne bi li se neko pojavio sa nekom spasonosnom idejom, mada mislim da su kroz istoriju mnoge ideje vodile čovečanstvo u propast. Ideje su često ili oblik haosa ili oblik nekorisnih izmišljotina. Andrić je rekao jednu jezivu misao: "Oko lepote su uvek ili mrak ljudske sudbine ili sjaj ljudske krvi." Najvećeg svoga učitelja Vergilija Dante je strpao u Pakao. A sve je lepo objasnio Mark Tven: "U Raj se ide zbog lepog vremena, a u Pakao zbog ekipe." Pametnom čoveku je dovoljno da pogleda kroz prozor, pa da izgubi volju za bilo čim. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Proterivanje iz javne

Prvi delovi spomenika Stefanu Nemanji izliveni u bronzi u ateljeu vajara Aleksandra Rukavišnjikova u Moskvi, u maju će stići u Beograd. Da li ćemo skrštenih ruku sedeti i gunđajući na društvenim mrežama iskazivati nezadovoljstvo zbog ruženja, unižavanja i narušavanja grada

SAVSKI TRG: Sad i sutra Foto: Tanjug

Legenda pripoveda, a istorijska nauka potvrđuje kao istinito da je ubrzo po osnivanju Rima u gradu bila uspostavljena uticajna, ugledna i odgovorna dužnost *custos urbi*, odnosno *čuvar grada*. Još tada su žitelji *grada* pokazali svest o potrebi njegovog (o)čuvanja kao organizovanog, kultivisanog i kulturnog naselja. Taj logični i poželjni spoj *grada*, *kulture* i *sećanja* tokom narednih vekova prerastao je u jednu od najznačajnijih karakteristika uređenih urbanih zajednica, uspostavljenih na saglasju znanja, kulture, etičkih normi i trajanja.

Mi smo, istovremeno, tvorci i čuvari kulturnog nasleđa. Imajući upravo tu činjenicu u vidu, sve češće se u našoj javnosti postavlja pitanje kakvi smo mi to tvorci, odnosno čuvari kulturnog nasleđa. Sve brojniji slučajevi delimičnog ili potpunog uništavanja kulturne baštine u mnogim njenim vrstama (arhivske zbirke, bibliotečki fondovi, muzejski eksponati, spomenici, građevine, ambijentalne celine, arheološki lokaliteti i dr.) sa pravom brinu građane Srbije. Kada svemu tome dodamo i svojevrstan procvat ili pravu poplavu novih javnih spomenika koji, mahom, izazivaju nezadovoljstvo i negodovanje građana, onda možemo govoriti o dva paralelna procesa koji su uzeli punog maha u savremenoj Srbiji. Kao svojevrsnu krunu ovog drugog procesa, dobili smo spomenik Stefanu Nemanji (Svetom Simeonu Mirotočivom) u Beogradu na Savskom trgu.

Prvo, izbor lokacije je nelogičan. Treba li inicijatore podizanja ovog spomenika podsetiti da Stefan Nemanja nikada nije nogom kročio u Beograd, kao i da naša prestonica tada nije bila deo njegove države? Prvi vladar koji je Beograd priključio srpskoj državi bio je Stefan Dragutin, praunuk velikog župana. U tom smislu, možda je bilo bolje odrediti lokaciju koja makar hronološki korespondira sa epohom kada je živeo utemeljivač srpske države, a to je kompleks Beogradske tvrđave. Ovako, izbor platoa ispred divnog zdanja glavne prestoničke železničke stanice – graditeljskog nasleđa 19. veka – može da implicira i to da je veliki župan, u stvari, bio mašinovođa ili kondukter.

U želji da se Stefanu Nemanji, tvorcu srpske države i jednom od očeva nacije, iskaže istinska i potrebna zahvalnost, inicijatori ili naručioci podizanja spomenika slavodobitno su objavili kako će on biti visok 28 metara. Po ko zna koji put demonstrirajući manjak znanja a višak neutemeljenog samopouzdanja, naši glavari pomislili su da se veličina neke istaknute istorijske ličnosti na najbolji način manifestuje i predstavlja u metrima, a ne u njegovim delima i istorijskoj, neupitnoj zaostavštini. Kao rezultat toga dobili smo umetnički krajnje prevaziđeno i našoj skulptoralnoj tradiciji potpuno suprotstavljeno rešenje koje već sada izaziva negodovanje stručne, ali i najšire javnosti.

U estetskom smislu, veličina spomenika nije u duhu srpske umetnosti, već više podseća na rusku tradiciju. Ovo je, po svemu sudeći, neki "prepakovani i reciklirani" knez Vladimir, Aleksandar Nevski ili knez Igor koji nam je predstavljen kao veliki župan Stefan Nemanja. Postament na kome, po zamisli autora, stoji Stefan Nemanja posebno je "zanimljiv". Od članova autorskog tima saznajemo da je postament spomenika "zamišljen kao napukli vizantijski šlem, koji se putem svojevrsnih krakova oslanja na tlo, a iz kojeg se, kao iz izlomljene ljuske jajeta pomalja vladarsko žezlo, koje takođe počiva na tlu. Prostor ispod vizantijskog šlema, to jest oko žezla, zamišljen je kao saborni prostor srpskog naroda, a sa njegove unutrašnje strane ugravirane su scene iz Nemanjinog života. Sa spoljne strane su prikazane njegove dve najznačajnije zadužbine – crkva manastira Studenice i manastir Hilandar".

Stefan Nemanja je bio delimično uspešan, bio je čak i zarobljen u borbama sa Vizantijom, ali ako je time trebalo da bude prikazana njegova sposobnost i vojni uspesi koje je ostvario kao vojskovođa, moglo je da bude pronađeno i drugačije rešenje. Vladar je predstavljen kako u desnoj ruci drži krst, što bi bilo sasvim primereno kada u pitanju ne bi bio tradicionalni ruski krst. U drugoj ruci drži Hilandarski tipik, čiji autor nije bio on, već njegov sin Sveti Sava. Jedan od simbola nezavisnog vladara je vladarsko žezlo koje Nemanja nije posedovao, budući da je punu samostalnost i nezavisnost Srbije ostvario njegov sin i naslednik veliki župan i potonji

uspomene

Gradnja.rs

kralj Stefan Prvovenčani. Sa druge strane, motiv "izlomljene ljuske jajeta" ne zaslužuje ni komentar. Osim što nalikuje na Faberžeovo jaje, taj motiv nema ama baš nikakvih dodirnih tačaka sa ličnošću i delom našeg vladara.

Dakle, nema nikakve sumnje da je spomenik Stefanu Nemanji, rad vajara Aleksandra Rukavišnjikova, klasičan primer zakasnelog ruskog romantizma. Svojom formom i sadržajem taj spomenik neodoljivo podseća na ostvarenja jednog drugog ruskog vajara, Mihaila Mikešina. I sve bi to bilo sasvim lepo da ne postoji mali problem. Naime, Mihail Mikešin je vajar koji je stvarao u 19. veku, dakle pre oko 150 godina, a njegova dela pripadaju posebnom ruskom istorijsko-narativnom stilu, koji se sa izvesnim kašnjenjem zadržao sve do početka 20. veka. Glavna karakteristika tog umetničkog izraza ogledala se u tome da je ličnost kojoj je spomenik podignut najčešće bila postavljena tako da stoji na nekom predmetu. Nekada je u pitanju vladarska jabuka, nekada zvono, a nekada, kao na spomeniku ruskim vojnicima na beogradskom Novom groblju – topovska granata. Naš Stefan Nemanja, po zamisli autora Rukavišnjikova, stoji na raspuklom vizantijskom šlemu, postavljenom na tronožac, iz koga se, kao iz izlomljene ljuske jajeta, pomalja vladarsko žezlo! Najdobronamernije rečeno, u pitanju je bespotrebno gomilanje simbola koji nemaju mnogo dodirnih tačaka. Dakle, ovo što nam je predstavljeno kao spomenik Stefanu Nemanji predstavlja ništa drugo do očekivano, tradicionalno rusko umetničko viđenje jer su Rusi svoje najznačajnije spomenike gradili u ovom duhu, ali pre više od stotinu pedeset godina.

Stiče se utisak kako naši savremeni glavari, pored ostalog, nikako ne uspevaju da razumeju jednostavnu činjenicu koja nam ukazuje da je ono što je danas savremeno stvaralaštvo, već koliko sutra deo kulturnog nasleđa. Isuviše često vulgarizovano doživljavanje i vrednovanje prošlosti, svojevrsna inflacija spomenika kao i prava pomama vlasti da se na poprilično amaterski način bavi sopstvenim shvatanjem savremenog zadužbinarstva obuzeli su srpsko društvo, podrazumevajući pri tome zadužbinarenje novcem građana a ne sopstvenim, uz često onemogućavanje bilo kakve participacije tih istih građana u odlučivanju o ličnostima, lokacijama i formi obeležja. Mahom se poseže za pozivnim konkursima ili odabiru konkretnog umetnika koji, potom, dobija detaljno elaboriran zadatak da načini spomenik. Komisije odnosno žiriji koji odlučuju o izboru umetnika, tj. oblika umetničkog izraza prilikom podizanja novih javnih spomenika, kao po pravilu, većinski čine predstavnici organa državne uprave koji ne poseduju kompetencije da o tome odlučuju. Tako je, primerice, devetočlani žiri koji je imao zadatak da odabere jedno od ponuđenih rešenja za spomenik Stefanu Nemanji obuhvatio svega dvojicu istaknutih vajara i nijednog istoričara i/ili istoričara umetnosti koji se bave srednjovekovnim razdobljem.

Ujedinjeni u nedovoljnom znanju i nespremnosti da proces učine transparentnim i participativnim, naši političari čine da nesporno plemenita ideja podizanja spomenika zaslužnim ličnostima kao svoj epilog često ima upravo javno ruženje tih istih velikana. Opčinjene graditeljskom i spomeničkom strašću, a pri tome nedovoljno utemeljene u znanju i osećaju za lepo, gradske vlasti, verujem bez ikakve loše namere, delimično narušavaju istorijski, kulturološki, arhitektonski i ambijentalni duh drevne evropske prestonice, pretvarajući je u svojevrsni galimatijas stilova, epoha, antiestetike i kiča. Drugim rečima, od početka ovoga veka Beograd preživljava jednu bolnu metamorfozu koja se u jednoj posmatranoj ravni najvećim delom manifestuje kroz kontinuirano uništavanje ili devastaciju nasleđa. S tim u vezi je rušenje zgrade Ikarusa, prve modernističke kuće u Topolskoj ulici, ponovno zatrpavanje ostataka Stambol kapije, farbanje u crveno Vozarovog krsta, izgradnja pasarele i gondole u okviru kompleksa Beogradske tvrđave, kao i mnogih drugih slučajeva uništavanja ili narušavanja kulturnog nasleđa do kojih je došlo uprkos jasnom i burnom negodovanju struke i javnosti. Sa druge strane, drevni Beograd postepeno i mimo volje značajnog broja građana menja svoju vizuru i kroz masovnu invazivnu graditeljsku delatnost koja se ogleda u podizanju Beograda na vodi, poslovno-tržnog centra u Rajićevoj ulici, fontane na Slaviji, ali i najava izgradnje nekoliko podzemnih garaža što će dovesti do uništavanja vrednih arheoloških nalaza, odnosno izgradnje tržnog centra u Topovskim šupama, mestu masovnog stradanja Jevreja u Drugom svetskom ratu.

Logika po kojoj je "bilo kakav spomenik bolji od nikakvog" preti da Beograd pretvori u Skoplje, Baku, Astanu, Pjongjang ili neki drugi prestoni grad savremenih istočnjačkih poludespotija. Ukoliko ovoj pomami podizanja javnih spomenika dodamo i to da srpsku prestonicu u sve većoj meri karakterišu kičaste "raspevane" fontane i "razigrani" (čitaj: potpuno razvaljeni) pločnici u brojnim ulicama koje sve češće ostavljaju utisak da su njima upravo protutnjali neki savremeni vandali, da u zakonom zaštićenim zonama, »

ambijentalnim celinama i na stratištima niču tržni centri, a da se u drugim delovima grada postavljaju nepotrebno visoki jarboli, pasarele i gondole kojima se trajno narušava kompleks jedne od najvećih tvrđava u Evropi, onda je jasno da smo svedoci pojave i delovanja nekakvih savremenih vandala koji žele da ostave svoj trag u istoriji, ali na način na koji samo oni smatraju poželjnim i potrebnim.

Otpočeli smo ovaj tekst osvrtom na drevnu rimsku tradiciju *čuvara grada* (*custos urbi*). Stoga je, možda, primereno da ovo promišljanje i okončamo podsećanjem na, takođe, viševekovnu rimsku tradiciju koja se ogledala u zatiranju sećanja, i to upravo onog materijalizovanog, pa se može steći utisak da se pripadnici savremenih političkih elita u Srbiji, delujući u iskrenoj nameri da doprinesu lepoti grada, nesvesno kreću između njegovog delimičnog rušenja i, najčešće, nakaradnog "čuvanja". *Damnatio memoriae* je izraz na latinskom koji je označavao zabranu sećanja, u smislu toga da je neka ličnost bila "proterana iz javne uspomene". To je bila vrsta zvanične kazne koju je Senat mogao izricati povodom izdaje ili neke druge krivice u odnosu na samu državu. Smisao ove kazne bio je da se iz javnog života, a samim tim i iz istorije izbriše svaki trag sećanja ili postojanja osobe protiv koje je ona izrečena. Ukoliko bismo savremeni trend masovnog i dobrim delom stihijskog postavljanja novih javnih spomenika i obeležja uz sve brojnije slučajeve delimičnog ili potpunog uništavanja kulturnog nasleđa posmatrali i kroz vizuru *damnatio memoriae*, mogli bismo lako doći do zaključka da preduzimanjem takvih postupaka sami sebe kažnjavamo ne samo trajnim zaboravom, već i brisanjem dragocenih materijalizovanih tragova sopstvenog postojanja kao pojedinaca, društva i čitave nacije.

Konačno, postavlja se i pitanje da li ćemo skrštenih ruku sedeti i gunđajući na društvenim mrežama iskazivati nezadovoljstvo pojavom koja uistinu sve treba da nas zabrine ili ćemo pokazati građansku svest i nepobediv duh drevnog grada koji se na iskren, dobronameran, dostojanstven i stručan način odupire ruženju, unižavanju i narušavanju onoga što predstavlja jednu od njegovih najvećih vrednosti, a to je upravo materijalizovano sećanje. ¶

DEJAN RISTIĆ

Retki primerci

Za narod koji insistira na svojim slobodarskim poduhvatima, potencijalima, pa i potrebama, značajnih filmova sa pobunom kao važnim motivom u srpskoj kinematografiji nerazumljivo je malo

Puna nam je istorija, bliža i dalja, bunta i bundžija. Shodno tome, i istorija srpskog filma ne manjka primercima pobune kao motivima filmske priče. Istina, što se više približavamo današnjem danu, takvih primera je sve manje i manje. Evo i dokaza:

Bezmalo čitav fundus dela sa temom okupacije i Drugog svetskog rata mogao bi se svrstati u temu pobune. Njihovi autori su se prihvatili motiva pobune u tada ideološki prihvatljivom pa i lukrativnom ključu, zbog čega ćemo ovaj soj ostaviti po strani uz napomenu da tu ne spadaju filmovi o borbi ilegalaca, na primer vrsni i veliki filmovi poput *Osma vrata* Nikole Tanhofera, *Vetar je stao pred zoru* Radoša Novakovića i *Bomba u 10 i 10* Časlava Dajanovića. Jugoslovenski film (i srpski kao njegov najzamašniji sastavni deo) morao je da sačeka tek ovdašnji crni talas kako bi primetno konsekventnije upotrebio motiv pobune i preispitivanja sistemski nametanih i ugrađivanih idejnih dogmi i postulata u društvu suštinski i sistematski lišenom sloboda i istinske demokratičnosti, a u sklopu navodne vladavine naroda.

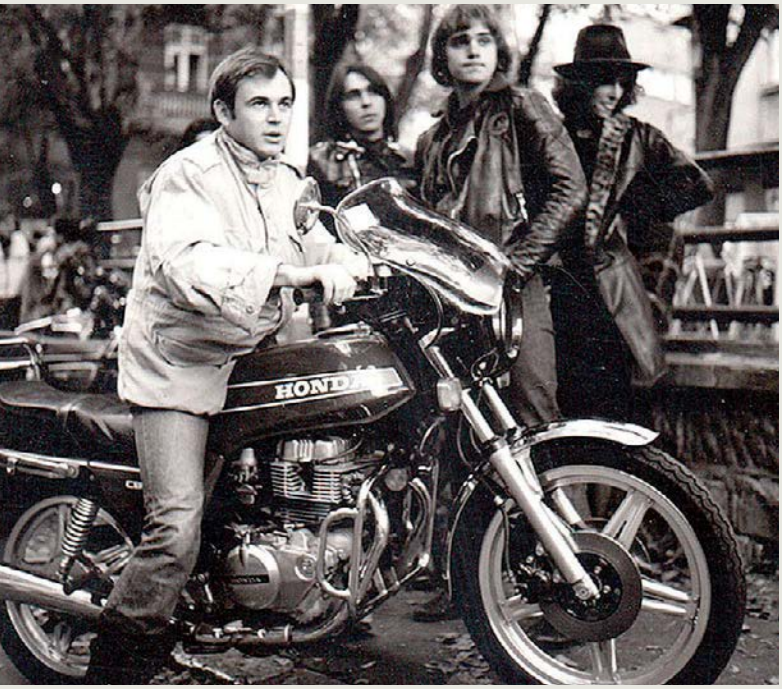
Pojedinačno gledano, u tom smislu najdalje je otišao nedavno preminuli maestro Dušan Makavejev u svojim još od tih dana ikoničnim *Misterijama organizma*. Ovo remek-delo svetskih razmera, osim što je predočilo nesvakidašnji dar i autorski glas svog ključnog tvorca, do dana današnjeg ostaje jedan od najilustrativnijih i najzdravijih primera ciljano i duboko promišljeno zaumnog filma provokacije, čiji je autor hrabro kidisao na ono što je uvreženo i aksiomski neupitno. S tim u vezi, treba se strpeti još samo nedelju dana kada ćemo u okviru ponude programa Srpski film *(Srbija i prijatelji)* ovogodišnjeg izdanja FEST-a biti u prilici da pogledamo novi dokumentarni film Gorana Radovanovića *Slučaj: Makavejev*, upravo na ove i dovoljno bliske teme.

Na planu autorsko-ideološke konzistentnosti i istrajnosti pri bavljenju pomenutom i srodnim temama izdvaja se istinski jedinstveni i neumorni Želimir Žilnik, čiji *Rani radovi*, briljantni i na današnja gledanja, predstavljaju epitom ovdašnjeg buntovničkog filma o pobuni kao korenu i porivu svega smislenog i zbilja životnog. Ukoliko se Žilniku ali i brojnim poštovateljima i poklonicima osmehne sreća, u bliskoj budućnosti bismo mogli da napokon dobijemo uvid i u njegov nikad dovršeni film iz 1972. godine *Sloboda ili strip*, koji se bavi turbulentnim događajima koji bi mogli da, između ostalog, izrode i snage prave i nekalkulantske radikalne levice.

U ovom brzom premotavanju istorije srpskog filma neizostavno treba zastati i kod Kokana Rakonjca a posebno njegovih filmova *Pre istine* i *Nemirni*. Posebno ilustrativan za temu ovog teksta je dugo skrajnuto ostvarenje a sada cenjeni klasik *Mlad i zdrav kao ruža* Jovana Jovanovića, film koji dobar deo novih generacija filmofila i filmskih autora prepoznaje kao možda i najsvetliju i najprivlačniju tačku po toj osnovi. Isprva prilično enigmatično predstavljeni, predmet i meta pobune u ovom filmu, rigidni sistem, iz scene u scenu postaju sve jasniji. Sa današnje tačke gledišta, posebno je zanimljivo u kojoj se meri nedavna *Nokturama*, film istaknutog francuskog autora Betrana Bonela o grupici radikalnih aktivista koji podmeću razorne bombe širom udarnih gradskih kota Pariza, mestimično podudara sa pomenutim Jovanovićevim filmom, naravno, posve slučajno: mladi anarhisti se u oba filma "provode" u aranžiranom izobilju konzumentskog raja robnih kuća u slično koncipiranim prikazima.

Temom pobune i nepopravljivo sporopuzajućih pobuda za pobunom ovdašnjih intelektualaca postojano se bavio i Miloš Miša Radivojević, što je najevidentnije u njegovim klasičnim ostvarenjima *Dečko*

retke vrste

Iz filma *Dečko koji obećava*

koji obećava i *Kvar*, gde pojedinac ustaje protiv represije prizornosti i građanske bezličnosti, dok tiše i kriptičnije odjeke individualnog bunta i samotničkih pokušaja borbe protiv sličnih jarmova nalazimo i u njegova dva filma iz ovog veka – *Buđenje iz mrtvih* i *Odbačen*. Ovde bi se moglo naći mesta i za tihi kultni klasik iz opusa Slobodana Šijana, urnebesnu komediju pobune *Kako sam sistematski uništen od idiota*, izraslu iz proze Mome Dimića i sa neponovljivom glumačkom bravurom Danila Bate Stojkovića u ulozi prekaljenog i nekako uvek skrajnutog revolucionara-amatera sada u viru šezdesetosmaške pobune protiv crvene buržoazije i društvenih nejednakosti. Donekle se u ovaj niz uklapa i nedavno restaurirani *Miris poljskog cveća* Srđana Karanovića, koji se odlučio za valdenovski beg u pravcu suprotnom od onog kojim je krenulo neposredno i posredno a vazda pokorno i konformističko okruženje glavnog junaka, cenjenog prestoničkog glumca, kao i veći deo civilizacije. Sa samog početka mitskih i nezaobilaznih devedesetih godina prošlog veka je i do dana današnjeg voljeni i u dobro ime pominjani *Crni bombarder* Darka Bajića, koji je motiv pobune protiv neslobodnog i nedemokratski ustrojenog društva i nagoveštaj (nužnog) građanskog sukoba/rata u danima svekolikog prevrata ukrstio sa ehom videospotovskog izraza znanog iz čuvenih *Vatrenih ulica* Voltera Hila. Istini za volju, motiv pobune sreće se već i u njegovom debitantskom celovečernjem igranom filmu, u *Direktnom prenosu*.

I to bi manje-više bilo sve vredno pomena na ovu temu iz prošlog veka.

U 21. veku, do današnjeg dana, snimljena su samo dva zaista konsekventna filma na temu antiestablišment pobuna. Prvi, *Stara škola kapitalizma* Želimira Žilnika iz 2009. godine, očarava srčanošću i nepatvorenom brigom za prezreno i uniženo radništvo konačno spremno i na krvav boj protiv nove vlasničke elite. Drugi je glasoviti igrani debi Mladena Đorđevića, zasluženo kultni film *Život i smrt porno bande*. U njemu je Đorđević kroz turobni prikaz neželjenih avantura i stradanja članova ad-hoc sastavljene grupe otpadnika, provokatora i nemirnih duhova, pripadnika porno bande koja je poželela da razdrma Srbiju i da ustane ponajpre protiv stega malograđanskog kvazimorala, da bi ubrzo zašla u samo srce ovdašnje tame, napravio istinski filmičnu priču, inteligentnu a nabijenu emocijama i silnim implikacijama, promišljeno provokativnu, polemičnu povest sa povodom i osnovom, film teze i ideje sa kojima je pravi gušt polemisati, naslonjen na tradiciju srpskog neposlušnog filma, ali i sa diskretnim otklonom u odnosu na ovdašnju filmsku tradiciju.

Elementi pobune se u nekoj meri mogu detektovati i u *Neposlušnima* Mine Đukić, gde motiv pobune i njime iniciranog pokušaja bekstva put ličnog oslobođenja i emancipacije od tipskog i uvreženog, ide ruku pod ruku sa estetizacijom kakvu mahom znamo iz skorijih američkih i francuskih filmova. Ovde mora biti pomenut i (nažalost) nikada dovršeni i/ili prikazani zlosrećni film *Revolt* Aleksandra Rajkovića, bezbudžetski film nastajao u gerilskim uslovima koji je još od, recimo, 2009. u viru beskonačne postprodukcije, a reč je o filmu koji bi možda i najdirektnije popunio zjapeću prazninu o kojoj je u ovom tekstu reč, budući da zaplet govori o grupi mladih ljudi bez perspektive koji, nezadovoljni svojim životom, rešavaju da podignu revoluciju, a pominjan je i upad u Skupštinu.

Imajući u vidu ne samo lična gledalačka očekivanja i preference, značajnih filmova sa pobunom kao važnim motivom u srpskoj kinematografiji je nerazumljivo malo za narod koji se vidno ponosi svojim inatom i za društvo koje svako malo podseća na svoje slobodarske poduhvate, potencijale, pa i potrebe. Zašto se pelcer pobune iz stvarnosti slabo primio u rastresito tlo motiva i tema srpskog filma današnjice?

Moguće zato što ni film nije ostao lišen upliva eluzivne tržišne logike koja, između ostalog, u značajnoj meri računa upravo i na konformizam umetnika/stvaralaca, ali i na inertnost, reakcionaran ukus i suštinsku sklonost većine konzumenata njihovih dela ka prvenstveno niskozahtevnim i lako svarljivim sadržajima. Pobuna se, prirodno, teško vari i uklapa u takvo stanje stvari. Kako je kod drugih? Na primer u velikoj i slobodarskoj Francuskoj već pomenuta Bonelova *Nokturama* naišla je na prilično nerazumevanje producenata i distributera, što je za posledicu imalo tek privid pune kino-distrubucije filma, inicijalno golemih ambicija i s aurom značajnog i poznatog autora.

Recimo na kraju da nade ipak ima. Jer, u narednom, već najavljivanom novom filmu Mladena Đorđevića radnog naslova *Prvi maj*, čije bi snimanje trebalo da krene tokom ove godine, bunt će zaigrati značajnu ulogu. Videćemo. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Džoni, bio dobar

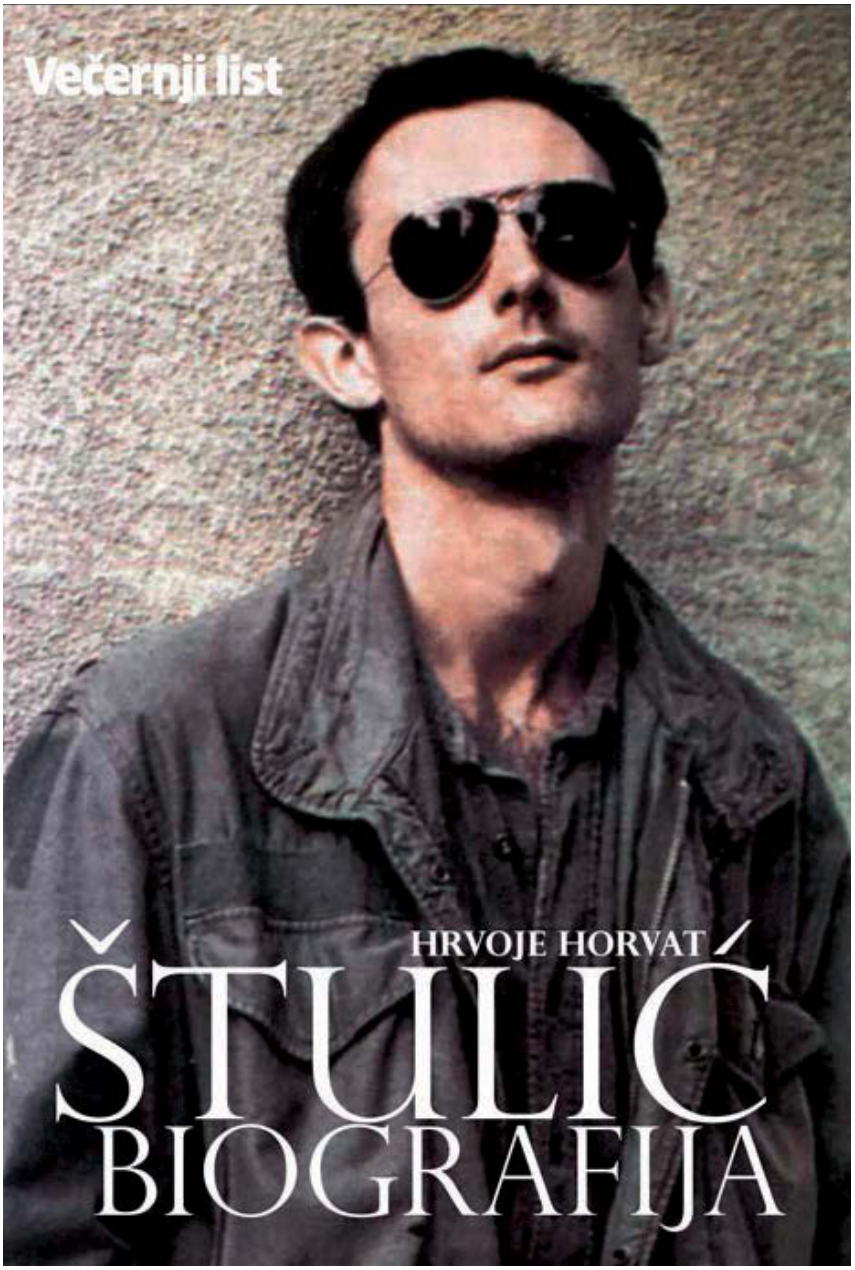
Knjiga o najosebujnijem masovno obožavanom trubaduru jugoslovenske rokenrol Atlantide ujedno je i kartografija, pa i koronografija, jednog vremena i mesta

Ima ta pesma, jedva da je pesma, taj haiku takoreći, mada nije ni to, koji otvara jednu od najvažnijih ploča naših života: mukli bubanj pa zvonka gitara, i onda Glas koji kaže: "Kada Zagreb izranja iz sna/Čekaju ga konduktera dva/Da ih poveze na Remizu/Da razbiju lozom krizu/Kada Zagreb izranja iz sna/Nigdje nema frikova/Nema više frikova/Kada Zagreb izranja iz sna". Fejdaut, "razliveni" bubanj i gotovo, osamdeset i pet-šest sekundi neto, a onda sledi ostatak ploče i ostatak života, ali već je kasno: ta pesma, naziva 041, ono je što bi taj grad uramljen u stihove mogao poslati na svemirski brod koji bi nepoznatom nekom imao dočarati ko smo bili, kako smo, a možda i zašto živeli. Zašto baš "041"? Zato što je to pozivni broj nečega što je jednom bilo pa ga više nema; ili ga ima, samo se sada na nešto drugo odaziva. A nema tamo ni onoga ko je opevao taj grad dok izlazi iz sna – ali i u svim drugim njegovim stanjima i izdanjima – što je naposletku možda i dobro, ili bar prirodno, u poretku stvari u kojem je sve naglavačke pa je normalno ono što je pogrešno, i obrnuto.

Branimir Štulić je taj čovek, Zagreb je taj grad, Jugoslavija je ta zemlja, Balkan je to podneblje, vreme kada je gitara bila važnija od krštenice je ta epoha; nešto od toga od tada netragom je nestalo, drugo se izmenilo do neprepoznatljivosti, treće je možda baš nikada sličnije sebi, ko će ga znati. Branimir (Brane, Čupko etc.) Štulić, dugo tek jedan iz galerije novozagrebačkih frikova i čudaka – a verujte mi, upoznao sam ih toliko da ih ne bih više stekao ni da sam ih skupljao – što su glavinjali ulicama glavnog grada Socijalističke Republike Hrvatske propovedajući već nešto, s gitarom ili bez nje, objavio se u našim životima na najveličanstveniji mogući način, stariji od nas deset, petnaest godina, zatekavši nas u godinama dovoljno nježnim da nikada ne zaboravimo i ne izgubimo što smo tada upili, a opet i dovoljno zrelim da shvatimo ili bar naslutimo vrednost i značaj toga što nam se objavljuje, prozvao se Johnny, prozvao se *Azra*, i zasuo nas neprekidnim rafalom pesama koje su bile njegove, a naše, i govorile nam nešto ključno o onome o čemu su drugi ili ćutali ili srali. I govorio, pevao, na način koji je bio istovremeno sasvim savremen i sasvim starinski, to jest svevremen, ne arhaičan nego bluzersko-sevdalijski, šansonjerski bez "šansonjerističke" poze, bitnički, trubadurski, pankerski bez kreste i zihernadle, nego tek obrijane brade i brkova "da liči na Pankrte", a i to, jarane, zbog lepih dekla modernih što ne padaju na zurke, a ne zbog kurentne estetike ili, ne daj bože, ideologije...

Da li se tzv. jugoslovenski rokenrol ikada oporavio od Branimira Štulića, samoprozvanog Džoni? Nije, ali vredi i obrnuto. Džoni se kanda nikada nije, kada je jednom naprsla ta čudna veza puna divne, ali apsorbujuće tenzije, oporavio od tog grada, od te zemlje, od te "scene", te muzike, tog svega što mu je tako prirodno pripadalo i u čemu je na kraju nekako tako prirodno... hm, propao. Ne, nije propao: sklonio se u zavetrinu, gde ga više niko nikada neće naći. Ne dajte da vas zavaraju glasine kako B. Štulić živi u nekakvom holandskom gradiću (kojem iz principa odbijam da zapamtim ime) i da tamo provodi vreme baveći se ekscentrično-mahnitim zvizdarijama, prevodeći antičke klasike žedne preko vode i drndajući na gitari u kućnoj radinosti, prepevavajući balkanske narodne pesme, ali i Azrin tzv. katalog, na prilično preužasan način. Jeste, fakat je, ima tamo neki tip koji sve to radi, ali kakve taj ima veze s onim koji nam je, u svega četiri-pet godina, tamo negde od 1979. do 1983-4., podario najimpresivniju kolekciju pesama koje je svako od nas nosio u sebi i žudeo da ih napiše, ali nije mogao jer im nije bio dorastao? Nema tog Džonija više, nema ga odavno, ko zna gde je, a naposletku nije ni mnogo važno: ono što je stvorio i dalje je tu i ne može nam ga niko uzeti, čak ni on sam.

Zagrepčanin Hrvoje Horvat (rođen 1965, tj. moj ispisnik) napisao je knjigu *Štulić: biografija* (Večernji list, Zagreb 2018) možda i sam tragajući za tim Štulićem, možda pak i pomalo u polemici s onim na kojeg je umesto na traženog uporno nalazio: na tog prgavog i kvrgavog čudaka iz Holandije, na tipa koji se žali celom svetu kako mnogi drugi parazitiraju na njegovim starim pesmama. A ovi mu odvraćaju da ga premija čeka, potrebno je samo da napokon uplati loz... Ipak, krenimo od početka. Horvat ispisuje nešto između "klasične" biografije i relativno pomne analize jednog opusa, kako je nekako i najzdravije kada su u pitanju rokenrol životopisi, utoliko pre što tvrdih granica između života i dela tu baš i nema. Horvat čitaoca dariva mnogim do sada slabo poznatim detaljima Štulićevog zavičajno-porodično-društvenog bekgraunda, odrastanja na nezahvalnoj dužnosti deteta oficira JNA (znam ponešto o tome), a potom i preseljenja u Zagreb, sazrevanja, traženja i pronalaženja u muzici, shvaćenoj više kao "nosač" njegovih pesničkih nagnuća nego bilo šta drugo, a što je u vreme tzv. progresivnog roka i sličnog bilo prilično samotan posao. Trebalo je da dođe vreme tzv. novog talasa pa da epoha sustigne Štulića, i da se lokalni frik koji tegli gitaru po gradskim autobusima i cedi je po parkovima, trgovima i tulumima pretvori u, hm, *labuda*, u The pesnika jednog sasvim osobenog veltšmerca, istovremeno ipak tako korespondirajućeg sa začuđujuće velikim brojem ljudi na Potkontinentu, kojima će postati nekovrsni guru – okej, naročito onima koji ga zapravo i ne znaju iz najbolje, to jest jedino važne i veličanstvene faze, nego su se iz ko zna kojih čudnih razloga poistovetili s njegovom potonjom dekadencijom (u kojoj nije da

nije bilo izvesnog oporog šarma). Horvat, dakle, minuciozno portretira "ranog" Štulića, potom osobito detaljno – jer fanove to, na kraju krajeva., najviše i zanima – opisuje uspon i velike dane Azre, teško uporedive s bilo kojom od srodnih jugoslovenskih priča, a onda i pomalo misteriozno (da li je moguće da je svemu kriv socijalistički poreski sistem i Štulićeva fiskalna naivnost koja ga je dovela na rub ponižavajućeg bankrota?!) Štulićevo osamljivanje i postepeno otklizavanje u benigno, ali naporno osobenjaštvo, odakle se više nikada neće ni vratiti. Ako ništa drugo, možda i zato što je u međuvremenu, dok je on bio neke samo njemu razumljive lične bitke, nestalo mesta i konteksta u koji bi se "Džoni" vratio kao mesija i spasilac – a sve manje i "običnije" od toga zaista ne bi više ni bilo primereno. Pa tako Štulić, ili neki vršilac dužnosti Štulića, čuči u onoj Holandiji kao nekakav zatočenik legende o sebi samom, igra mali fudbal, snima zvučne koještarije i izdaje sumanute libre beskrajnog nagvaždanja (kad, tu i tamo, nađe nekoga ko će mu to pečatati), ljuti se na sve žive (i na autora ove knjige, dakako) i uopšte, udovoljava stereotipu Sida Bereta na balkanski način.

Horvat daje muzičko-kritički pošten i u velikoj meri tačan opis Štulićevih muzičkih glavinjanja i posrtanja do dan-danas; ko se na to ljuti, njegov problem. O Štuliću "privatno" govori samo koliko je neophodno, i bez jačeg zapaha tračerajstva, tako čestog u ovoj vrsti rok publicistike; pogotovo se čuva ritualnog ogovaranja izuzetnog pojedinca kao *privatne pizde*, što je odavno omiljeni hobi Niščih, pravi žanr za sebe. Jedino s čime je teško složiti se jeste poneka rečenica u kojoj kao da Horvat diskretno (potuljeno?) prigovara Štuliću što se, dok je grmelo, ipak nije poduhvatio kakvog-takvog "domoljubnog" angažmana, nego je sa severnomorskih širina i dužina izigravao ekvidistancirano Božanstvo jednog upravo potonulog sveta... Štulić, međutim, ne samo da je imao svako pravo na takav stav, nego je ovaj – ma koliko nekome "utopijski" – u njegovom kontekstu bio u najmanju ruku razumljiv. Pa nije svako, bogu hvala, voljan za naricanje u 'rvackom ili kakvom drugom rozarijumu ili prigodno tamburanje (p)o *drugu beogradskom* i *drugu zagrebačkom*...

Štulić: biografija mlađima će – dakako: čitana s razumnom kritičkom distancom i uz što je moguće obilnije konsultovanje drugih i drugačijih izvora – biti korisna u odgonetanju tajne privlačnosti neverovatno intenzivnog i bogatog opusa genijalnog mitomana iz Sigeta, a nama savremenicima, klincima iz prvih redova publike dok su Štulić, Leiner i Hrnjak izranjali pravo iz naših snova na binama Zagreba i svega drugog što je u Jugoslaviji imalo binu i ozvučenje, dobro će doći kao još jedan, dedijerovski rečeno, prilog za biografiju – manje Štulićevu, više našu, a najviše za kartografiju i, bogme, koronografiju jednog vremena i mesta, onoga što nas je stvorilo ovakve kakvi smo, onoga što nam je podarilo srce i glavu i ono čime smo zaprašivali cestu, ako me razumete, a razumete me, ili u protivnom nikome ništa, više sreće na sledećim stranicama vašeg omiljenog nedeljnika. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Kultura ovde ne stanuje

"Onog momenta kad neko, čak i iz društva visokoobrazovanih ljudi, u restoranu muzičarima naruči pesmu, vama je već po toj pesmi sasvim jasno o kome se radi. Na tom primeru često vidimo da obrazovanje i kultura baš i ne idu ruku podruku"

Klasični gitarista, aranžer i sve ambiciozniji kompozitor, Nemanja Bogunović (1981) promovisao je ove srede autorski kompakt-disk *Bogunovic plays Bogunovic* koncertom na "Kolarcu", u društvu probrane reprezentacije umetnika iz kvinteta Strings Attached. Na disku je 12 novih kompozicija zasnovanih na sintezi različitih žanrova, osmišljenih tako da komuniciraju sa publikom različitog obrazovanja i generacija. Budući da je Bogunović deo svog odrastanja i muzičkog stasavanja proveo u Sjedinjenim Državama, kao i da svoju karijeru i dalje razvija tamo, diljem Evrope, ali i u domovini kao umetničkoj bazi, bilo je zanimljivo čuti poređenja između različitih životnih stilova i sistema vrednosti od čoveka koji ih je iskusio na delu.

"VREME": Imate neverovatnu ličnu i profesionalnu biografiju, pravu holivudsku – otišli ste kao tinejdžer u Sjedinjene Države da se bavite tenisom, ali ste se odande vratili kao muzičar. Šta vam je sve pružio taj boravak u Americi, osim punog otkrivanja vaše umetničke strane?

NEMANJA BOGUNOVIĆ: Odlazak tamo bio je mogućnost da se izmestim iz turbulentne svakodnevice 90-ih. Ljubav prema gitari usadila mi je moja profesorka Nada Kondić, ali je tek putovanje u Ameriku pomoglo da se čvrsto opredelim za muziku i osmotrim svoje mogućnosti na jedan nov način. Profesori vas nauče 98 odsto nečega, a samo oni vrhunski vam osvetle ona preostala 2 odsto. Vi doduše možete i sami da taj preostatak otkrijete ako se aktivno bavite koncertiranjem, ali je za to potrebno ogromno vreme. E, to vreme može da vam uštedi neko formata kao što je Pepe Romero, sa kojim sam radio u San Dijegu, i veoma sam zahvalan zbog toga. Sa 16 godina sam se odvažio da pokucam na vrata porodice Romero, vođen radoznalošću i divljenjem za Romerovu interpretaciju Rodrigovog *Concierto de Aranjuez*. Zauzvrat, on mi je pokazao šta znače male tajne velikih majstora. U Americi su više fokusirani na sitniju oblast i izuče je do tančina, dok mi sve idemo naširoko, trudimo se da opšte obrazovanje bude obimno, a u njemu mnoge sitne stvari umeju da prođu kroz prste. Tamo takođe brzo naučite neke njihove izreke koje su stvarno od koristi. Recimo ono: ako nije pokvareno, ne popravljaj ga. Ili: slažemo se da se ne slažemo. Moguće razlike u mišljenjima se jednostavno konstatuju i komunikacija ide dalje, ka cilju, bez suvišnih zadržavanja i gnevnih emocija.

Tu dolazimo do ključnog pitanja: kako živi, po vašem iskustvu, jedan umetnik klasične muzike ovde, a kako u svetu? Može li da obezbedi zadovoljavajuću egzistenciju svojim muzičkim radom?

Često se srećem sa tim pitanjem: aha, ti si gitarista, možeš li da živiš od toga? U svetu se podstiču spoznaja stvarnosti i izgradnja individualnosti, čega ovde retko ima. Ne postoji predmet koji bi vas tome naučio, već prosto morate da shvatite tu surovost života i razumete da ako ne uspete da nešto sprovedete u delo, to što ćete reći da vam je neko drugi kriv, ljude prosto baš briga. Ima, međutim, ovde i nečega što donekle opravdava našu malodušnost i neistrajnost. U uređenim zemljama postoji stabilan sistem u kome vam je skoro pa zagarantovano da ćete uspeti, ako se zaista trudite. A ovde to nije slučaj i onda preovladavaju neki paralelni sistemi vrednosti, gde čovek kaže: a zašto bih se ja toliko mučio kada vidim da je *legitimno* i da bez nekih posledica prolazi to da idem prečicom. Recimo, u Americi je to jasnije: zašto biste trošili vreme i energiju žaleći se na bilo koga, kad to isto vreme i energiju možete da upotrebite da budete još mnogo bolji u onome što radite. To je verovatno delotvorno i daje rezultat samo u tako postavljenom sistemu. U sistemu kao što je naš, gde se takođe trudite i dajete sve od sebe da biste na kraju shvatili da jedino što možete da uradite jeste da odete iz zemlje – to prosto pada u vodu. Time mogu da opravdam pesimizam našeg naroda, ali opet, na kraju dana svako treba da shvati da uporan rad nema alternativu. Ako želite uspeh, morate da istrajete po svaku cenu.

Zbog nekih od odgovora na ova pitanja pojedini umetnici dižu glas i vidljivo učestvuju u aktuelnim građanskim protestima. Da li klasični muzičari, poput recimo glumaca, imaju javnu prepoznatljivost i mogućnost da kvalitetno utiču na svest sunarodnika?

Znate ono kada je čuveni violinista Džošua Bel napravio eksperiment i otišao da svira u stanici metroa. Svirao je Baha fantastično, kao što to uvek čini, ali ga niko nije prepoznao i nije mnogo ni zaradio tom prilikom (smeh). Tu se videlo, kao u nekoj sociološkoj studiji, u kakvom vremenu živimo i šta je ljudima bitno. Da je na tom istom mestu stajao recimo Džoni Dep i recitovao, ljudi bi ga smesta prepoznali i pomahnitali za njim. Inače, svaki umetnik je uvek Prometej, onaj smeli nosilac bunta i nove misli, i zato njegova reč drugima predstavlja ideju vodilju. To možemo videti kroz sva istorijska razdoblja, setimo se generala Franka koji se u svojoj političkoj karijeri možda i ponajviše plašio reči jednog pesnika. Umetnik je sam po sebi neko ko bi trebalo da u društvu ima tu svrhu da utiče na svoje okruženje, na širenje svesti zajednice.

Šta je sa klasičnom muzikom ovde i u svetu – da li je ona još uvek bauk za najširu publiku, da li je razumeju ili je još uvek prati hermetični usud?

To je kompleksno pitanje. Život bez kulturnih sadržaja je siromašan život, a posebno je opasno to što ljudi toga

Foto: Mario Bralić

izgleda uopšte nisu svesni. Mi muzičari možemo samo da nastavimo da radimo ono što radimo, uprkos tome što je klasika uvek zaista bila pomalo hermetična, a neko će reći i elitistična. U našem vremenu nema tog izgovora jer danas je sve dostupno. E sad, da li će vaš koncert biti interesantan, slušljiv, prijemčiv, da li će možda u ljudima koji su se tu eto i slučajno zadesili probuditi želju da dođu opet, e taj deo odgovornosti leži na vama i autoru muzike koju izvodite. Ono što muzičari ponekad ne shvataju do kraja jeste zlatno pravilo koje glasi: ako je publika zadovoljna, dobar si; ako nije, ma šta ti mislio o sebi i ma kakve reference imao iz prošlosti – nisi dobar. Takođe je problem što je nestala jasna crta između umetnosti i estrade. Nisam elitista s tim u vezi, ali sam za to da se stvari nazovu pravim imenom. Zna se šta je umetnost, a šta zabava. Zna se šta je kultura, a šta sve ono drugo. Ili bi bar trebalo da se zna. Naš zadatak je da visoku kulturu učinimo dostupnom. A onda, kada postane dostupna, da se trudimo da ono što radimo uvek bude kvalitetno.

U čemu je glavni problem naše kulturne scene?

Naš problem je nekultura. Onog momenta kad neko, čak i iz društva visokoobrazovanih ljudi, u restoranu muzičarima naruči pesmu, već po toj pesmi sasvim vam jasno o kome se radi. Na tom primeru često vidimo da obrazovanje i kultura baš i ne idu ruku podruku. Moramo se suočiti sa realnom slikom koja nas dovodi do zaključka da kultura nije sastavni deo naših života, što se vidi kroz naše ponašanje, ophođenje prema drugim ljudima, nedostatak osećaja odgovornosti, empatije ili bilo čega tome nalik. Jednostavno, treba da shvatimo da nivo naše kulture nije ni na tek zadovoljavajućem nivou, a kamoli na zavidnom. Kao nacija smo u obavezi da radimo na tome za dobrobit nekih budućih generacija, jer to nije nešto što može da se promeni kampanjom ili posterom koji kaže da je lepo biti kulturan. Zato dolazimo u situaciju da su i ljudi sa diplomama vrlo često nekulturni, da kultura nije prisutna u njihovom životu, a očigledno je da su posledice toga veoma vidljive i duboko poražavajuće. Ilustrovao bih to još jednim primerom. Nedavno sam uvezao automobil iz inostranstva i otišao u SUP da proverim imam li svu potrebnu dokumentaciju. Stao sam u red, ali kako je radio samo jedan šalter, to čekanje se odužilo. Nakon jednog sata neki ljudi su već postali nervozni. Upitao sam čoveka ispred sebe, tačnije više konstatovao, da me čudi što u SUP-u nisu u stanju da unesu mašinu koja izbacuje brojeve kao u banci, pa da lepo uzmemo broj i negde na miru sačekamo svoj red. A on mi je odgovorio: "Dragi gospodine, ovde je zaista bila jedna takva mašina, ali su je uklonili. Znate, dolazili su ljudi koji žive u susednim zgradama rano ujutru i uzimali po 10 brojeva, a zatim ih prodavali ispred ulaza za 500 dinara." Ovde se očigledno prevara i mahinacija tumače kao visprenost i snalažljivost, i bojim se da je taj izvitoperen sistem vrednosti kod nas veoma duboko ukorenjen u genetskom kodu. ¶

ZORICA KOJIĆ

Bauk neuhvatljivog

Širom Evrope tinjaju ili bukte masovni protesti. Protest "žutih prsluka" u Francuskoj može da se posmatra i kao tempirana bomba koja može svakog trenutka da eksplodira u bilo kojoj državi Evropske unije, sa ekstremno desnim, ekstremno levim, mešanim ili umerenim nabojem

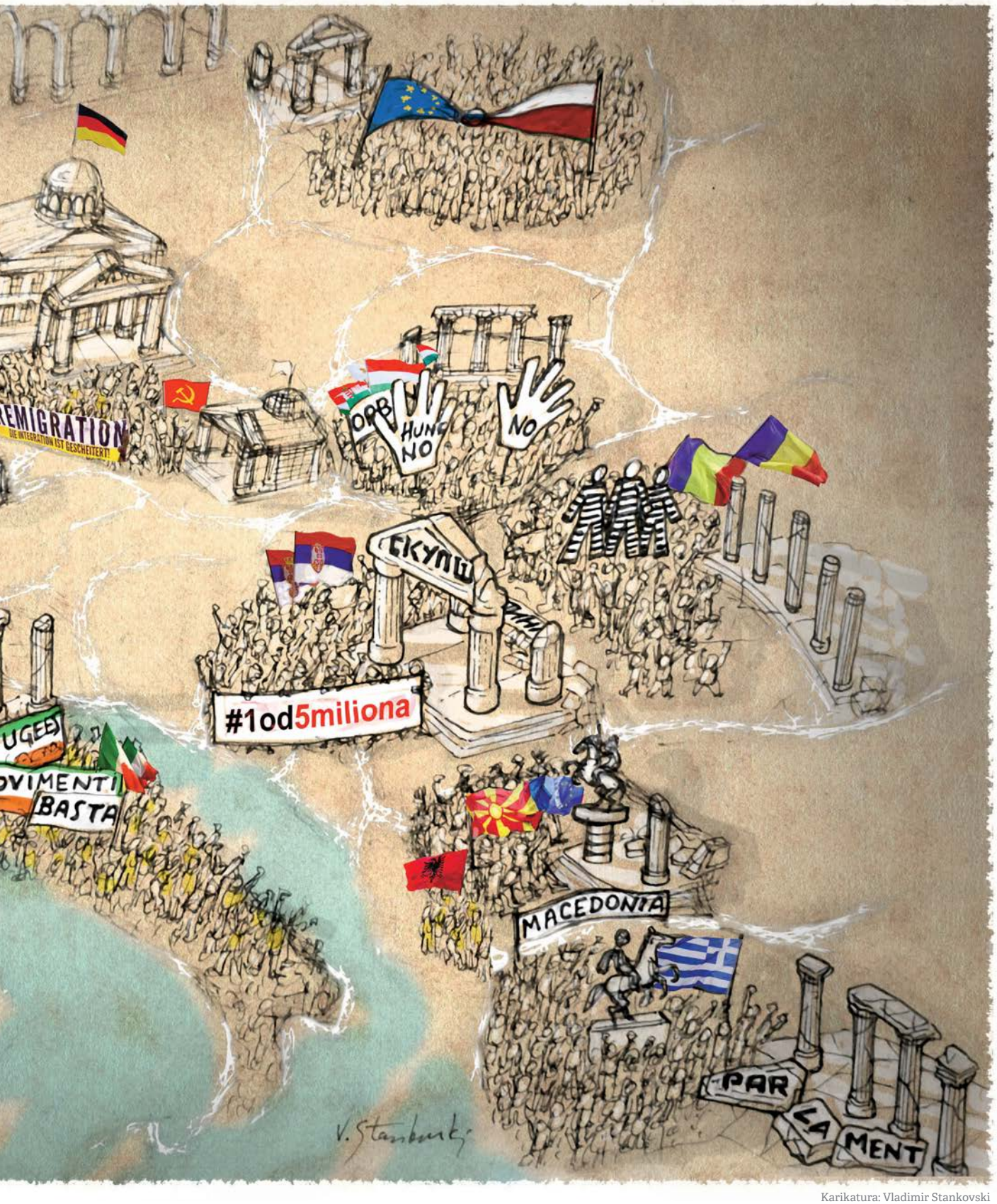
U subotu 9. februara više hiljada "žutih prsluka" je trinaestu nedelju zaredom protestovalo u Francuskoj. Demonstracije su bile nasilne, izvestio je britanski "Gardijan". Istog dana je više desetina hiljada ljudi nenasilno protestovalo u Srbiji, a prema navodima italijanskih medija, dve stotine hiljada u Italiji. Subotom i drugim danima u nedelji masovni protesti se održavaju i u Poljskoj, Mađarskoj, Austriji, Grčkoj, Albaniji, Belgiji, Holandiji, Kataloniji, Velikoj Britaniji. Uličnе demonstracije obeležile su proteklu godinu u Rumuniji, Češkoj, Slovačkoj, Severnoj Makedoniji.

Svi ti protesti su ideološki šaroliki, delimično nespojivi, često neuhvatljivi. Nezadovoljni ljudi širom Evrope iz najrazličitijih razloga, vođeni različitim strahovima i razočaranjima izlaze na ulice da javno ispolje svoje frustracije. Građani protestuju protiv povećanja cene goriva ili autokratskih režima (Francuska i Srbija), zbog povećanja školarine ili povrede nacionalnog osećanja (Albanija i Grčka), zbog robovlasničkog zakona o radu ili korumpirane vlasti (Mađarska i Rumunija), za slobodu medija ili protiv Evropske unije ili protiv produžavanja radnog vremena (Mađarska/Srbija, Nemačka/Francuska i Austrija), za secesiju i nezavisnost ili protiv prihvatanja tamnoputih migranata (Katalonija i Nemačka), negde provincija protestuje protiv glavnog grada (Francuska), negde se priključila pobuni započetoj u gradovima (Srbija i Mađarska); negde su, kao u Nemačkoj od Berlina do Kelna, mladi ljudi zahtevali da vlada učini više u borbi protiv klimatskih promena; negde sve to zajedno, isprepleteno do neprepoznatljivosti.

Nemački "Tagescajtung" o demonstracijama diljem Evrope piše pod naslovom "Protest? Protest!", "Da li će uskoro protestovati pola Evrope", pita se "Dojče vele", a austrijski »

nezadovoljstva

Karikatura: Vladimir Stankovski

Industrija demonstracija *Made in Greece*

Ulični protesti spadaju u svakodnevicu grčke politike. Nikada se ne zna šta će ih izazvati, koliko će biti masovni ili nasilni. Nedavno je oko 200.000 ljudi protestovalo protiv Prespanskog sporazuma

Za "Vreme" iz Soluna

Fotografije: AP

Grčka je ovisnik o demonstracijama. Prosečni grčki građanin koji sebe smatra politički aktivnim u njima učestvuje i porodično. U Grčkoj su političke partije oduvek organizovale demonstracije, naročito one levičarske, ali s vremenom su se razvili pokreti protesta koji su ujedinjavali šire političke i društvene snage.

Posle velikih antiameričkih protesta s kraja sedamdesetih godina prošlog veka, veće demonstracije u Grčkoj smo imali 1992. i 1993. zbog imena Makedonija, 1999. protiv NATO zbog bombardovanja Srbije. "Tradicionalne demonstracije" na godišnjem nivou održavaju se npr. početkom septembra prilikom otvaranja Međunarodnog sajma u Solunu ili 17. novembra povodom Politehnija u Atini (sećanje na pad vojne hunte). Ove demonstracije uvek se završavaju ispred Američke ambasade jer je Amerika tada podržala grčku diktaturu.

Poslednjih godina na redovnoj listi masovnih demonstracija je i 6. decembar, kada je 2008. jedan policajac ubio šesnaestogodišnjeg Aleksisa Grigoropulosa.

20.210 PROTESTA: Postoje i spontane raznolike demonstracije koje su posledica nezadovoljstva finansijskom situacijom i zahtevi su im socijalne prirode. Pojave ekonomske krize i programa stroge štednje koji je Grčkoj nametnula EU i nagli pad životnog standarda, bukvalno su digle na noge grčke građane i izvele ih na ulice i trgove. Samo u prve četiri godine krize i stroge štednje (2010–2014) realizovano je 20.210 demonstracija i političkih skupova.

Epicentar dešavanja je gotovo uvek bio Trg Sintagma ispred skupštine u centru Atine. Nasilje sa ljudskim žrtvama nije bilo retka pojava. Prema podacima grčke policije, od aprila 2010. kada je Grčka krenula da sprovodi nametnutu politiku stroge štednje, do početka 2016. izbrojano je 11.045 masovnih skupova u centru Atine. Okupljanja "Ogorčenih" (španski *Los Indignados*, grčki *Aganaktismenoi*) trajala su nedeljama, a na njima su učestvovali građani raznih struktura sa raznim političkim i socijalnim zahtevima. Bila je to prava "industrija demonstracija". U centru Atine se od tada posle radnog vremena na radnje spuštaju specijalne metalne rešetke da ih ne razbiju demonstranti.

PROTESTNA PRIVREDA: Pre svakog masovnog okupljanja po pravilu se štampa na hiljade flajera i plakata. Mnogi demonstranti se snabdevaju lekovima za stomak, kako bi se zaštitili od hemijskih gasova koje će pustiti policija. Vlasnik apoteke blizu Eksarhia Tanasis kaže da su se "maloks i riopan prodavali kao ludi. Otkako je Siriza na vlasti, nema više toliko demonstracija, pa se smanjila potražnja." Dobro se prodaju i gas-maske.

Poslednje velike demonstracije sa pola miliona učesnika bile su u junu 2015. Posle izlaska iz memoranduma 2018. i sa prestankom ekonomske krize demonstracije ovog tipa su prestale.

Zato od prošle godine protestuju grčki nacionalisti, koji se bune protiv Prespanskog sporazuma i imena Severna Makedonija. Nedavno se u centru Soluna i Atine skupilo po 100.000 građana. Pošto je Prespanski sporazum sa tesnom većinom usvojen u parlamentu, nastavlja se sa mnogo "tradicionalnih" demonstracija. U ovom trenutku stotinu traktora je zatvorilo autoput Atina-Solun postavljajući vladi zahteve za rešenje problema u njihovom sektoru. Sudeći po tome, Grčka se vraća u protestnu normalnost.

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

"Standard" izveštava o evropskim protestima koji brišu tradicionalnu podelu na "levicu" i "desnicu".

Na mapi evropskih protesta našla se i Srbija.

NEZADOVOLJSTVO ELITAMA

Pitanje koje se nametnulo je zašto je Evropa dospela u stanje nalik prevratu, zašto su se problemi i nezadovoljstvo iz političkih institucija preselili na ulice?

Kada su tokom grčke dužničke krize zbog mera štednje u Atini izbile demonstracije (koje su imale i antinemački karakter), pripadnici evropskih političkih elita su govorili o opasnosti populizma, antiliberalnih i antidemokratskih tendencija, koje su često pripisivane "ruskom mešanju".

Neka sociološka istraživanja, međutim, skreću pažnju na trajno i rastuće nezadovoljstvo elitama i političkim sistemom. U istraživanju o socijalnoj situaciji mladih u Evropi, Lin Kislom i Silka Kovačeva su još 2000. godine uočile da samo jedan od desetoro ispitanika smatra da demokratski politički sistemi nisu dobra forma vlasti za njihovu zemlju.

Međutim, mladi ljudi širom Evrope sve

Šarene pilule za postrevolucionarnu mučninu

U Makedoniji vlada postprotestno razočaranje. Nezadovoljstvo građana ponovo ne dopire do državnih institucija, sa ulica se preselilo na društvene mreže gde čeka priliku da ponovo preplavi zemlju na talasu nekih novih demonstracija

Za "Vreme" iz Skoplja

Pre samo tri godine, 21 odsto građana Makedonije redovno je učestvovalo u protestima na ulicama većih gradova, u do tada neviđenom građanskom buntu i masovnoj artikulaciji nagomilanog nezadovoljstva u nezavisnoj Makedoniji. Ti protesti su postali poznati kao "Šarena revolucija" zbog bojenja objekata državnih institucija i spomenika kontroverznog projekta "Skopje 2014", basnoslovno skupe ideje o stvaranju nove nacionalne svesti.

Kao posledica stanja u državi kojom je od 2006. vladao nedodirljivi režim premijera Nikole Gruevskog i njegovog brata od ujaka i čelnika tajne službe Saše Mijalkova, uz opadanje poverenja u državne institucije počeo je da buja građanski aktivizam i da se ređaju demonstracije nezadovoljnika: od srednjoškolaca i njihovih profesora, honorараca u raznim oblastima, preko studenata i univerzitetskih profesora i novinara, do sve brojnijih "običnih" građana koje su nepravda, afere i nerazjašnjeni smrtni slučajevi gurnuli u političke procese.

Tada opoziciona SDSM je iskoristila šansu i energiju građanskog nezadovoljstva i kao jedini realni suparnik VMRO-DPMNE se na parlamentarnim izborima 2016. vratila na vlast.

POSTREVOLUCIONARNO OTREŽNJENJE: Posle pobede izvojevane na ulicama, uz redovne opstrukcije predsednika Đorga Ivanova, duh "Šarene revolucije" kao da je brzo izvetrio iz svih pora sistema. Sudske "španske serije" u kojima su se konfrontirali Specijalno javno tužilaštvo i "Svarovski-sudstvo" (nazvano tako zbog potplaćivanja sutkinje u jednom slučaju nakitom tog brenda), doživele su neslavan kraj bekstvom bivšeg premijera Nikole Gruevskog u "prijateljsku Mađarsku" kao u nekom bolivudskom filmu.

Autor ovih redova je sav ponosan, koliko juče, pisao da je "njegova Makedonija – šarena", sve dok nije pocrveneo od stida i besa što je još jednom iskorišten dobro poznatim tapkaroškim metodama svih vlasti, pa i ove koja se zvanično diči duginim bojama i umesto čitavu jednu deceniju sanjanog šarenila, shvata da klot crna slika Makedonije iz perioda VMRO-DPMNE polako ali sigurno postaje ponovo jednobojna, nešto svetlija, ali ipak sivo-mutna.

U Makedoniji vlada zatišje. Iza prividnog spokoja na medijski glatkoj površini aktuelne vlade, ili iza obamrlosti sve ređih medija, "na putu ka Evropi" krije se duboki nemir zbog neuspostavljanja pravne države i nezadovoljstvo izneverenih idealista koji su mesecima te 2016. "Svakoga dana u šest!", mirno hodali ulicama makedonskih gradova i verovali u ideje "Šarene revolucije". Nadali su se da će posle "rušenja režima hemijskom olovkom" uistinu nastupiti "jedno društvo za sve" i da će konačno "doći život".

Politika se tako sa makedonskih ulica ponovo preselila na društvene mreže, na kojima je sve dozvoljeno i koje su svakodnevno usijane lažnim vestima, jezikom mržnje, šovinizmom, ali i aferama i skandalima nove vlasti.

SINIŠA STANKOVIĆ

---

više kritikuju način na koji demokratija funkcioniše u praksi. Tako u novijem istraživanju o stavovima mladih agencije *RUI European youth* iz 2018. gotovo polovina ispitanika (45 odsto) kaže da misli kako politički sistem treba menjati, a 28 odsto veruje da samo radikalne promene mogu da poprave politički sistem. Procenat onih koji misle da sistem ne radi kako valja najviši je u Grčkoj (52 odsto), Italiji (43 odsto) i Španiji (35 odsto), a najmanji je u Nemačkoj (39 odsto).

Iz istraživanja sprovedenog 2018. vidljiva je veza između stanja u zemlji i želje mladih da demonstriraju.

Tri puta je više onih koji smatraju da treba da uzmu učešća u demonstracijama u Španiji nego u Nemačkoj (41:14), a dva puta više u Grčkoj nego u Nemačkoj (28:14).

PODELA VIŠKA VREDNOSTI

Pošto je evidentno jačanje ekstremne ili prikriveno ekstremne desnice širom kontinenta, biće da jedan od odgovora na pitanje zašto se, ponekad neobjašnjivo, nezadovoljstvo širi Evropom, pre svega leži u posrtanju levice i tek posledično u razvodnjavanju kontura tradicionalnih konzervativnih partija. "Bauk kruži Evropom – bauk komunizma", pisao je u »

Protesti sa političkom pratnjom

Sa jakom antimigrantskom retorikom Alternativa za Nemačku je sa ulice ušla u savezni parlament i sve lokalne parlamente i objavila rat "političkim elitama"

Za "Vreme" iz Bona

Od ponovnog ujedinjenja Nemačke nije bilo demonstracija koje su više punile novinske stupce od okupljanja ponedeljkom u Drezdenu, metropoli nemačkog istoka. Pod firmom "Patriotskih Evropljana protiv islamizacije Zapada" (PEGIDA) tamo se od oktobra 2014. okupljaju protivnici imigracije. Jedno vreme su se zbilja okupljali svakog ponedeljka i brojali nekoliko desetina hiljada ljudi – bilo je to kada je Angela Merkel "otvorila granice" za izbeglice 2015. godine. Pegida je izvezla demonstracije u brojne nemačke gradove te je svuda dolazilo i do kontraokupljanja.

Ne može se pobeći od utiska da su mejnstrim politika i mediji osipanjem drvlja i kamenja na "ksenofobe" i "neonaciste" te proteste samo ispromovisali. Pobuna protiv mejnstrima izbrisala je granice između običnih ljudi – pregaženih tranzicijom, preskupim kirijama i stagnacijom realnih zarada – i skinheda obrijanih glava. Reporter "Dojče velea" Ben Najt je putovao istokom Nemačke nakon desničarskih izgreda u Kemnicu prošle godine i zapisao sledeće:

"Kada Nemci čuju reč 'nacista', automatski ih obuzme takav bes da do njih više ništa ne dopire. Skoro nijedan Nemac ne bi samog sebe svrstao u tu ideologiju i supkulturu. Kada pristalice antimuslimanske grupe Pegida čuju tu reč, jednostavno je ignorišu. Oni smatraju da su osobu koja tu reč koristi indoktrinirale tzv. elite. Holanđanin Ed, koji je protestovao među desničarima u Kemnicu, rekao mi je sa smeškom: 'Reč nacista za mene više nema nikakvo značenje.'"

Za razliku od protesta u mnogim drugim zemljama, građani koji se protive onome što vide kao "razuzdanu imigraciju" i menjanje krvne slike Nemačke paralelno su dobijali jak glas u parlamentarnom životu. Alternativa za Nemačku (AfD) nastala je 2013. kao monotematska partija protivnika zajedničke evropske valute, ali je postala moćna kao protivnica doseljavanja, islama i "kulturnog preuzimanja". Sada je AfD najjača opoziciona partija u Bundestagu, takođe zastupljena u svim pokrajinskim parlamentima.

ANTIGLOBALISTIČKE DEMONSTRACIJE: Ipak, premda ne tako dalekosežne kao okupljanja Pegide, jedne druge demonstracije bile su daleko masovnije. U oktobru 2015. oko 250.000 ljudi u Berlinu je pod zastavama Levice, Zelenih, duginih boja i sindikata protestovalo protiv sporazuma o slobodnoj trgovini EU sa Kanadom odnosno SAD. Bile su to najveće antiglobalističke demonstracije još od mirovnog protesta u Bonu 1981. kada se 300.000 ljudi bunilo zbog odluke NATO-a da rasporedi strateško atomsko oružje po Zapadnoj Nemačkoj.

Titula za najupornije demonstracije lokalnog karaktera sigurno ide u Štutgart gde se praktično decenijama protestuje protiv projekta Nemačke železnice "Štutgart 21" koji podrazumeva građenje podzemne železničke stanice. Protivnici kažu da se odluke donose nedemokratski, da je projekat skup i nakaradan, i već su 450 puta demonstrirali protiv toga. Od 17. jula 2010. bez sekunde prekida traje građanska "straža" u centru grada. Policija je nekoliko puta brutalno rasturala te demonstracije zbog čega se vode nekoliki sudski procesi.

NEMANJA RUJEVIĆ

Komunističkom manifestu Karl Marks u kudikamo preglednijem svetu. Zajedno sa Fridrihom Engelsom pozivao je na revoluciju ugnjetavanih proletera protiv kapitalista, zalagao se za ravnopravnu podelu viška vrednosti.

Do uspostavljanja "socijalne tržišne privrede" na zapadu Evrope prohujala su dva svetska rata, svet se preokrenuo, kolonijalne sile kao Velika Britanija, Francuska ili Španija postale su u najboljem slučaju regionalne sile, pod okriljem Sovjetskog Saveza stvoren je Istočni blok na principima, ma koliko izopačenog, ali ipak po kapitalizam pretećeg, "komunizma" . Pod tom pretnjom krupni kapital je pristao na ravnopravniju raspodelu "viška vrednosti", što je dobilo ime "socijalna tržišna privreda". Usledile su decenije prosperiteta, rastućeg blagostanja i sraстanja Evrope. Partije u Zapadnoj Evropi podelile su se na "levicu", koja zastupa interese zaposlenih i "desnicu", koja zastupa interese onih koji zapošljavaju i njihovog kapitala i kasnije kapitala po sebi.

A onda je 1989. došlo do pada Berlinskog zida, Istočni blok se raspao, kapitalizam je odneo istorijsku pobedu. Potom su Gerhard Šreder i Toni Bler uništili socijaldemokratiju. Nekada moćna Nemačka

Godina iskušenja za Orbana

Najnoviji talas demonstracija u Mađarskoj izazvao je "robovlasnički" Zakon o radu koji je krajem prošle godine u parlamentu usvojen pod skandaloznim okolnostima

Za "Vreme" iz Budimpešte

Zbog sve veće potražnje za radnom snagom, vlada premijera Viktora Orbana odlučila je da izmeni Zakon o radu. Suštinska promena zakona je da se broj dosadašnjih 250 dozvoljenih prekovremenih sati od 1. januara penje na 400. Da bi poslodavac primorao radnika da radi godišnje 400 sati više, mora da dobije njegovu pismenu saglasnost.

Na prvi pogled se čini da u tome nema ničeg spornog: ako je dobrovoljno, onda nije loše, ko hoće više da radi, neka izvoli. Ali s obzirom na veoma ograničena prava radnika po Fidesovom zakonu o radu i zbog slabosti sindikata, gotovo je nezamislivo da neki radnik odbije posao zato što u ugovoru mora da potpiše tu "sitnicu".

Druga "robovlasnička" karakteristika novog zakona je da je poslodavac obavezan da isplati nadoknadu za prekovremeni rad u roku od pune tri godine. Mađarsku je i pre usvajanja novog Zakona o radu u poslednjih desetak godina napustilo oko pola miliona ljudi.

Rasparčana, neorganizovana i delimično potkupljena opozicija odjednom se trgla i fizički onemogućila da se u parlamentu ovaj zakon usvoji u normalnoj proceduri. Nisu pustili predsedavajućeg da vodi sednicu, glasanje se pretvorilo u haos koji je gledalo više od milion ljudi na društvenim mrežama zahvaljujući jednom opozicionim poslaniku koji je sve prenosio uživo preko mobilnog telefona. Naravno da je dvotrećinska većina Viktora Orbana bez obzira na niz nepravilnosti ipak usvojila novi zakon.

DOGAĐANJE NARODA: A na ulicama se ohrabren zajedničkim i hrabrim nastupom poluzaboravljene opozicije u parlamentu "dogodio narod".

Ovog puta nije se demonstriralo samo na Košutovom trgu, nego i ispred zgrade mađarskih državnih medija (po Fidesovom medijskom zakonu iz 2011. godine i televizija i radio i državna informativna agencija su pod istim krovom). Na proteste ide redovno više hiljada ljudi. Novi zamah demonstracije

su dobile kada je obezbeđenje iz zgrade parlamenta fizički izbacilo nekoliko opozicionih poslanika.

Probudili su se i slabašni sindikati nagoveštavajući i generalni štrajk, koji, međutim, zahteva mnogo veću organizovanost. Kako izgleda dobro organizovan štrajk pokazali su radnici u fabrici Audija u Đeru. Istrajali su u svom zahtevu za povećanjem plata, zbog njihovog štrajka stali su pogoni u Nemačkoj i susednoj Slovačkoj. Šefovi Audija su na kraju pristali na zahteve zaposlenih u Đeru.

Pored zajedničkog nastupa opozicije (od levice do nekad ultradesnog Jobika) još jedna novost kod najnovijeg talasa demonstracija u Mađarskoj su i protestne šetnje nezadovoljnih u više gradova. U Segedinu se, recimo, protestnoj šetnji priključilo više hiljada ljudi.

Ako do sada razjedinjena opozicija uspe da ovo novo "zajedništvo" održi do evropskih parlamentarnih izbora krajem maja i pre svega lokalnih izbora na jesen, ovo će biti godina velikog iskušenja za do sada nepobedivog Viktora Orbana.

GABOR BODIŠ

socijaldemokratska partija Vilija Branta i Helmuta Šmita srozala se, na primer, na petnaestak posto podrške.

Socijalističke i socijaldemokratske partije sve više su počele da liče na demohrišćanske, konzervativne partije. Po principu kuvane žabe ono "socijalno" u tržišnoj privredi postepeno je bez otpora levice i sindikata počelo da bledi, strah i nezadovoljstvo su se mic po mic uvlačili u evropske domove. Na glavnoj političkoj sceni defakto je došlo do ideološkog jednoumlja.

NITI LEVO, NITI DESNO

Koordinatni sistem tradicionalne podele na "levicu" i "desnicu", prema kome desnica stoji za konzervativizam i održavanje statusa kvo, a levica za progres i promene, prestao je da važi, piše bečki "Standard". Danas i jedni i drugi zapravo stoje iza održavanja statusa kvo koji je, pak, neodrživ u svetu kome je preko potrebna ideološka, politička i sociološka redefinicija, svetu interneta i društvenih mreža, Donalda Trampa i Bregzita, Bepea Grila, Makrona i Kurca, u kome propadaju ili se rastaču tradicionalne partije, rastu populistički pokreti, u Evropi koja se već podelila na tradicionalne »

NOVA FRANCUSKA REVOLUCIJA: Slika evropske današnjice

demokratije u kojima sve više jača ekstremna desnica i istočne, neoliberalne autokratije, koje poprimaju neku sopstvenu, instantdemokratsku formu.

Kod mnogih građana na Zapadu nastao je osećaj nedefinisanog nezadovoljstva i straha koje tradicionalne političke partije više ne umeju da artikulišu, bilo da se radi o svojatanju imena "Makedonija" u Grčkoj, strahu od "najezde muslimana koji siluju bele hrišćanke, ugrožavaju nacionalni identitet i otimaju radna mesta" u Italiji, Francuskoj, Nemačkoj, Austriji, Poljskoj, Češkoj, Slovačkoj ili Mađarskoj, u kombinaciji sa socijalnim protestima ili protestima protiv EU.

U zemljama nekadašnjeg Istočnog bloka koje su propustile demokratski razvoj posle Drugog svetskog rata i inače se ne može govoriti o "tradicionalnim" političkim partijama, jakim i nezavisnim državnim institucijama i "demokratskoj tradiciji", pa grcaju u korupciji i poroznije su za autokratske lidere. U zemljama proizašlim iz Jugoslavije i na Zapadnom Balkanu na sve to se nadovezuju i specifični problemi koji korene vuku iz građanskog rata.

Sve u svemu, danas Evropom kruži bauk neuhvatljivog nezadovoljstva.

SVE NAOPAKO

Čak i kada jedan protest, kao onaj u Rimu 9. februara ove godine, na prvi pogled liči na stare, dobre sindikalne proteste, on to zapravo nije. Pod parolom "Budućnost za rad" tako se u organizaciji triju najvećih italijanskih sindikata okupilo oko 200.000 ljudi da zbog preteće recesije protestuje protiv "isuviše bojažljivih" reformi vlade. Protestima su se priključili i predstavnici preduzeća.

Suprotno tradicionalnom shvatanju sindikalnih protesta, organizatori ovih protesta su od vlade tražili "oštrije" reforme, kritikovali povećanje nadoknade za nezaposlene na 780 evra mesečno, ne kao isuviše malo, već kao preterano veliko, uz obrazloženje da primaoci tolike pomoći neće biti motivisani da traže posao. Demonstriralo se protiv ranijeg, a ne kasnijeg odlaska u penziju i za veće investicije. Sindikalni zahtevi nisu bili socijalni, već su ličili na zahteve racionalnih liberala.

Sa druge strane, koaliciona vlada populističkog Pokreta pet zvezdica i desnopopulističke Lige podržala je još ranije proteste "žutih prsluka" u Francuskoj, koji bi po prirodi stvari trebalo da predstavljaju horor za svaku vlast. Kao i drugim evropskim vladama i predsedniku Francuske Emanuelu Makronu jedino je stalo do toga da brani interese elita a ne interese naroda, stoji u obrazloženju italijanske vlade.

Tako ispada da su sindikalni protesti u Italiji na istoj liniji sa neoliberalnim PR političkim proizvodom Makronom, a populistička italijanska vlada na liniji sa uličnim protestima obojenim šarolikim nezadovoljstvom u Francuskoj.

TEMPIRANA BOMBA

Protest "žutih prsluka" u Francuskoj može da se analizira i kao matrica za buduće masovne proteste koji prete Evropi: niko ga nije naslutio, piše berlinski "Tagescajtung", jednostavno ga Makron nije predvideo, a ne može da mu doskoči jer nije centralno organizovan, iza njega ne stoje ni sindikati, ni partije, ni nevladine organizacije, već je spontano nastao na društvenim mrežama i preselio se na ulice.

Protest je difuzan, otvoren, anarhističan, besan, u njemu učestvuju desničari, levičari, ljudi načelno nezainteresovani za politiku, kao i aktivisti političkih partija, nije izrazito protiv EU, ali je sumnjičav prema Makronovom evropskom patosu. Protestujući i protiv povećanja poreza za Francuze sa manjim i srednjim prihodima, "žuti prsluci" su za trenutak preuzeli i ulogu demoliranih sindikata.

Protesti u Francuskoj mogu da se posmatraju i kao tempirana bomba koja može svakog trenutka da eksplodira u bilo kojoj državi Evropske unije, sa ekstremno desnim, ekstremno levim, mešanim ili umerenim nabojem.

SOCIJALNA KOMPONENTA

Dok su protesti, na primer, u Austriji jasno socijalno motivisani (opozicija se protivi produžavanju radnog vremena), protesti u Francuskoj i Mađarskoj imaju izraženu socijalnu crtu na koju se, međutim, nakalemilo sve i svašta.

Mađarska je nabolji primer za mutirani demokratski sistem unutar EU, jer protesti protiv Orbana mogu da se uporede i sa protestima protiv vulgarne zloupotrebe vlasti, kontrole medija, brutalnog obračunavanja sa neistomišljenicima, sve u svemu, protiv autokratije Aleksandra Vučića u Srbiji, i sa protestom "Žutih

Ubistva, autokratija i korupcija

U poslednje vreme ni građani zemalja Višegradske grupe (V4), koju čine Poljska, Češka, Mađarska i Slovačka, nisu imuni na proteste zbog različitih društvenih anomalija i političkih i ekonomskih problema

U Varšavi, ali i drugim većim gradovima u Poljskoj, sredinom januara okupile su se hiljade ljudi na protestima održanim pod sloganom "Stop mržnji", a nakon ubistva gradonačelnika Gdanjska Pavela Adamoviča. Masovni protesti potresli su Poljsku i prošle godine kada se javnost pobunila protiv vladine reforme pravosuđa, kojom se faktički uvela kontrola vladajuće partije Pravo i pravda nad sudovima. Zbog toga je Evropska unija otvoreno zapretila zvaničnoj Varšavi oštrim kaznama i sankcijama.

Inspirisani sličnim vidovima protesta u Srbiji, i poljski malinari su prošle godine prekinuli berbu malina kako bi naterali vladu i prerađivače da povećaju otkupne cene.

KORUPCIJA, UBISTVO NOVINARA: U novembru prošle godine nije mirovala ni Češka. Hiljade Čeha okupile su se u Pragu i još 20 gradova širom zemlje zahtevajući ostavku premijera i tajkuna Andreja Babiša. Zbog skandala u vezi sa zloupotrebom subvencija Evropske unije – ispostavilo se da je Babiš nezakonito koristio novac iz evropskih fondova za svoju porodičnu farmu – kao i zbog činjenice da se nije verodostojno odbranio od optužbi da je bio agent čehoslovačke komunističke tajne policije StB, građani su zahtevali da se premijer povuče sa funkcije.

Mada je reč o različitim povodima za građanske proteste, činjenica je da postoje određene zajedničke crte svih protesta u istočnoj Evropi. Među njima je i sve izraženiji osećaj većeg dela stanovništva da više nema nikakav uticaj na političke, ekonomske i društvene tokove; da vlasti klize u sve veći stepen populizma i autokratije; da nedostaju ideje i vizija kako da se unapredi društvo na opštu korist. Tu je i uverenje građana da političkim elitama – otuđenim od problema i života običnih ljudi – dominantno vladaju korupcija, klijentelizam i puka želja za moći.

ZA PRISTOJNU SLOVAČKU: Nakon prošlogodišnjeg brutalnog ubistva istraživačkog novinara Jana Kucijaka i njegove verenice, u Slovačkoj su održani najveći protesti još od vremena tzv. plišane revolucije 1989. godine i pada komunističkog režima u toj zemlji. Desetine hiljada Slovaka u Bratislavi, ali i u 47 gradova širom zemlje svakodnevno su se okupljali pod jedinstvenim sloganom protesta "Za pristojnu Slovačku".

Nakon pritiska javnosti, premijer Robert Fico bio je prinuđen da podnese ostavku. Organizatori skupova i prijatelji ubijenog novinara nisu dozvoljavali političarima da vode ove proteste, već su se demonstrantima obraćali novinari, učitelji, umetnici i aktivisti nevladinih organizacija.

UROŠ MITROVIĆ

prsluka" i demonstracijama u Austriji.

U netradicionalnim demokratijama kakve su Mađarska i Srbija diktatorska crta Orbana i Vučića jednako je iritantna za mnogobrojne građane Mađarske i Srbije, kao što sujeta i elitistička nadobudnost Makrona iritiraju mnoge Francuze u francuskoj tradicionalnoj demokratiji.

Nekontrolisani i neorganizovani protesti koji brzo rastu, mogu brzo i da se raspadnu. Mogu da budu miroljubivi, ili nasilni. Njihov efekat može da bude nikakav, privremen ili trajan, potencijalno i razarajuć. Ti fluidni protesti, ako ih iskoristi neka politička snaga, mogu da dovedu i do pada vlade, što je bio slučaj u Makedoniji, a što naročito pomno analizira Vučićev glavni štab.

U svojoj suštini, svi ti šaroliki protesti širom Evrope su pokreti koji se traže, ispipavaju prostor, lutaju, ponekad poprimaju ružne obrise, a uvek su krhki, piše "Tagescajtung". Njihov bes nije suštinski usmeren, na primer, prema izbeglicama koje otelovljuju globalizam, već protiv svega onoga što predstavlja neoliberalizam. Levičarski dnevni list zaključuje da to "nije loša vest".

Problem je, međutim, u tome, što do istog zaključka može da dođe i neki desničarski autor, koji svoju državicu hoće da brani od "korumpirane" briselske administracije i "najezde migranata" i uvede ponovo liru, franak ili marku.

Evropa se svakako nalazi na prekretnici koja se reflektuje u uličnim protestima, čiji je razvoj i krajnji ishod nepredvidiv. ¶

ANDREJ IVANJI

ČEMER I JAD ZABO

Blizu pet hiljada migranata i dalje je blokirano u Bosni i Hercegovini i živi u nadi da će uspeti da pređe granicu sa Hrvatskom i nastaviti dalje, u Zapadnu Evropu

Sarajevo, Bihać, Velika Kladuša

Izačić je malo mesto na severozapadnom rtu Bosne i Hercegovine, na samoj granici sa Hrvatskom. Noć je pala, sneg neprekidno veje. U ledenoj verandi kafića "Stari Bej" pet mladića iz Alžira i Maroka sede u jaknama, sa malim rancem kraj nogu, i posmatraju automobile koji prolaze jedinom ulicom sela. Jedan kamion usporava i zaustavlja se ispred prodavnice preko puta. Istog trenutka dvojica mladića ustaju, pretrčavaju ulicu i nestaju, da bi se ubrzo vratili na svoje mesto, mokri od snega, drhteći. Pokušali su da se sakriju u gepek ispod kamiona, ali bio je zaključan.

"Imam prijatelja koji je uspeo", kaže 21-godišnji Mustafa iz Alžira. "Posle 30 sati stigao je u Austriju." Mnogi migranti uspevaju da prođu. Nekima se posreći pa se dogovore sa vozačem, a vozač sa policijom, te skener prestane nakratko da radi. Druga opcija je dogovor sa taksistom koji posreduje sa policijom."

"Prelazak ove granice nije jako težak ako imate novac", objašnjava jedan humanitarni radnik. Ali Mustafa i njegovi prijatelji nemaju novca. Preostaje im *the game* (igra), a to je pokušaj prelaska granice pešice, izbegavajući patrole. Što je gore vreme i teži uslovi, to su manje šanse da će biti policije.

U patikama, bez ikakve opreme, rizikujući život, migranti hodaju po dubokom snegu preko brda. Prošlog leta su makar otklonjene mine preostale iz ratova devedesetih. Prema podacima IOM-a, u proteklih godinu dana 23.500 migranata, uglavnom iz Pakistana, Avganistana, Iraka, Irana, Sirije, Jemena i Severne Afrike, prošlo je kroz Bosnu na putu ka Zapadnoj Evropi. Ova nova ruta razvila se u proteklih godinu dana nakon zatvaranja mađarske granice. Račvaju se dva puta, jedan vodi u Bosnu preko Srbije, a drugi preko Grčke, Albanije i Crne Gore.

HAPŠENJE I BATINE

Mustafa je već desetak puta pokušao da prođe, neki od njegovih prijatelja i više, ali se uvek završi sa *push-back*, to jest hapšenjem u Hrvatskoj i prisilnim povratkom u Bosnu i Hercegovinu. Na okrutnost hrvatske policije žale se gotovo svi migranti, pa je privukla pažnju i Saveta Evrope. "Pretukli su muškarce, razbili ekrane svih telefona, uzeli novac, a onda su nas gurnuli u automobile i vozili do neke reke. Tu su nas sačekali maskirani ljudi sa palicama i preteći viknuli 'Bosna je tamo'", priča 26-godišnja Džamila, pripadnica manjinske arapske zajednice iz grada Ahvaza u Iranu.

"Prešli smo reku Glinu i zatim hodali šest dana u snegu do kolena, kroz šumu pod temperaturama uveliko ispod nule", kaže ona, iscrpljena i promukla. Iz bogate porodice, obrazovana, na tečnom engleskom jeziku objašnjava kako je morala da napusti Iran zbog pritiska režima na njenu zajednicu i ubistva njenog oca. Zahvaljujući novcu koji je prikupila njena sestra koja živi u Nemačkoj, brat i ona su došli avionom u Beograd, direktnim letom iz Teherana. Imali su više od 7000 evra, platili su po 1500 posredniku da pređu Drinu, pa još da prekorače u Hrvatsku. Sada više nemaju ništa.

NERVOZA I TUČE

Veliki broj migranata, poput Džamile, boravi u kampu Bira u blizini Bihaća, ogromnom skladištu nekadašnje fabrike rashladnih uređaja. IOM je iznajmio prostor prošle jeseni kada je postalo jasno da država BiH neće obezbediti smeštaj, a humanitarna situacija za migrante koji borave po parkovima i livadama postala kritična zbog hladnog vremena i učestalih demonstracija. Danas je u kampu Bira smešteno preko 2200 ljudi, a bilo je predviđeno da ih boravi 1500.

Na raspolaganju su nekoliko tuševa sa hladnom vodom i četiri mašine za pranje veša. Takođe su obezbeđena tri obroka dnevno, odeća i pribor za osnovnu higijenu. Muškarci, samci, zgurali su se u šatore turskog Crvenog meseca, odvojeni metalnim panelima od porodica, dece i žena, kojima su dodeljeni kontejneri. Svetlost dana tu ne dopire. Napetost je ekstremna, tuče svakodnevne.

Tokom noći 1. februara desetoro ljudi je povređeno, od kojih troje teško, nakon izbivanja masovne tuče u kojoj su korišćeni no-

RAVLJENIH LJUDI

ZIMA I BOLESTI I BATINE:
Na granici Bosne i Hrvatske
Foto: Tanjug AP Photo

ževi i gađalo se metalnim krevetima. Policija kantona je intervenisala, uhapsila oko 50 ljudi, od kojih je 11 pritvoreno (osam Avganistanaca, dva Pakistanca i jedan Indijac).

POMOĆ VOLONTERA

Neki su godinama na putu, kao Fazal Amin (23) zvani Armani, jer se trudi da bude čist i da nosi stvari koje nisu pocepane. Deportovan je iz Nemačke 2016. godine, vratio se u Avganistan i saznao da su mu talibani pobili celu porodicu. Ponovo je pobegao. Uprkos dva *push-backa*, udaraca, uništenog konektora za napajanje telefona, nasmejan je. Objašnjava pomalo na srpskom, koji je naučio tokom dvomesečnog boravka u Beogradu, pomalo na drugim jezicima koje je usput naučio, kako je ponosan redar i član "parlamenta" kampa. Delegati koji zastupaju sve nacionalnosti, pokušavaju da reše rastuće žalbe i da amortizuju sukobe. Džamila je jedina žena.

Još dva "privremena prihvatna centra" u Unsko-sanskom kantonu, Sedri i Borići, pod upravom IOM-a otvoreni su za najugroženiju populaciju, porodice, žene i maloletnike bez pratnje. Borići, bivši đački dom, napušten od ratnih devedesetih, postao je ogroman skvat gde se više od hiljadu ljudi tiskalo u strašnim nehigijenskim uslovima. EU je jesenas finansirala renoviranje zgrade, koje je još u toku.

Dok pojedini građani Bihaća i Velike Kladuše potpisuju peticije protiv prisustva migranata, drugi pomažu, kao Aida Behrem, predsednica "Žena sa Une". Zahvaljujući partnerstvu sa "Save the children" organizuju aktivnosti za decu u jednom od kontejnera Bire i u Sedri i vode ih na časove bosanskog jezika koje obezbeđuje Unicef.

Tako je nedavno nekoliko dece selo u klupe osnovne škole u Bihaću. "Prije godinu dana, u moju piceriju drhteći je ušao jedan migrant; dao sam mu hranu", priča Asim Latić, veteran rata iz Velike Kladuše koji je ostao bez pola stomaka nakon eksplozije granate tokom rata. "Sutradan ih je bilo deset, pa 30... onda sam zatražio pomoć od vrtića, nevladinih organizacija i volontera. Sa prijateljima, bogalji rata kao što sam ja, sada delimo 400 obroka dnevno", kaže Asim, grdeći kantonalne vlasti koje pokušavaju da spreče njegove napore, pa su čak i blokirale račun. "Vlasti u Unsko-sanskom okrugu pozvale su mrežu volontera da napuste Veliku Kladušu, sa ciljem da ograniče broj migranata. Ali samo pojačavaju ugroženost", kaže Stephane Moissaing, šef regionalne misije "Lekara bez granica" (MSF).

ODSUSTVO VLASTI

Oni koji se plaše da budu napadnuti u kampovima IOM-a, uglavnom Afrikanci sa severa Afrike, malobrojniji i stoga ranjiviji u slučaju tuča, ili oni koji ne žele da budu registrovani, pronalaze utočište u sobama koje iznajmljuju za pet evra na dan ili u napuštenim prostorima. Najveći takav prostor je u srcu starog grada u Sarajevu, samo nekoliko koraka od Sebilj fontane, u bivšoj fabrici podnih obloga.

Tu noći i Lahsen, iz Alžira. Obuo je stare patike kao papuče ne bi li mu zarasle rane na promrzlim nogama. "Hodao sam sedam dana po snegu pošto me je hrvatska policija uhapsila blizu granice sa Slovenijom", kaže on, držeći ruke u džepovima kako bi se ugrejao.

U skloništu su dve prostorije, na brzinu izolovane alu-folijom koju su obezbedile nevladina organizacija Aid brigade, kao i peći na drva. Prema podacima "Lekara bez granica", tu boravi 50 do 60 ljudi. Svake nedelje njihov tim čisti i uklanja fekalije da se ne bi širile bolesti.

U kasno ledeno jutro, iscrpljeni, neki još spavaju, ali većina privremenih stanovnika otišla je u potragu za hranom. Dvoje mladih Marokanaca su upravo stigli, Lahsen im ukratko objašnjava gde da nađu besplatne obroke. Nekoliko kilometara od centra Sarajeva, u kraju Čengić Vila, dobrovoljci Aid brigade dele 160 obroka dnevno, u 13h i 18h. Pretres pred ulazak je obavezan. Ros, dvadesetogodišnja prelepa plava Holanđanka, nadgleda svoj tim i žali se na potpuno odsustvo organa vlasti. "Kao da ti ljudi ne postoje. Računaju samo na naša skromna sredstva", kaže ona.

ČEKAJUĆI REŠENJE

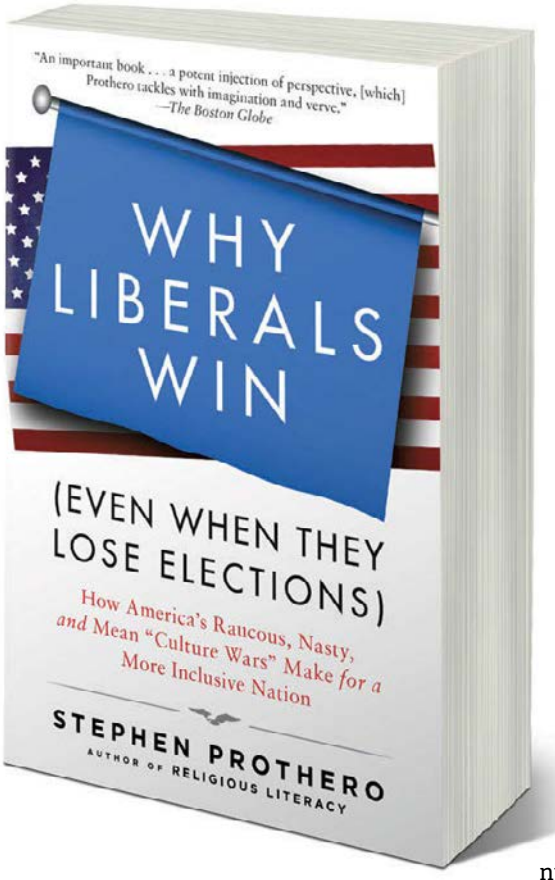
Poslednjih nedelja sve više migranata napušta Bosnu i Hercegovinu i vraća se u Srbiju kako bi dočekala proleće u boljim uslovima. Ovde već nekoliko godina EU donira novac kako bi se u kampovima održavao prihvatljiv nivo, a njima upravljaju državni službenici. "Srpska policija pušta migrante jer je Beograd od 2016. godine primio skoro 100 miliona evra evropske pomoći i 'treba' da napuni svoje kampove kako bi opravdao održavanje istih", objašnjava Stephane Moissaing, i podseća: "Migracija znači mnogo novca, direktnih i indirektnih radnih mesta, trgovinu, legalnu i ilegalnu. A to je dragocen izvor prihoda za sve balkanske zemlje." "Naravno, svi očekuju novi talas u proleće", kaže šef MSF-a.

On objašnjava da "se granice Hrvatske neće otvoriti, mnogi ljudi će ostati u Bosni, u regionu Bihaća, barem dok se ne pojave novi putevi. Zato je EU 2018. godine izdvojila 7,2 miliona evra za poboljšanje uslova prihvata migranata u Bosni i Hercegovini, koja je postala sigurnosni međuprostor na granici EU. Birokratski rečeno, u pitanju je "eksternalizacija" migracionih tokova u očekivanju "rešavanja osnovnih uzroka migracije". ¶

MILICA ĆUBRILO FILIPOVIĆ

Rat različitih pogleda

Stiven Protero,
Zašto liberali pobeđuju
(čak i kada gube izbore)
Harper, Njujork, 2016.

Stiven Protero je profesor na Univerzitetu Boston i autor nekoliko čitanih knjiga o religiji u Americi, a u ovoj najnovijoj, posvećenoj "kulturnim ratovima", odlučio je da napravi iskorak: na osnovu istorijskog materijala koji zauzima oko tri četvrtine teksta, Protero promišlja američke "kulturne ratove", njihove uzroke, njihovu prirodu i ishode. "Kulturni rat" je danas uvrežena sintagma u Americi i treba je razumeti kao sukobljavanje dvaju različitih pogleda na svet, odnosno dveju "kultura"; dva sukobljena stanovišta su uvek predstavljena u pojedinačnim spornim pitanjima koja su u domenu morala i religije, i van strogo političkog domena. Na jednoj ravni taj rat je, naravno, politički, i strane u njemu se manje-više poklapaju sa dvema strankama koje u Americi pokrivaju čitav politički prostor. Takođe, ishod pojedinačne bitke u tom ratu ima svoje političke posledice i na različite načine utiče na politiku, ali njegovi izvori su po strani od politike, ili bismo možda smeli da kažemo – na planu dubljem od politike. Pitanja koja će pokrenuti sukobe odnose sa na kulturno samorazumevanje, recimo "šta znači biti Amerikanac", ili "kakva smo mi to nacija", odnosno, kako se to uobičajeno kaže – "kulturni ratovi" su "ratovi" za "dušu Amerike". To znači da oni izazivaju velike strasti i dovode do potezanja najtežeg oružja. Zato nisu tek samo sukobi, nego "građanski ratovi bez nasilja", kako kaže jedan teoretičar. U svakoj zajednici, naravno, postoje borbe oko vrednosti i simbola koji tu zajednicu definišu, isto kao što se i jedno i drugo s vremenom menjaju, ali te borbe prerastaju u "rat" onda kada njihov intenzitet postane toliki da obe strane počnu da veruju da se radi o sukobu svetla i tame, dobra i zla, o samom opstanku nacije i države.

OD DŽEFERSONA DO DANAS

Iako je sintagma "kulturni rat" počela da se upotrebljava tek početkom devedesetih, ti "ratovi" postoje, tvrdi Protero, otkad su se kolonisti na američkom kontinentu izborili za nezavisnost. Kako što stoji i u neobično "objašnjavalačkom" naslovu i podnaslovu njegove knjige, tema prvih sukoba bio je još Tomas Džeferson, čiji su protivnici tvrdili da je on tajni "vernik Kurana", ili u najmanju ruku nedovoljno hrišćanin, zatim da je libertin i pro-francuski raspoložen (što je u to vreme značilo simpatizer Francuske revolucije i terora koji je usledio), te da će njegova pobeda na predsedničkim izborima 1800. godine biti kraj Amerike kakvu tadašnji Amerikanci poznaju i vole; čitavo prvo poglavlje knjige Protero posvećuje predstavljanju argumenata dveju strana, njihovog rečnika i njihovog načina borbe. Naredno poglavlje posvećeno je netrpeljivosti prema katolicima na novom kontinentu, zatim i obračunima i sukobima do kojih je dovelo antikatoličko raspoloženje. Sledeći na redu bili su mormoni, koji su od samog početka odbacivani, maltretirani i proganjani, da bi u nekom trenutku počeli da se ništa manje agresivno brane, što je onda često dovodilo i do krvavih obračuna. I konačno, pre nego što se upusti u savremene teme, Protero analizira i prohibiciju, to jest zabranu točenja alkohola, koja je u Americi trajala od 1920. do 1933. godine. U svim tim "ratovima", kaže Protero, pobedu je odnosila jedna – liberalna strana. Naime, ne samo što je Džeferson svojevremeno pobedio na izborima (i svojim držanjem smirio tenzije u zemlji), nego je ono što mu je prebacivano s vremenom prestalo da se shvata kao sporno. Katolici već odavno nisu tema ni u kakvoj raspravi o identitetu u Americi, a jedan katolik je već bio izabran za predsednika (Džon Kenedi), dok su trenutno pet od devet sudija u Vrhovnom sudu katolici, i tako dalje; slično je i sa mormonima koji se danas, u najgorem slučaju, posmatraju kao pomalo bizarna grupa. Prohibicija je samu sebe porazila jer ono što se njome htelo postići naravno da nije postignuto, ali su zato neželjeni efekti bili takvi da praktično nije bilo nikakvih otpora njenom ukidanju. I u savremenim kulturnim ratovima liberali pobeđuju – na federalnom nivou je priznat homoseksualni brak, zabranjeno je onemogu-

na svet

DONALD TRAMP: Proterova knjiga je objavljena pre nego što je započela najnovija američka politička drama Foto: AP

ćavati prekid trudnoće i tako dalje. Teorijski deo knjige posvećen je Proterovom objašnjenju zašto se to dešava, otkud tako jednolični ishodi, uprkos i nezavisno od toga što liberalni tabor, vezan za Demokratsku stranku, ume da gubi u borbi za političku vlast.

Pobeda u kulturnom ratu, dakle, znači da je pitanje koje je jednom bilo sporno polako prestalo da se uopšte opaža kao pitanje. Evo jednog primera kojim se Protero ne bavi eksplicitno u svojoj knjizi: pitanje prava glasa žena bilo je svojevremeno tema žučnih i naizgled ozbiljnih rasprava i argumentacija, a danas je nezamislivo da bi se zaista moglo razmišljati o uskraćivanju prava glasa za žene. U Americi će uskoro novim generacijama biti čudno kada na snimcima iz Kongresa, i sa raznih političkih sastanaka iz sredine dvadesetog veka, budu gledali sve same muškarce, mahom sredovečne i dežmekaste, kako sa cigaretama u rukama važno sede i govore dubokim glasom. Na poslednjim izborima za Predstavnički dom prvi put su poslanice postale dve Indijanke, jedna muslimanka, jedna devojka od tek dvadesetak godina, a trenutno se uveliko radi na adaptaciji zgrade gde se održavaju zasedanja pošto treba proširiti i dodatno opremiti ženske toalete, dodati prostorije za presvlačenje beba i tome slično. Taj front je zatvoren, i ta bitka je dobijena, što znači da se sada toleriše raznolikost, da nova pravila podrazumevaju nove varijacije, da je više toga dopušteno.

Na političkom planu takva vrsta pobede u "kulturnom ratu" znači da je i konzervativna strana, uz manje ili više gunđanja, pristala na novu situaciju. U novom izbornom krugu njihove izborne šanse neće nužno biti umanjene, naprotiv, jer njihov politički uspeh može, na jednoj strani, da zavisi od tema koje su uže političke i ekonomske i ne dotiču pitanje upravo okončanog "kulturnog rata", ili od nekog novootvorenog "kulturnog fronta" koji će iznova mobilisati konzervativne snage.

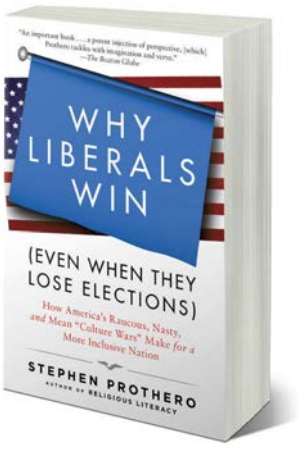
KAKO POČINJE RAT

Pitanje je sada zašto u američkim "kulturnim ratovima" uvek pobeđuje liberalna i progresivna strana? Protero kaže da se objašnjenje završetaka "ratova" krije u tome kako počinju. Naime, "ratovi" započinju kada jedna strana, "konzervativna", počne da se bori za stvar koja je već unapred izgubljena. Treba usput pomenuti da Protero konzervativizam shvata u širem smislu reči, koji se ne poklapa potpuno sa američkom političkom iteracijom tog pojma. Politički konzervativizam na novom kontinentu naglasak stavlja na "konzerviranje", to jest čuvanje i održavanje najpre osnovnih "osnivačkih" načela, onih koja su zapisana u američkom Ustavu, i kao deo američke tradicije, a zatim i ostalih načela koja omogućavaju zajednicu zasnovanu na toj tradiciji i tom Ustavu; u širem smislu, koji je za Proterov argument relevantan, konzervativizam se trudi da očuva i određeni način života koji promenama može biti ugrožen, zatim podrazumeva i borbu da se na staro vrati ono što je u međuvremenu promenjeno, da se obnovi ono što je nekada postojalo i, konačno, da se iz zajednice isključe svi oni koje konzervativci smatraju odgovornima za to što je do promena došlo; u skladu s tim, "liberali" bi bili oni koji veruju u to da su promene neminovne, koji ih dočekuju otvorenih ruku i koji žele da se što više različitih grupacija, sa svim svojim specifičnostima, uključi u javni život. Prema Proterovoj tezi, "kulturni ratovi" uvek započinju tako što konzervativna strana postaje uznemirena zato što se nešto menja, i što je ugroženo nešto što ona smatra vrednošću koja mora da se očuva; na napade konzervativaca liberali odgovaraju istom merom i rat se rasplamsava. Iako se na prvi pogled čini da su, recimo, šezdesetih godina hipi pokret i nov način života mladih bili »

inicijatori "kulturnog rata", Protero kaže da treba da pogledamo pobliže i videćemo da društvene promene uvek prate svoju unutrašnju – kao i spoljašnju – logiku, a da je "kulturni rat" rezultat toga što konzervativne snage reaguju agresivno i neprijateljski, i uleću u borbu sa željom da zaustave trend koji polako već uzima maha. Dakle, kada je promena započela, kada je kretanje već tu, bude se i sabiru snage koje žele da tome stanu na put. I onda više nije reč samo o "društvenoj promeni" nego o "kulturnom ratu". I taj "rat" se onda završava time što se promena, uz otpore i sukobe, na kraju etablira. Ono što je bila tačka razdora, u nekom trenutku postaje tačka konsenzusa i uspostavlja se "nova normalnost". Naravno, treba dodati da u jeku sukoba obe strane formulišu svoji poziciju delom i reagujući na svoje protivnike i najčešće zastupaju radikalne pozicije, ali kada jednom sukob umine, razrešenje uvek podrazumeva i izvestan kompromis.

Društvo se na kraju malo izmenilo, liberali su pobedili – odnosno, svaki put se iznova događa ono što se moralo dogoditi, ono što je od početka bilo očigledno da će se dogoditi. Iako Protero to ne kaže eksplicitno, jasno je da bi eventualno preobrtanje tog uobičajenog toka stvari, to jest pobeda konzervativnih snaga i zaustavljanje promena, značilo pad u fašizam, značilo bi diktaturu i ulazak u veoma mračan i opasan period. Amerika je srećna zemlja utoliko što njene institucije i njena načela, za sada, ne dopuštaju takav obrt događaja.

Ako je Protero u pravu, postavlja se pitanje zašto se onda uvek iznova obnavljaju ti "ratovi" i otkud gubitničkoj strani resursi za uvek novu uzbunu povodom neke nove teme? Protero objašnjava da "konzervativna dispozicija" podrazumeva nervozu i uznemirenost kada se čini da je ugroženo nešto od onoga što oni smatraju vrednim da se očuva – a nakon jedne izgubljene bitke svaka naredna deluje značajnije i urgentnije, svako novo pitanje se čini u većoj meri presudnim od prethodnog. Iako uvrežene promene postaju deo pogleda na svet i među konzervativnim svetom, to ne znači da neki naredni upad novine neće pobuditi nove strahove. I tako stalno iznova. No, naravno, ovakvo objašnjenje je samo svedeni skelet koji u manjoj ili većoj meri odgovara realnosti. Koliko su stvari zapravo zamršene, Protero demonstrira na jednom od istorijskih primera. U slučaju prohibicije alkohola, na primer, argumenti dveju strana nisu bili oštro podeljeni po predstavljenoj liniji. Svi istorijski dokumenti svedoče da je alkohol tradicionalno bio deo svakodnevnog života u Americi, čak i više i češće nego što su to navikli posetioci iz starog sveta, koji su onda o tome pisali izveštaje i prikaze. Zagovornici zakonske zabrane točenja alkohola velikim delom su bili "progresivisti" koji su u ime morala hteli da društvu nametnu ograničenja, da zakone upotrebe kao batinu i da neodgovorne doteraju u red. Takvi progresivisti su svakako hteli nešto novo i to novo su hteli da uvedu pomoću sile zakona. Ipak, Protero u svom objašnjenju naglasak stavlja na to da je u osnovi takvog progresivističkog držanja bilo očuvanje nečega što je drevno, vredno i dragoceno. Alkohol, po njihovom mišljenju, razara ono što je tradicionalna osnova društva, a pre svega porodicu i ljude – ili, preciznije rečeno, muškarce čini nemoralnim i neodgovornim. Dakle, alkohol treba zabraniti zato da bi se postigao određeni cilj, a taj cilj je sasvim tradicionalan, te u tom smislu je, kaže Protero, i ovaj "progresivizam" samo deo arsenala u borbi za povratak vrednostima koje su na ovaj ili onaj način dovedene u pitanje.

Na samom kraju knjige, Protero, pun optimizma, kaže da možda nije neizbežno da Amerika stalno ide iz jednog u naredni ciklus "kulturnih ratova", te da je moguće spornim "kulturnim" pitanjima prići hladnije glave i sa manje patosa, odnosno iz "ratova" se vratiti na nivo "debate". Liberali treba da imaju u vidu da i konzervativna strana ima svoje argumente koji se zasnivaju na sentimentima i u dokumentima koje svi Amerikanci smatraju presudnim za svoj nacionalni identitet. Proterova teza je da treba obezbediti dovoljno prostora za sve opcije i za njihovo nadmetanje, a da način tog nadmetanja ne mora da bude "ratnički". On misli da je to izvodivo ukoliko birači odluče da ignorišu najžustrije i mržnjom nabijene glasove. No, čak i ako se nastavi po starom, uvek će na strani otvorenosti biti dovoljno onih koji će održati živim liberalni duh Amerike i nastaviti da ostvaruju "kulturne pobede" progresivističkoj strani.

Proterova knjiga je objavljena 2016. godine, pre nego što je započeo najnoviji ciklus američke političke drame sa Donaldom Trampom na čelu. Možda bi bilo zanimljivo pogledati kako Proterove analize izgledaju u svetlu onoga što se dešavalo u međuvremenu.

Najpre, danas je očigledno da su neke od tema koje je Protero ocenio kao zaključene iznova prodrle u javni prostor. Dobar primer je pitanje abortusa, koje je od 1973. godine navodno načelno rešeno kada je presudom Vrhovnog suda na čitavoj teritoriji Sjedinjenih Država zabranjeno da se abortus uskrati, i koje je, navodno, s vremenom postalo nekontroverzno. Doduše, osamdesete i devedesete obeležili su protesti ispred klinika, fizički napadi na lekare i sestre, a nekoliko lekara je i ubijeno samo zato što su vršili abortuse. Kada je nasilje prestalo, mnoštvo organizovanih grupa je nastavilo da uporno i promišljeno radi na podrivanju prava na abortus. Njihov cilj je bio da abortuse na svaki način učine teže dostupnim – od toga da se na svim nivoima uvode nova pravila, recimo o obaveznom periodu čekanja, obaveznoj konsultaciji sa psihologom i ultrazvučnom pregledu, do uskraćivanja finansiranja ne samo klinikama koje vrše taj zahvat, nego čak i onima koje daju obaveštenja o abortusu kao opciji. Decenijama već traje ogorčena rovovska bitka po sudovima i u zakonodavnim telima, protivnici abortusa beleže uspehe i vrlo pouzdano čuvaju vatru otpora pravu žene da sama odlučuje o svojoj trudnoći. Kada su konzervativne snage predvođene Donaldom Trampa stigle i do Bele kuće, i kada je došlo na red i postavljanje novih sudija u Vrhovni sud, odjednom je pravo na abortus isplivalo na površinu javnih rasprava – naime, više nije delovalo pot-

puno neverovatno da bi eventualna konzervativna većina u Vrhovnom sudu mogla da preinači raniju sudsku odluku. U konzervativnim krugovima postoji raspoloženje za to, pravni argumenti se bruse već godinama, čeka se samo dobra prilika; konzervativno javno mnjenje je takođe tu. Zasad je sve još u vazduhu.

TRAMP I IMIGRACIJA

Zatim, pitanje imigracije. Protero u svojoj knjizi predviđa da će nova liberalna pobeda dovesti do toga da i muslimani postanu deo američkog društva kao i svi ostali, i da više neće biti posmatrani kao opasni i sumnjivi. Tako se i dogodilo – dobrim delom i zbog toga što posle 11. septembra nijedan značajniji napad na američkom tlu nije bio vezan za islamističku ideologiju. Međutim, trenutno je jedna druga grupa stranaca i doseljenika ključna politička tema. Protero pri kraju knjige poimence pominje Donalda Trampa, koji se tada tek borio da postane republikanski kandidat za mesto predsednika, a njegovu izjavu da imigranti iz Meksika "donose drogu, donose kriminal, oni su silovatelji" uzima kao primer neslavnog pokušaja da se oživi tema koju je liberalno napredovanje istorije prevazišlo. Ispostavilo se da je Tramp uspeo da je oživi ili da ona možda nikada nije prevaziđena, nego je samo privremeno zanemarena. Ispostavilo se da je resantiman prema došljacima, najpre onima s Juga, mnogo raširenији nego što se činilo dok na političkom vrhu nije bilo nikoga ko je bio spreman da taj resantiman javno artikuliše i da na svoju stranu prizove ljude koji ga gaje. Danas su, potpuno suprotno od onoga što Protero piše, "Meksikanci" ključni okidač za konzervativnu anksioznost (koristimo znake navoda zato što je zapravo reč o doseljenicima iz različitih južnoameričkih zemalja, a u poslednje vreme među njima je najmanje Meksikanaca).

Dakle, Protero je u najmanju ruku precenio meru liberalnog pomaka u čitavom američkom društvu. Međutim, možda su neke teme specifične ili "otpornije", kao što je isto tako moguće da je odbacivanje došljaka/drugačijih prosto nezaobilazni motiv svakog grčevitog pokušaja da se sačuva postojeće stanje stvari, a da se menja samo to o kojoj se konkretnoj grupaciji radi u svakom pojedinačnom slučaju. Ako se zadržimo na shemi koju nudi Protero, onda smemo reći da na dubljem planu njegova prognoza nije bila promašena. Naime, nedavno se dogodilo i sledeće – na parlamentarnim izborima koji se održavaju svake dve godine, Tramp je odlučio da glavna izborna tema njegove strane i stranke bude upravo insistiranje na antiimigrantskoj bigoteriji, podrivanje strahova od "hordi" i "karavana" (prljavih i bednih, ali isto tako i opasnih) imigranata koji će nagrnuti na granice i razoriti Ameriku. Zato je za odbranu amerikanstva neophodno da se izgradi "zid", kaže on, koji je istovremeno i fizička barijera od spoljašnjeg sveta i simbolička poruka. Da bi koliko-toliko bio ubedljiv, pokrenuo svoje birače i stvorio potrebni nivo dramatičnosti, Tramp je, naravno, morao da izokreće činjenice, da govori neistine i podmeće. Ali na kraju ishod nije bio onakav kakav je očekivao – iako su njegove pristalice bile oduševljene i temom i načinom na koji je vodio kampanju, mnogo je jači bio otpor i zgražavanje koje je izazvao kod ostalih. Od birača izašlih na parlamentarne izbore, 8,5 odsto više njih glasalo je za demokrate – što je za američke prilike enormna razlika, najveća otkad su demokrate pobedile na izborima nakon afere Votergejt.

Zanimljivo je da je tema imigracije izabrana "proizvoljno", odnosno ne zato što postoji neka realna kriza, ili što je situacija gora nego inače, ili zato što ne postoje načini, nezavisno od uzbunjivanja javnosti i plasiranja lažnih priča i očekivanja, da se problemi reše, nego samo zato što, prema kalkulacijama Trampovog bliskog okruženja, republikanskim kandidatima najbolje šanse za pobedu daje atmosfera straha, ugroženosti i uznemirenosti (koja dodatno skreće pažnju sa različitih istraga koje potresaju državni vrh i samog Trampa). Drugim rečima, kalkulacija je bila da je "kulturni rat" za republikance bolja opcija.

Jedno je, dakle, izvesno – zasad je potpuno iluzorna Proterova nada da bi "kulturni ratovi" mogli da se pretvore u "normalne" političke rasprave u kojima se argumenti shvataju ozbiljno. Rovovska borba, emocije, drama, osećaj egzistencijalne ugroženosti i krajnja netrpeljivost – svega toga ima u izobilju. Svako u Americi će vam reći da "nikada dosad" društvo nije bilo ovako raspolućeno i unutar sebe zavađeno. No, da li će opet na kraju liberalna otvorenost odneti pobedu? Treba se nadati, a ima dobrih osnova za nadu. Da su birači na parlamentarnim izborima glasali drugačije, da otpor nije bio dramatičan, Amerika bi zaista bila na putu da postane zemlja u kojoj politička situacija liči na ono što danas postoji, recimo, u Kazahstanu. ¶

ALEKSANDRA KOSTIĆ

Pojačaj, pojačaj i vino i žene

Svuda je bilo redno, a najredovnije u ćošku šatre, gde su sa šipki visili slanina i kobasice, crne šubare su složno poskakivale i sve iznova počinjale, "Neće zora da svanjava"...

Belo Blato je gore, do Zrenjanina, na obodu Carske bare. Pravo vojvođansko selo, po popisu iz 2011, u njemu je 12 nacionalnosti. Najbrojniji su Slovaci i Mađari, a stigli su i Srbi. Sve su preživeli, ali ne i tranziciju, tako da se stanovništvo prepolovilo. Pre nekoliko godina su se odlučili da organizuju Festival kobasice ne bi li i tako sačuvali svoju oazu. Reporter krenuo vidi kako je u svu tu ravnicu.

STIGLI SRBI

Dakle, nešto pre Zrenjanina, levo skretanje i pravo u Belo Blato. Dve crkve, katolička i evangelistička, ulica puna tezgi i naroda, otvorena sivo-maslinasta šatra pred kojom mala bina, sa mikrofonom direktor škole, u ulozi voditelja. Ima da kaže da škola ima ime "Bratstvo i jedinstvo", i da se nalazi u ulici "Maršala Tita". Tako je bilo, veli, i tako će biti. Dodaje da je u selu 20-ak naroda, sedam aktivnih jezika, Slovaci, Mađari i Bugari većina, Bugari imaju autentičan jezik i katoličke su vere, ali, svima je zajednički beloblatski jezik, neka vrsta slenga, zajedničkog jezika. Za festival se prijavilo 46 ekipa, impozantno, rekord... Sve je u funkciji održivosti sela...

Voditelj se dohvati mikrofona, uskoro otvaranje, pobednici su svi, videće u kom pravcu će se sve kretati. Reporter stiže ubeleži gajdaša Tomu, koji ima specijalnu pesmu, "Kobasica danas svakom prija/ i banatska dudova rakija"... Pristigoše funkcioneri, jedan glavat, sa Bata Kanda bradicu, drugi bradat i visočiji. Prvo se javi organizator Ištvan, koji zahvali svima takmičarima i svima, predsednik Mesne zajednice Markuš sve pozdravi u ime Mesne zajednice i u lično ime, i reče da je današnji dan lep, pa dade reč gradonačelniku Zrenjanina da svečano otvori manifestaciju. Gospodin sa Bata Kanda bradicom, obmotan debelim šalom, ispod koga je provirivao drveni krstić, imade kaže: Gospodine predsedniče, uvaženi gosti, svaki put je sve bolje i bolje, sve više i više, verujem da će i narednih godina biti sve bolje i bolje, otvaram šestu po redu manifestaciju...

Voditelj objavi da je to priča koju pokušavaju da ispričaju, reporter se priključi kameri koja je snimala direktora Turističke organizacije Zrenjanin. Ovaj izjavi: Dobar dan svima, nalazimo se u Belom Blatu, koliko ovo znači vidite i sami, Belo Blato je specifično, znate i sami, ova manifestacija je primer da je lepo živeti na selu...

Novinar uđe pod takmičarsku šatru, vazdan stolova, na svakom posluženje, kobasice, kulen, slanina, sir, slobodno za poslužiti se. Kroz sve, dižući palac u znak odobravanja, krenu gradonačelnik sa Bata Kanda bradicom, u levom ćošku, gde su kobasice i slanina bili okačeni o šipke šatre, momci u crnim šubarama su ginuli na Maruška, Maruška...

Reporter se vrati do voditelja koji bio na pauzi, koji objasni da imaju dve crkve, da selo osnovale vojvođanske Švabe 1866, selo multikulturno, velika tolerancija, Srbi došli tek 1975, nikad nije bilo nacionalnih tenzija, problem je odlazak ljudi u inostranstvo. Nema obradive zemlje, ljudi se bavili trskarstvom, ribolovom, molerskim zanatom... Ribarsko gazdinstvo Ečka imalo 600 zaposlenih, posle privatizacije ni 60, u poslednjih deset godina broj stanovnika se prepolovio, pao sa 1800 na samo 900, nema posla, i sto dinara velike pare. U osnovnoj školi nastava na četiri jezika, slovački, mađarski, bugarski i srpski, specifičan život, pokušavaju da zaustave vreme i da se održe u njemu.

Se vidi šta ima u šatru, u levom ćošku ne odujima, crne šubare se pogrlile, samo lomi, "Pojačaj, pojačaj, i žene i piće/ niko nije mislio, jednom ostariće"... Ekipama podeljeno meso i prirodna creva, prionulo se na pos'o, seku, melju, mese i prave dolmu. Tomaž Stefan, u paru sa ortakom, obojica beli šeširići, seku i melju, ne znaju ko ima većinu u selu, svi su jedan narod, najvažnije je druženje. Veljko Janjić iz Stajićeva, isto prezime k'o gradonačelnik, samo što on nema NJ, pa nisu u srodstvu, ima da kaže da učestvuju svake godine, uvek prvi ili drugi, znaju da će pobediti najbolji, a to su oni, svako ima svoj recept, zavisi od paprike i začina, na koju rešetku se melje meso...

Opet napolje, na betonu pred šatrom, žongler sa fudbalskom loptom, zastaje, on je Slavko Anđel Slive, amaterski žongler, ovo mu je 2879. nastup, prošo staru Jugoslaviju, Balkan... Na drugoj strani Dom kulture, u velikoj sali svi na soku i pivu, po sredini, ko u češkim filmovima,

VREDNO SE RADILO: Takmičari u akciji
Fotografije: D. Todorović

umetnik za organom, na repertoaru slovačke, mađarske, srpske pesme. Samo što nije stig'o svinjokoljski gulaš.

PROFILISANO

Pravo ulica "Maršala Tita", tezge sa obe strane, naroda k'o u Guči, ne mo'š proći. Sir, paprika, kobasice, pa opet sir, paprika, kobasice, slanina, rakija od kruške, pa mastika, loza, rakija od jabuke. Ima i licideraska srca, doboš torta, suveniri "sa dušom"... Sa crkvi zvona, izbilo podne, reporter nastavi između tezgi, roštilj, pikant lovačke kobasice, mangulica kobasice, "bez nitrita i ostalih srnj", mast od mangulice, prava šunka... slanina dlan debela, "Prva linija odbrane od gripa i Amerikanaca", umesto pečata plavom olovkom nacrtana četiri ocila...

Ko nije kupio, ima oštrači za noževe, štrudla sa makom, med u teglicama od kornišona, veliko veštačko cveće, varjače, drvene daske, drveni čančići, šljivovica, rakija od dunje, kleka, komovica, ima i vina, italijanski rizlong, roze, frankovka, čvarci, svilene bombone, čizkejk, bakini kolači, rakija u originalnoj staklenoj ambalaži, oli ćeš u ženskoj cipelici sa štiklu, kontrabasu ili Ajfelovoj kuli. Svuda "Ukus panonske nizije", metar slanine, metar svinjskih rebara, pa sve od višnje, šoder čvarci, satovi sa slike na kojima mace i kuce, slatka i ekstra slatka paprika, tucani čili, oslikani jastučići, papuče, podmetači za stolice, daljinski za televizore, domaće crno vino, domaće belo vino, još tucane paprike, šargarepa u džaku 150 dinara, beli luk, svaki čenj k'o palac, 150 dinara, čiji je beli luk, njegov, iz Debeljače...

Dalje, niz ulicu, već vašarski deo, privesci, brojanice, farmerke 500 dinara, šest čaša za 300 dinara, još krstića i brojanica, velike zastave Srbije, Crvene zvezde i Partizana, preko puta crkvi ispred kamiona vojna oprema, sve k'o novo, čizme, prsluci, pantalone, potkape, rukavice, sve k'o novo i maskirno, do crkvi i tezge sa plastični autići, beli i žuti medvedići, lutke, brojanice, taj "Koko Šanel"...

Ispred šatre odvrnut Džoni Štulić, "A šta da radim", voditelj obaveštava da imaju mobilne toalete, umoljava muške da ne idu po žbunju i iza drveća. Pod takmičarskom šatrom sve na svom mestu, iz ćoška gde sa šipki vise slanina i kobasice, muzika utihnula, samo čuješ Uuu... Većina ekipa završila pos'o, prešli na aranžiranje, na ovalu jedna pržena i jedna živa kobasica, ispod sir, o'zgo isečeni kiseli krastavci, venac čeri paradajza, na drugom pladnju, nije moglo stane na jedan, isečen kivi, oljuštena pomorandža na kriške. Sve se opustilo, muzika ide od posade do posade, "Pogledaj me mala moja, mala moja, mala moja"... društvo u ćošku prešlo na svoje aranžiranje, u jednoj talandari »

ZDRAVLJE NA USTA ULAZI: Kobasicijada i ostala ikebana

kobasice, u drugoj krompir, pa kad šubare poskoče, "Neće zora da svanjava, dok se dragi ne naspava"...

Takmičari uzeše pladnjeve nose na ocenjivanje, pečena i živa kobasica, okolo crvene i žute paprike, samo zavisi s koje strane je crvena, sa koje žuta paprika. Voditelj objavi da je proglašenje pobednika u 15 sati, pre toga umetnički program kod Bele šatre, i da se svi upute tamo. Pa onda uze pre'stavi gajdaša Tomu, kome nije prvi put da nastupa, ima 1105 nastupa, i to na ozbiljnim manifestacijama, upravo dolazi sa Kopaonika, pročita specijalnu pesmu koju gajdaš Toma specijalno napis'o: U mog strica osam kobasica, sedam prži, osmu strina drži! Na binu se pope Toma, upravo stig'o sa Kopaonika, predstavlj'o Banat, Vojvodinu i Srbiju, evo ga u Belom Blatu. Pa se, sve sa gajde, reče gajdaš Toma: Duni vetre sa Banatske strane, lane moje, sa Banatske strane...

Od bele šatre, gde poče umetnički program pod ime "Banatska bajka", javi se voditeljka, direktor TO Zrenjanin dade svima veliki pozdrav, direktor Kulturnog centra Zrenjanin reče da će pokazati ono što su radili dve godine, sve je jasno profilisano i definisano, program je interesantan, pravac je jasan... Prvi bi mladi glumac, koji imade veli: Kaže meni moj deda, ko uspe da sačuva kolbasu do juna, taj je pravi domaćin... Pošto je program bio profilisan i definisan, reporter izazove pesnika Bogdana Kukolja, umetničkog imena Bogdija, da nastupi pre nastupa. Sklonimo se iza Bele šatre, pa pesnik reče da ima socijalnu, ima ljubavnu i ima šaljivu poeziju, sve vrlo lepe pesme. Za pesmu koju će reći dobio drugu nagradu u Sloveniji, od Srba u dijaspori, drugo mesto podelio sa Borom Đorđevićem. Pesma o virtuelnoj ljubavi: Ja iz Niša/ Mara iz Drniša/ fejsbučili ceo dan do podne/ zapustili vinograde rodne... Jednog dana meni Mara piše/ fejbučiti ja ne mogu više/ od fejsbuka spopala me muka/ meni treba prava muška ruka...

Pod šatrom je sve i dalje bilo redno, ekipa iz ćoška je još bila na "Pojačaj, pojačaj, i vino i žene"... ni u šatri, ni van nje, niko nije zaostajao. Novinar, sa pristiglim Gutom, Novi optimizam, ode do obližnje "Sibile", u Carskoj bari, na mnogo dobru "Carsku riblju čorbu". ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Tvitnuto maknuto

Svakome se dogodi da nešto kaže i momentalno se pokaje. Najradije bi povukao reč kada bi to bilo moguće. Izgovoreno, čulo se, valja se suočiti sa posledicama. Slično je i na Tviteru. Opomeneš nekoga zbog nepismenosti i sekund pošto klikneš utvrdiš da si napravio slovnu ili neku sličnu grešku što "pouku" čini komičnom. Tvit možeš da povučeš, ali su ga drugi već primetili, slikali, sačuvali.

Sada osnivač Tvitera Džek Dorsi nudi rešenje. Kaže kako ozbiljno razmišlja da uvede opciju za uređivanje tvitova i nakon objavljivanja, tako da bi greške mogle da se isprave bez brisanja celog tvita. Štos je u tome što bi se ograničilo vreme za promene, od 5 do 30 sekundi, što je dovoljno za sitne ispravke, za popravku greške nastale zbog brzog ili nespretnog kucanja, recimo. Po mišljenju Dorsija, to ne bi ugrozilo autentičnost i smisao tvitovanja jer se po isteku tog kratkog intervala više ništa ne bi moglo menjati.

Na primedbe da bi takve promene bile od koristi onima koji lansiraju lažne vesti, Dorsi kaže da to nije realno jer neki tviteraši svakako *printskrinuju* zanimljive tvitove čim se objave, a postojala bi i opcija da pogledate originalni post ako postoji sumnja u nečiju lošu nameru.

Nije prvi put da Dorsi govori o naknadnom uređivanju tvitova, ta se priča proteže jedno tri godine unazad. Samo što je ovoga puta prvi put naveo nešto konkretnije o metodu koji bi mogao biti sproveden. I dalje nema najava kada će (i da li će) ova opcija biti uvedena, ali su reakcije uglavnom negativne. Kritičari kažu da je suština Tvitera u spontanosti i brzini, što podrazumeva i svakakve greške i gluposti. Zapravo, to je ono što je na Tviteru najinteresantnije, kažu, ta povremena nepromišljenost i brzopletost. Džeku Dorsiju poručuju da bi mu bolje bilo da je uredio sopstvene tvitove tokom nedavne posete Mjanmaru gde se divio gostoljubivosti i hrani, ignorišući u potpunosti proterivanje pripadnika naroda Rohindža, o čemu je u tom trenutku izveštavao ceo svet.

Ako baš zabrljate na Tviteru, a mogućnosti uređivanja još nema, možete da se vadite na to da vam je neko ishakovao nalog, da se nekako dokopao vašeg pasvorda. Sada i za to postoji izvestan lek u vidu posebnog dodatka brauzeru Hrom. Dodatak se zove "Password checkup" i može se naći na Hromovoj prodavnici. Još je lakše ako te reči samo ukucate u pretraživač, odvešće vas pravo na stranicu gde se dodatak instalira.

Čekap će vam se pojaviti u gornjem desnom uglu brauzera i njegov posao je da proveri da li je neki od pasvorda koji koristite kompromitovan, odnosno da li se nalazi u bazi "provaljenih" i ukradenih pasvorda, koja broji 4 milijarde šifri. Ikonica ćuti u ugliću u zelenoj boji sve dok neki od vaših pasvorda ne bude ugrožen. Tada vam šalje crveno obaveštenje da bi bilo najbolje da ga odmah promenite.

Ono što s nestrpljenjem čekamo jeste kombinacija naknadnog uređivanja tvitova i pasvord uzbunjivača, aplikacija koja nas upozorava da je to što smo napisali i nameravamo da objavimo glupo i štetno. Napredna verzija sprečavala bi nas da tuđe gluposti čitamo. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

VATRA I SLIKA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

TOKOM ISTORIJE LJUDI SU NAUČILI KAKO DA PALE VATRU PRIRUČNIM SREDSTVIMA, ŠTO JE BILA REVOLUCIONARNA, PROMETEJSKA VEŠTINA, KOJA IH JE ODVOJILA OD PRIRODNOG SVETA NJIHOVIH PREDAKA... INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA ŠIBICA OZNAČILA JE NOVI PREOKRET, POŠTO JE TO BIO JEFTIN I LAKO DOSTUPAN PROIZVOD. ONO ŠTO JE TAKOĐE BILO ZANIMLJIVO JE DA JE NA PAKOVANJIMA BILO PROSTORA I ZA SLIČICU, RAZNOVRSNOG DIZAJNA...

SLIČICE SA KUTIJA ŠIBICA IZ POSLERATNE JUGOSLAVIJE ODRAŽAVAJU AKTUELNE TEME – ČETRDESETIH I PEDESETIH GODINA JOŠ UVEK SU PREOVLAĐAVALI SOC-REALISTIČKI MOTIVI, KOJI – SA OVE DISTANCE – NISU BILI LIŠENI IZVESNOG ŠARMA...

...SA PROTOKOM VREMENA, NAGLASAK SE POMERAO KA PROMOCIJI TRŽIŠNIH PROIZVODA... U DANAŠNJE VREME, MEĐUTIM, KADA JE PUŠENJE ZNATNO IZGUBILO NA POPULARNOSTI, I KADA POSTOJE BROJNE DRUGE INSTANT NAPRAVE POMOĆU KOJIH JE MOGUĆE KRESNUTI VATRU, PROIZVODNJA ŠIBICA SE SVODI NA EKSCES, PA JE TAKO NETRAGOM NESTAO I TAJ MINIJATURNI PROSTOR ZA GRAFIČKO POIGRAVANJE NA PARČETU AMBALAŽE...

Stanovi

Kroz ogroman prozor jednog pariskog stana iz 18. veka u Bulevaru Deleser, video sam Ajfelovu kulu u svoj njenoj veličini: uokvirena prozorskim ramom izgledala je kao kičasto platno za turiste. Stajao sam ispred stakla i opčinjeno zurio u tu čudovišnu konstrukciju osvetljenu iznutra – delovalo je kao da se može dotaći rukom iako se između nje i mene isprečila Sena – dok je moj domaćin bio potpuno ravnodušan. U drugom pariskom stanu, nekadašnjoj radionici za obradu metala u Ulici Lankri – te se s ulice odmah ulazilo u ogromnu prostoriju koja je bila (sve u jednom) slikarski atelje, biblioteka s nekoliko hiljada knjiga naslaganih uz zidove (polica nije bilo), dnevna, spavaća i radna soba – jeo sam vruće kestenje, tvrde tanke kobasice, buđave sireve i pio vino s divnim ljudima (dve slikarke, crtač stripova, vlasnica knjižare i pisac), žustro smo raspravljali o Uelbeku, ja sam tvrdio da je on folirant, pisac me je podržavao, ali su dame mislile drugačije. Oko pola dva, očiju nadraženih od ljutog dima goluaza, oni su se obrušili na kapitalizam, a ja ga, kao dete socijalizma, zdušno branio, potom smo razvijali teoriju po kojoj je fizička razdvojenost uslov mogućnosti uspešne veze, oko četiri ujutro ponestalo je kapitalističke hrane i pića pa je domaćin nestao na pola sata i vratio se s kapitalističkim kobasicama, vinom i sirevima, te smo nastavili do jutra kada sam se, pijan i srećan, oteturao do svog kapitalističkog hotela. U trećem pariskom stanu, u Ulici Šaron, spavao sam na podu s drvenim daskama dok su se moji domaćini, slikarka i pesnik, tiho svađali u susednoj sobi, a u ogromnom stanu u Ulici Gijnemer svakog bih jutra, čim otvorim oči, ugledao drveće Luksemburškog vrta. U stanu na obodu Vensanske šume smrdelo je na mačke, ali bilo me je baš briga jer bio sam s njom.

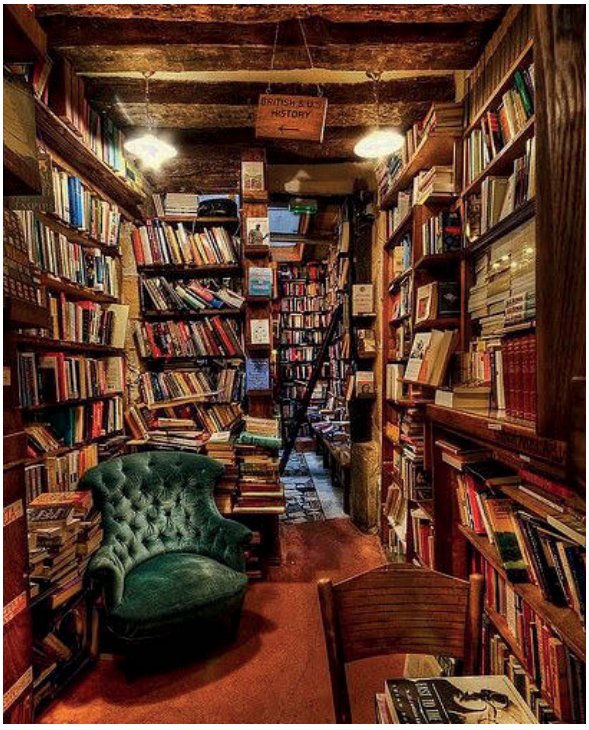

Foto: *pinterest.com*

U stanu u Mirijevu pokušao sam da skuvam kafu, uključio, prirodno, pogrešnu ringlu na kojoj je stajao tiganj s mašću, mast se, logično, zapalila, a ja plamen, logično, polio vodom. Tiganj je, logično, eksplodirao, a kada se dim razišao, video sam da su nekada beli zidovi sada, logično, čađavi. U jednom stanu na obodu Grada, najdivnijem i najužasnijem koji sam ikada video, žive knjige, ploče i diskovi. I dvoje ljudi koje volim. Ponekad ih pronađem među knjigama, ponekad ne, kako kad. U Ulici Svetozara Markovića, za vreme užasne inflacije, pržio sam krompire s drugarima (umesto plate dobijali su džakove krompira), prevodio Fukoa, čitao Selina, pokušao da vodim ljubav s predivnom crnokosom devojkom, nije išlo, pa je ona onda plakala, a ja nisam znao šta da radim. Posle sam tu spremao poslednji ispit i napio se kao dupe. U stanu u Ulici Ruvarčevoj komarci su me masakrirali. U Višnjičkoj banji čuvao sam dva zeca. Srali su i pišali gde god stignu. U Dušanovoj ulici (u gradu koji nije Beograd) jedna nestvarna devojka obojila je zid u tamno zeleno i nazvala ga Džetro Tal. "Zašto?", pitao sam je. "Zato što je rokerski", brecnula se na mene. Potom me je upoznala sa svojim bendžaminom (to je neka biljka), adamom (takođe biljka) i pokojnim Markom Sendmenom (što je malo duža i neobična priča). Umeo sam biti srećan u tom divnom stanu nastanjenom dobrim duhovima. U Mileševskoj ulici jedna mi je devojka sela u krilo. U praškom stanu svakog sam jutra pio kafu na terasi s koje sam gledao gusto zelenilo susednog dvorišta. U Ulici Đure Đakovića njen se tata vratio s posla ranije, u trenutku vrlo nezgodnom, pa ga je ona zamajavala dok sam se ja, korakom Indijanca i s odećom u rukama, iskradao kroz kupatilo. U čudesnom stanu na Studentskom trgu, u kojem je dominiralo platno Radomira Reljića, igrali smo preferans dok se ne bismo obeznanili, kuvali špagete, mešali ih sa sirom, jajima, kečapom, ili već nečim što bismo našli u frižideru, posrkali ih na brzinu, popili po piće i kretali u novu partiju. U tom stanu upoznao sam Reljića lično. Izgledao je isto kao u "Majstoru i Margariti" Saše Petrovića, najlepši Isus koga sam ikada video. U jednom stanu u Nišu postoji zidni sat s dva lica: jedno je okrenuto ka kuhinji, radi normalno i pokazuje vreme. Na drugom licu kazaljke su nepomične. Pomislio sam, ne znam zašto, da te nepomične kazaljke pokazuju vreme moje smrti. Jedino nisam bio siguran da li će se to tek dogoditi ili sam već umro. U Novom Sadu sam iz stana video krov katedrale. Iznenadio sam se što je šaren. U Bordou zidovi su bili tamnocrveni, kao vino. Sećam se da sam u tom stanu plakao čitave noći, ali ne i zbog čega. Kod Svetlane i Mide osećao sam se kao da sam u svom stanu koji nikada nisam imao. U Aleksinačkih rudara hteo sam da umrem od tuge. U Medakoviću sam, izlazeći iz stana, udario glavom o dovratak.

U mom zamišljenom stanu postoji velika zelena fotelja s masivnim drvenim osloncima za ruke, dovoljno širokim da se na njih stavi šolja kafe, naslažu knjige i sveske, postavi ćasa s bademom i kikirikijem. Seo bih u tu fotelju jednoga dana, zabarikadiran knjigama, i više se iz nje ne bih pomerio. Možda bih, u nekom trenutku, osetio sreću. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

GAUMONT PRÉSENTE
UNE PRODUCTION KHALED MOUZANAR & MOOZ FILMS

كفرناحوم

KAPERNAUM

PRIX DU JURY
FESTIVAL DE CANNES

RÉŽIJA

NADINE LABAKI

PREMIJERNO NA 47. FEST-U
KOMBANK DVORANA 23. FEBRUAR 19.30H

ZAIN AL RAFEEA YORDANOS SHIFERA TREASURE BANKOLE

SCÉNARIO ET DIALOGUES NADINE LABAKI JIHAD HOJEILY MICHELLE KESERWANI EN COLLABORATION AVEC GEORGES KHABBAZ KHALED MOUZANAR

wild bunch CEDRUS Gaumont MCF

POTPUNO NOVI BMW SERIJE 3.

ULTIMATIVNI SPORTSKI SEDAN.

www.bmw.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec